

Kjønn på timeplanen

En diskursiv analyse av debatten om temaet kjønn i skolen

Emilie Nancy Eiken

Veileder

Professor Janicke Heldal

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5055: Masteroppgave Lektorprogram i KRLE/ religion og etikk og samfunnsfag

45 ECTS, 2024

Antall ord: 26594

Forord

Det å levere en master betyr mye. Gjennom skriveprosessen har jeg lært, vokst og tilegnet meg mange nye perspektiver.

Jeg vil først gi en stor takk til Janicke Heldal. Du har vært en solid veileder, støttespiller og samtalepartner. Takk for alle innspill og tilbakemeldinger du har gitt.

Takk til samboer, familie og medstudenter som har vært der for meg gjennom hele prosessen. Setter stor pris på at dere har korrekturlest utallige avsnitt og kapitler.

Oslo, 2024

Sammendrag

I denne oppgaven utforskes diskurser som er til stede i religiøses ytringsrom om temaet kjønn i skolen.

Ved bruk av kjønnsteori presenterer jeg en skisse av hvordan begrepet *kjønn* har blitt forstått historisk i vesten og andre deler av verden. Sentrale begreper i denne fremstillingen er *ettkjønnsmodellen* og *tokjønnsmodellen* fra Thomas Laqueur. For å identifisere og undersøke diskursene tar jeg utgangspunkt i to diskursteoretikere: Michel Foucaults teoretiske perspektiver på diskurs, makt og kjønn, samt Judith Butlers diskursive kjønnsteorier om performativitet og heteronormativitet. Analysen bygger på Iver B. Neumanns diskursteoretiske rammeverk. Oppgaven vil også metodisk anvende Chantal Mouffe sine idéer om diskursiv politikk og hegemoni.

Den diskursive analysen er delt inn i det jeg kaller for *frontstage* og *backstage*. Frontstage er funn fra den religiøse diskursen i offentlige rom og tar utgangspunkt i norske redaksjonelle aviser. Backstage er datamaterialet fra mer lukkede rom og anvender den religiøse foreldreorganisasjonen Foreldre.net som døråpner for dypere undersøkelse av diskursen.

Gjennom analysen av de religiøst begrunnede innleggene oppdaget jeg tre sentrale representasjoner: *ideologi*, *vitenskap* og *fritak*. Disse representerer det jeg argumenterer for er et bibelfundamentalistisk virkelighetsbilde av kjønn i skolen. Representasjonen utfordrer en allerede utsatt og diskriminert gruppe, nemlig seksuelle minoriteter. Den religiøse diskursen anser den skeive organisasjonen FRI og Rosa kompetanse som antagonist. I forlengelsen av dette er også FN en del av fiendebildet. Organisasjonen FRI blir ansett som en stor trussel mot kristne grunnverdier. Gjennom diskursen dannes et verdensbilde som mener at FN ønsker å fjerne sunne og trygge verdier for å skape et samfunn uten rammer og grenser. De diskursive virkemidlene ideologi og vitenskap danner grunnlaget for en virkelighetsoppfatning der religion og vitenskap sammen står opp mot ideologiske krefter og liberal sekularisme. Et virkemiddel bibelfundamentalistene ønsker å anvende i kampen mot antagonistene er fritaksretten. Den religiøse diskursen ser ut til å bevege seg fra den politiske sfære til politikk. Dette er blitt aktualisert de siste ukene når KrF nylig introduserte sin nye slagplan mot kjønnsundervisning.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Kjønn på timeplanen	1
Bakgrunn og aktualitet	1
Problemstilling	3
Kjønnsperspektivet i læreplanverket	3
Tidligere forskning	5
Kapittel 2. Teoretiske perspektiver på kjønn	12
Kjønn	12
Kjønn i vesten	14
Kjønn i andre kulturer	15
Kjønn i religion	18
Kapittel 3. Diskurs	21
Michel Foucaults diskursteori	21
Performativitet og heteronormativitet	25
Diskursiv politikk og hegemoni	27
Diskurs som metode	28
Diskursanalyse	29
Valg og avveininger	31
Fremgangsmåte	33
Forskningsetikk	37
Kapittel 4. Kjønndebatten frontstage	38
Ideologi	39
Fritak	42
Vitenskap	44
Kapittel 5. Diskursen backstage	48
Foreldreorganisasjon	48
Kulturkrigen	50

Kjønnsideologi og foreningen FRI.....	53
Skeiv teori og radikal kjønnsideologi.....	56
Kapittel 6. Drøfting	61
Ideologikritikk	61
Kjønnsroller og vitenskap	64
Bibelfundamentalisme.....	66
Lukket ytringsrom	68
Litteraturliste	72
Kapittel 7. Appendix	79
Litteratur review	79
Graf over antall publiserte artikler	82
Kart over landsdeler og antall publikasjoner.....	83
Skjerm bilde av Foreldre.net	84

Kapittel 1. Kjønn på timeplanen

Bakgrunn og aktualitet

FN melder at «67 land har diskriminerende lover som kriminaliserer det å være skeiv» og at det er ti land der «dødsstraff en del av lovverket som rettes mot skeive» (FN, sitert i Iversen, 2023). FN-organisasjoner jobber aktivt for å motvirke diskriminering og brudd på skeives rettigheter i verden. Norge ønsker også å jobbe for å forbedre levekårene for seksuelle minoriteter, ved å innføre nye rettigheter og likestillingslover. En sentral pågangsdriver for innføringen av dette er foreningen FRI, som siden 1950-tallet aktivt har jobbet for skeives rettighetsvern. Foreningen var blant annet med å innføre en egen diskrimineringslov som beskytter skeive minoriteter: lesbiske, homofile, bifile og trans (LHBT+) (Likestillings- og diskrimineringsloven, 2017). I Norge har det vært oppe til høring om muligheten for å innføre et tredje juridisk kjønn, fordi det viser seg at mennesker som faller utenfor det binære har dårligere levestandard enn majoritetsbefolkningen og kjønnsbinære skeive. FN og Norge har nå mer fokus på seksuelle minoriteters helse og velvære, noe den norske skolen også har fått. For den norske skole har kjønn, seksualitet og identitet vist seg å være et betent tema, både i den offentlige debatten, men også internt på skoler, mellom foreldre og lærere. Foreldre med et annet livssyn enn flertallet kan oppleve undervisning av kjønn som motstridende i forhold til egne verdier og ønsker fritak fra undervisning om kjønn. Foreldre kan på grunnlag av egen overbevisning ha rett til å søke fritak fra aktiviteter som de opplever som religionsutøvende eller motstrider til deres livssyn. Eksempler på religiøst begrunnede fritakssøknader er gym og ønske om kjønnsinndeling, samt KRLE og lærere som underviser om homofili og seksualitet (Lomsdalen, 2021a, s. 159–162).

I denne oppgaven sette søkelys på grupper som identifiseres med livssynstilhørighet, samt deres holdninger og verdier mot undervisning av kjønn i skolen. I den offentlige debatten brukes det sterke metaforer og argumenter for å diskutere temaet kjønn i undervisningen. Denne språkbruken og meningsmangfoldet vekket interessen min for temaet. Jeg innså at kjønn er noe de aller fleste har en tanke om hva er, gjør eller ser ut som, uavhengig av sosial klasse, alder og livssyn. Dette fører til at debatten inneholder et mangfold av mennesker med ulike bakgrunn og livssyn. Debatten var derfor ikke forbeholdt én gruppe eller religiøs retning, men alle som

ønsket kunne bli inkludert og engasjere seg. Jeg begynte først å undersøke debatten om kjønn i skolen i norske nettaviser.

Diskusjonen handlet for det meste om hvordan skolen kunne være en arena hvor verdier som likestilling, mangfold og fellesskap ble videreformidlet til barn og unge. I flere av innleggene ble det presentert perspektiver på hvordan undervisningen av kjønn og seksualitet kunne gjøres relevant og fruktbart for elevene. Innleggene hadde til felles at kjønn var viktig tematikk i skolen, og det som synes å være kjernen i diskusjonen var nettopp hvordan tematikken skulle iverksettes i undervisningen og hvilke perspektiver som skulle vektlegges. Perspektivene om pornos påvirkning på barn og unge, identitetsutvikling og seksualitet stod sentralt i diskusjonen. Disse perspektivene ble diskutert av elever, lærere og pedagoger. Karakteristisk for det jeg har valgt å betegne *den liberale diskursen* om kjønn i skolen, er at deltakerne i diskusjonen argumenterte innenfor velkjente demokratiske rammer, der uenigheten eller vektleggingen av perspektiver i særlig grad kan leses inn i diskusjonen om forholdet mellom individ og fellesskap. Innleggene kan med andre ord plasseres innenfor en typisk politisk høyre-venstre argumentasjon, der de som representerer høyresiden vektlegger individuell frihet og de som representerer venstresiden er mer opptatt av fellesskapets behov og forutsetninger. I den liberale diskursen er spørsmålet om det skal undervises om kjønn i skolen ikke kontroversielt. Spørsmålet som diskuteres er heller om hvordan det skal undervises og med hvilket formål.

Parallelt med den liberale diskursen finnes det en pågående diskusjon der det uttrykkes sterk motstand mot at kjønn skal undervises i skolen. I disse innleggene introduseres begreper og ord som vranglære, sekularitet, indoktrinering, skade barn og «la barn være barn», samt vektlegging av individ i motsetning til fellesskap. Felles for de som deltar i debatten synes å være et brennende engasjement for det de fremhever som beskyttelse av barn, barns rettigheter og grunnleggende samfunnsverdier. I innleggene er kjønn i skolen kontroversielt og en trussel mot både barn og samfunnets verdier. Skolen blir derfor et sted der grunnleggende verdier ikke ivaretas, men brytes ned og ødelegges. Begrunnelsene som brukes i disse innleggene er forankret i religiøse forestillinger om samfunnet, kjønn og familiekonstellasjoner. I dette prosjektet er det nettopp disse innleggene i diskusjonen om kjønn i skolen som undersøkes. Jeg vil undersøke hvem deltakerne er, hvilke språklige virkemidler som brukes og hvilke sammenhenger disse settes i. Sentrale spørsmål er om det er spesielle sider ved kjønn de er

opptatt av, hvordan argumentene forankres i religion og om argumenter fra denne diskursen påvirker den liberale diskursen om kjønn i skolen.

Problemstilling

Formålet med prosjektet er å få innblikk i den delen av debatten om kjønn som bygger på religiøse argumenter. Målet er å se hvordan religiøse argumenter fremmes og hvordan språket brukes for å påvirke majoritetsdiskursen. For å undersøke dette har jeg formulert følgende problemstilling:

Hvilke diskurser er til stede i de religiøses ytringsrom om skolens undervisning av temaet kjønn?

Problemstillingen skal belyses metodisk gjennom en analyse av diskurser. Jeg har valgt å sette søkelys på de som er motstandere av undervisning om kjønn i skolen. De sterkeste motargumentene kommer fra religiøse miljøer. Disse skiller seg fra det jeg kaller den liberale diskursen. For å gjøre dette vil jeg først redegjøre for kjønnsperspektivet i læreplanverket, for å deretter vise til funn fra den liberale diskursen. Jeg har ikke gjort en analyse av den liberale diskursen, men en kvalitativ undersøkelse av medieinnlegg av lærere, elever og andre pedagoger om undervisning av kjønn. Disse innleggene viser til verdssystemer regjeringen og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) står bak, og er forankret i en liberal, sekulær forståelse av likhet, frihet og likeverd (se appendix).

Kjønnsperspektivet i læreplanverket

Et viktig formål med skolen er å skape et inkluderende fellesskap og legge grunnlaget for et mangfoldig samfunn. Dette gjenspeiles i *Overordnet del* og enkelte læreplaner for fag. Et viktig aspekt som fremheves i læreplanverket er likestilling mellom kjønn, lik rett til deltakelse og at undervisningen skal bygge på grunnleggende menneskerettighetsprinsipper. I de senere år har kjønn blitt aktualisert, fordi grupper som faller utenfor de tradisjonelle kjønnskategoriene stigmatiseres og diskrimineres. Dette blir forsøkt motarbeidet blant annet ved at disse gruppene får sterkere rettighetsvern og et forslag om en tredje kjønnskategori er fremmet. Norge har den siste tiden gjennomført utredninger for innføring av en tredje kjønnskategori (Bufdir, 2023). Tredje kjønnskategori er en kjønnskategori for personer som ikke anses, eller anser seg selv som verken mann eller kvinne, og kategoriseres ofte som *ikke-binær*. Innledningsvis skriver

Bufdir: «En person som ikke opplever å passe inn i kategoriene «mann» eller «kvinne». Å være ikke-binær handler om kjønnsidentitet og ikke om hvordan kroppen ser ut» (2023, s.17). Videre stadfester Bufdir at «Ikke-binære har dårligere levekår og livskvalitet enn andre, også andre skeive» (2023, s. 34). Et viktig tiltak vil være at det undervises om kjønn i skolen. For å undersøke kjønnsdiskursen i skolen ville det være nyttig å se hvordan læreplanverket forholder seg til, samt forstår kjønn.

Læreplanverket er en oversikt med retningslinjer for skolens opplæringsmål for de ulike fagene. Det er ikke bare et rettleidende dokument, men bygger på forskrifter til opplæringsloven som styrer innholdet (Utdanningsdirektoratet, u.å.). Læreplanverket er altså forankret i norsk lov, og alle skoler er pålagt å rette seg etter den (Opplæringslova, 1998). Oppbyggingen av dagens læreplan, LK20, starter med Overordnet del. I Overordnet del utdypes opplæringsloven og viser til grunnverdier- og prinsipper samt formålet med opplæringen.

I forhold til Overordnet del er kjønnsperspektivet relevant ettersom skolen skal ivareta og fremme likestilling og likeverd. Overordnet del formulerer det slik: (Kunnskapsdepartementet, 2017; Utdanningsdirektoratet, 2022, s. 8):

Likeverd og likestilling er verdier som er kjempet fram gjennom historien, og som fortsatt må ivaretas og forsterkes. Skolen skal formidle kunnskap og fremme holdninger som sikrer disse verdiene (...) Alle elever skal behandles likeverdig, og ingen elever skal utsettes for diskriminering.

Et av målene i Overordnet del er å gi elevene verdier som respekt og likeverd. Kompetansemålene knyttes gjennomgående til å opprettholde de demokratiske verdiene fellesskap, likhet, respekt og rettferdighet. Eleven skal ikke bare ha forståelse og kunnskap om eget kjønn eller identitet, men skal også kunne sette seg inn i hvordan andre opplever og definerer seg selv, verden og samfunnet. Læreplanen har flere kompetansemål og fag som inkluderer kjønn, seksualitet og identitet. Disse fagene er kroppsøving, samfunnsfag, musikk, kunst og håndverk, KRLE/religion og etikk og naturfag. Kompetansemålene i læreplanen er tilpasset trinnene fra 1.-10., og enkelte emner fra 11.-13. trinn. Det er opp til hver lærer å bestemme hvordan de selv vil tilrettelegge og gjennomføre undervisningen.

I læreplanen og andre støttedokumenter fra Utdanningsdirektoratet (Udir) nevnes kjønn ofte i sammenheng med seksualitet og identitet. Tematikken kjønn, seksualitet og identitet har mange begreper og forklaringer. Dette gjør at enkelte lærere kan tenke at det er et vanskelig emne å

undervise i, særlig hvis de ikke selv har forhåndskunnskaper. Derfor har Udir blant annet opprettet et støttedokument med navn *Støtte til undervisning om kjønn og seksualitet* som kan gi lærere mer kunnskap og trygghet i undervisningen (Utdanningsdirektoratet, 2022). Dokumentet inneholder begrepsforklaringer, informasjon om kompetansemål og hvor i Overordnet del kjønn blir omtalt og diskutert. Udir definerer kjønn slik: «Kjønn er en grunnleggende del av en persons identitet, og kan forstås på ulike måter» (Utdanningsdirektoratet, 2022, s. 6). Videre blir kjønn beskrevet som et mangfoldig begrep, delt inn i fire deler: biologisk kjønn, psykologisk kjønn, sosialt kjønn og juridisk kjønn. Kjønn er altså et komplekst tverrfaglig begrep, med flere dimensjoner, og blir forstått som noe mer enn den tradisjonelle inndelingen av to kjønn.

Temaet kjønn er inkludert i flere kompetansemål og tverrfaglige emner, som for eksempel i KRLE-faget, og Folkehelse og livsmestring. Et eksempel på hvordan kjønn blir aktualisert i KRLE er et kompetansemål etter 10.trinn: «gjøre rede for og reflektere over ulike syn på kjønn og seksualitet i kristendom og andre religioner og livssyn». I det tverrfaglige emnet Folkehelse og livsmestring står det, i sammenheng med KRLE-faget, at «Faget bidrar til å utvikle elevenes evne til å reflektere over etiske spørsmål og problemstillinger som gjelder identitet, kjønn, seksualitet og psykisk helse». Det er, som nevnt, opp til hver lærer å tilrettelegge og gjennomføre undervisning. Enkelte lærere opplever undervisningen av kjønn, seksualitet og identitet som utfordrende (Goldschmidt-Gjertsen & Røthing, 2022). I neste delkapittel redegjør jeg for tidligere forskning som viser noen av disse utfordringene.

Tidligere forskning

Kjønn er historisk, og i samtiden, et kontroversielt tema. Forskningen som presenteres kontekstualiserer først kjønn i skolen og viser hvorfor kjønn kan oppleves kontroversielt i klasserommet. Videre belyses hvordan enkelte uenigheter mellom skole og religiøse foreldre kan bidra til å forsterke kjønnskontroverser.

Marianne Støle-Nilsen (2022, s. 26) undersøkte utfordringer tilknyttet undervisning om kjønn i skolen. Hun fant at kjønn kan oppfattes kontroversielt på grunn av en historisk endring i måten samfunnet forstår kjønn på. Lenge ble kjønn tolket vitenskapelig og objektivt, som noe stabilt og trygt. Det vestlige samfunn hadde en tanke om at kjønn var noe fast, med tydelige kjønnsroller og satte forventninger til de binære kjønnene. Denne forståelsen har endret seg. Nå

skal lærere og elever diskutere hva kjønn er, uten å finne et «fasitsvar» (Støle-Nilsen, 2022, s. 26–27). Enkelte lærere kan føle på dette som en utfordring, at faget ikke er konkret og håndterlig. Det kan også være at det går imot deres personlige overbevisninger om hva kjønn burde tolkes som eller hvordan kjønn burde tolkes.

Spørsmålet om hvordan skoler skal undervise om kjønn er det ikke helt enighet om. En forsker som har undersøkt skolens utvikling om undervisning av kjønn er Åse Røthing. Hun har undersøkt hvordan skolesystemet gjennom tiden forholder seg til begreper som mangfold, kjønn og seksualitet (Røthing, 2004, 2009; Røthing & Bjørnstad, 2015). Røthing viser at kjønn, mangfold og seksualitet har fått en større plass i læreplanene nå sammenlignet med tidligere. Hun hevder at til tross for at kjønn og mangfold har blitt innlemmet i læreplanen er det ikke alltid på en god måte. Måten undervisningen gjennomføres på kan virke konstruktivt eller negativt ut ifra hvordan undervisningen legges opp. Hun hevder at for mye fokus på kjønnsforskjeller kan føre til forsterkede kjønnsstereotyper. Et eksempel på hvordan kjønnsroller forsterkes er gjennom skoleundersøkelser hvor kjønnsforskjeller blir brukt som utgangspunkt for ulike studier. Ved å sette fokus på kjønnene kan dette bidra til å skape og forsterke kjønnsforskjeller. Hun mener at disse undersøkelsene burde bruke andre kategorier enn kjønn. Eksempelvis skriver hun at det kan være interessant å heller se på forskjeller som sosial klasse, foreldres utdanningsnivå og økonomisk sosiokulturell bakgrunn (Røthing, 2021, s. 305–310). På denne måten normaliseres kjønn heller enn å begrense hva kjønn kan gjøre eller være. Røthing fremmer interessante funn med tanke på undervisning av kjønn. For mye fokus på kjønn kan være selvmotsigende ettersom kjønn på denne måten kan bli determinerende, samtidig som for lite kan igjen forsterke kjønnsnormer. Likevel blir det ikke helt klart nøyaktig hva lærere bør vektlegge i egen undervisning eller hvordan kjønn skal diskuteres i klasserom, men at kjønn, seksualitet og identitet er sentrale temaer for klasseromsundervisning. Mens Røthing er opptatt av normkritiske perspektiver på kjønn, har Hellesund undersøkt hvordan lesbiske og homofile opplever utenforskap i skolen og andre miljøer.

Tone Hellesund (2021) undersøkte hvordan unge homofile og lesbiske opplevde utenforskap i skolen og andre miljøer. Hun er opptatt av betydningen av hva det vil si å være/ oppleve seg selv som «vanlig» og hvordan utenforskap fra det «vanlige» var med på å påvirke egen oppvekst. Hun undersøkte blant annet deltakernes opplevelse av å ikke være «normal» (Hellesund, 2021, s. 352). Hellesund skriver om hvordan homofile har følt seg uvanlig og

«fundamentalt forskjellig» (2021, s. 349-351). Informantene i Hellesunds undersøkelse var opptatt av at lærere har et ansvar for å motvirke fordommer i skolen. Det kan lærere gjøre ved å for eksempel undervise om mangfoldet i samfunnet, de kan invitere ulike mennesker som forteller deres livshistorier og de kan undervise om likestilling og rettferdighet. På denne måten kan lærere bidra til å skape et inkluderende klasserom med plass til mangfold. Lærere møter likevel mange utfordringer som gjør en slik ideell lærings situasjon vanskelig. Et eksempel er foreldre som mener at undervisning om kjønn og seksualitet strider mot deres verdisyn. Dette gjør at noen lærere vegrer seg fra å undervise om kjønn- og seksualitetsmangfold.

Stine Helena Bang Svendsen diskuterer denne utfordringen i bokkapittelet *Hva vil foreldre si? Kjærlighetens pedagogikk som alternativ til bekymring i undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold* (2022). Svendsen tar utgangspunkt i det hun kaller for *kjærlighetspedagogikk*, som kort definert er en pedagogikk med fokus på å hjelpe barn og unge til å gi og føle kjærlighet til omgivelsene rundt seg (Svendsen, 2022, s. 192–196). I denne sammenheng skriver hun om hvordan lærere kan møte utfordringene med kjønns- og seksualitetsundervisningen gjennom kjærlighetspedagogikken og dialog. Hun nevner blant annet at en av grunnene til at lærere gruer seg for å undervise om kjønn er frykten for å si noe feil (Svendsen, 2022, s. 196). Denne frykten bunner i at lærere ikke vil såre elevene. Svendsen mener at i slike situasjoner er det viktig at lærere tør å ta feil og starte åpne samtaler med elevene. Det andre lærerne er bekymret for er hva foreldrene vil mene og si (Svendsen, 2022, s. 198). Svendsen oppfordrer lærere til å gå i dialog med foreldre som er skeptisk til undervisning om kjønn og seksualitet. Det nevnes at elever med religiøs bakgrunn kan ha fordommer mot skeive hvilket gjør det særdeles viktig at temaet blir diskutert i klasserom og med foreldre på en respektfull og trygg måte. Til slutt trekker hun frem perspektivet om å påvirke barna, frykten for at undervisningen «forsterker en utvikling der stadig flere barn og unge ønsker kjønnskifte» (Svendsen, 2022, s. 200). Forskning viser at dette ikke er tilfelle, men at barn og unge som tidlig får god seksualundervisning vil for eksempel debutere senere enn de som ikke får det (Svendsen, 2022, s. 201). Det samme viser trygg undervisning om kjønnsidentitet; barn som opplever å bli sett og hørt utvikler god seksuell selvbestemmelse og identitet. Svendsen sine funn viser hvordan lærere kan legge opp til god seksualundervisning, som samsvarer med læreplanen og kompetansemål.

Selv om lærere kan oppleve kjønns- og seksualitetsundervisningen som utfordrende er lærere forpliktet til å følge læreplanen fordi den er under et juridisk rammeverk. Læreplanen er forankret i opplæringsloven (Opplæringslova, 1998). Opplæringsloven viser til verdier og lover den pedagogiske praksisen må forankres i, hvilket utdypes i Overordnet del og deretter læreplanverket (Kunnskapsdepartementet, 2017; Opplæringslova, 1998). Den pedagogiske praksisen kan gå på tvers av en annen lov i opplæringsloven; foreldrenes rett til å oppdra egne barn ut ifra egne religiøse og filosofiske overbevisninger, ifølge opplæringsloven og fritaksretten (Opplæringslova, 1998, §2-3a).

Balansen mellom foreldrenes rett til å oppdra egne barn etter sitt livssyn og skolens ansvar for å undervise etter læreplanen har vist seg å være vanskelig. Foreldrenes rett til egen oppdragelse samsvarer ikke alltid med skolens undervisning. Opplæringsloven gir foreldrene rett til å søke fritak fra deler av undervisningen hvis den er religions- eller livssynsutøvende. Det gis likevel ikke fritak fra kunnskapsinnholdig undervisning. Det er varierende praksis når det gis fritak. Christan Lomsdal (2021b) undersøkte saksdokumentene fra tidligere fritakssaker, for å se hvilke typer undervisning foreldre har søkt fritak fra. Han fant en fritakssak fra 2015, som skilte seg ut fra de andre (Lomsdalen, 2021b, s. 281). Denne saken skilte seg ut fra de andre fordi det var en forelder som ønsket fritak fra en homofil lærer. Foreldereren var kristen og mente at den homofile læreren fremmet verdier og holdninger som ikke var forenlig med deres livssyn. Læreren hadde selv fortalt klassen om hvordan han og partneren hadde fått barn, og hvordan det var å være homofil. Dette mente moren var helt feil, og at undervisningen fremmet en syndig livsstil som ikke baserte seg på vitenskap. Moren ønsket å selv ha undervisning om homofili hjemme, altså delvis hjemmeundervisning (Lomsdalen, 2021b, s. 283). Hun mente at det var problematisk at lærebøker og skolen i dag underviste homofili som normalt, og sammenlignet homofili med å stjele. Rektor fremmet et løsningsforslag som gikk ut på at skolen ville å ta eleven ut fra undervisningen og gi tilpasset undervisning når eller hvis læreren skulle ha seksualundervisning eller snakke om egne opplevelser som homofil. Skolen opplyste at de ikke kunne love at enkelte temaer ikke ble diskutert i klasserommet og at de ikke kunne forhindre at elevene stilte spørsmål om temaet i klasserommet. Foreldereren mente at dette ikke var godt nok, og hevdet at det var brudd på skolens nøytralitet (Lomsdalen, 2021b, s. 284). Lomsdal skriver ikke om hvordan saken ble avsluttet, men drøfter videre rundt skolens rolle, verdibaserte konflikter innad i skolen, foreldrenes rettigheter ovenfor egne barn og skolens plikt og rolle som underviser og holdningsdanner (Lomsdalen, 2021b, s. 292). Denne saken er et

ekstraordinært eksempel, men viser utfordringene som kan oppstå mellom skolen og foreldre. Et sentralt spørsmål som kan stilles er grensen for fritaksretten, om kjønns- og seksualitetsmangfold er tema foreldre bør kunne søke fritak fra, og skal religiøse argumenter godkjennes. Spenningen mellom skole og foreldre får direkte konsekvenser for klasserommet, som vist i eksempelet fra Lomsdal (2021b). Forskning viser at kjønn som regel indirekte tematiseres i klasserommet og at elevene er opptatt av å diskutere porno og at de burde lære mer om sex. I tillegg har elevene bestemte meninger om hva de vil ha undervisning i.

Etter gjennomført litteratur review, kvalitativ analyse av den liberale diskursen (se appendix), fant jeg flere språklige og tematiske fellestrekk. Felles for flere av artiklene var at kjønn som regel var indirekte tematisert og ikke i sentrum av debatten. Temaet som ble diskutert var pornografi og hvordan lærer burde bli flinkere til å snakke med elevene om intime spørsmål. Maria Hartvigsen (2022) fant for eksempel at elever etterspurte bedre undervisning om porno, kjønnsroller og seksualitet. Hartvigsen fant at mangel på kunnskap om pornoens påvirkningskraft kan være skadelig for ungdom, fordi det kan gi dem et forvrengt syn på kjønn, kjønnsroller og intimitet. Hartvigsen mente at det var et tydelig kunnskapshull som skolen hadde et ansvar for å lukke. Frøvik, Torstensen & Goldschmidt-Gjerløw problematiserte også lærerens manglende kunnskap om porno med tanke på undervisning om pornografi og intime spørsmål (Frøvik med fler, 2022). Forfatterne hevder at det er viktig at porno blir tematisert, ikke bare for elevene, men også for lærerne. Elevene har behov for å diskutere porno og kjønnsroller i trygge omgivelser. Lærere må derfor selv reflektere over egne undervisningsstrategier og holdninger rundt kjønn. Forfatterne fant at etter fagfornyelsen og innføringen av tverrfaglige emner som demokratisk medborgerskap, og folkehelse og livsmestring, var det naturlig å inkludere porno i skolens undervisning. Undersøkelsen deres viser at norske barn begynner tidligere å se på porno sammenlignet med før. Dette får konsekvenser for hvordan barn og unge oppfatter kjønnsroller, både i det private og i samfunnet i allmennhet. Forfatterne er opptatt av demokratiske verdier og brukte begreper som likestilling, menneskerettigheter, mangfold, likeverd, respekt og rettferdighet. Et argument i artikkelen er at god seksualundervisning er sentralt for å opprettholde de demokratiske verdiene i samfunnet. Dette er i overensstemmelse med Liz Buers undersøkelse (2023) som viser at porno er skadelig for barns seksuelle helse og går utover verdier som likestilling og mangfold. Hun intervjuet elever på en videregående skole og fant lignende funn. Elevene hadde selv undersøkt hvordan

porno påvirket hjernen til unge og mente at porno både hadde en skadelig effekt på sunn seksuell helse og barn og unges forståelse for likestilling og kjønnsroller (Buer, 2023).

Maiken Johansen (2023) intervjuet elever, lærere og helsesykepleiere om seksualundervisning i skolen og hva de mener om dagens undervisningskvalitet. Elevene uttrykte at de ønsket trygge steder å stille intime spørsmål og at de ikke nødvendigvis er i dialog med kontaktlæreren om slike saker. Læreren hadde selv merket at elevene ikke kom til han hvis de lurte på noe. Både læreren og elevene mente det var viktig å samarbeide med helsestasjon og helsesykepleiere (Johansen, 2023). Forslaget om å invitere andre institusjoner inn til skolen var et tiltak enkelte forfattere tenkte var en god løsning (Johansen, 2023; Sykepleien, 2023). Ekspertgrupper kan kurse lærere og de kan bidra inn i klasserommet i samtaler med elevene. En utfordring er at helsesykepleiere har stor arbeidsmengde og har ikke tid til å veilede skoler eller klasse om seksualundervisning. I tillegg har lærerne lite tid til å delta på kurs i følge Damares Stenbakk (2022). Det ble også trukket frem at lærere ikke hadde overskudd eller tid til å delta på kurs.

Sammenfattet viser forskningen at det er enighet mellom lærere, elever og pedagoger om at skolen trenger bedre seksualundervisning. Bedre seksualundervisning kan bidra til å gi elevene en sunn selvutvikling innenfor trygge rammer og god informasjon. Dårlig seksualundervisning kan igjen føre til forvrengt syn på kjønn og kjønnsroller, samt forsterke holdninger som går på tvers av grunnleggende demokratiske verdier i læreplanen. Et annet fellestrekk for forskningen er forskerens vektlegging av sammenhengen mellom seksualundervisning og demokratiske verdier som mangfold, likestilling, inkludering og verdier om fellesskap. I spørsmålet om hvordan seksualundervisning skal utformes og foregå i skolen varierte. Noen mener at lærerne trengte mer kunnskap om seksualitet og kjønn (Hartvigsen, 2022; Røsland, 2023; Stenbakk, 2022). Andre hevder at det beste vil være å bruke andre faggrupper som for eksempel helsesykepleier (Storsæter, 2020; Johansen, 2023; Sykepleien, 2023).

Oppbygging av oppgaven

Så langt har jeg vist at kjønn i undervisning kan være kontroversielt særlig på grunn av foreldres verdigrunnlag. Videre har jeg vist at undervisning om kjønn inkluderer undervisning om kjønnsroller, normforståelse, kjønnsidentitet, seksualitet, intimitet og porno. I neste kapittel presenterer jeg teoretiske perspektiver på kjønn. Her redegjør jeg for skillet mellom sosialt, biologisk, psykologisk og juridisk kjønn. Deretter anser jeg det fruktbart å redegjøre for kjønn

i vesten og i andre kulturer. Avslutningsvis viser jeg hvordan kjønnsforståelse i stor grad påvirkes av religion.

Kapittel tre viser til diskursteori og henviser til Michel Foucault og Judith Butler. Videre presenteres Chantal Mouffe og jeg redegjør for hvordan hennes teorier vil anvendes metodisk i oppgaven. Deretter presenteres Iver B. Neumanns diskursive analyse og hvordan den anvendes metodisk, for deretter å drøfte metodiske valg, avveininger og forskningsetikk.

Analysekapitlene er delt i to: kapittel fire viser funn fra den religiøse diskursen frontstage, altså funn fra avisartikler. Kapittel fem formulerer funn fra diskursen backstage, sitater fra mer lukkede rom, som podkast og Youtube-videoer. Siste kapittel er drøfting. Her diskuterer jeg funn og avsluttende betraktninger.

Kapittel 2. Teoretiske perspektiver på kjønn

For å forstå diskursen blant religiøse om temaet kjønn i skolen var det vesentlig å ha en forståelse for hva kjønn er og hvordan det har blitt forstått gjennom historien. Det eksisterer en god del litteratur og teorier på dette temaet, og i dette kapitlet forsøker jeg å strukturere teorien. Første delkapitlet vil utforske hva kjønn er, med utgangspunkt i kategoriene biologisk kjønn, sosialt kjønn, psykologisk kjønn og juridisk kjønn. Neste delkapittel viser hvordan kjønnsforståelsen i vesten har utviklet seg gjennom historien, for deretter å rette blikket mot kjønnsperspektiver fra andre kulturer. Dette skal bidra til å inkludere andre teoretiske perspektiver på hvordan kjønn kan tolkes. Til slutt i kapitlet utforsker jeg hvordan religiøse forhold seg til kjønn og kjønnsroller. Kjønn og religion er vesentlig å ha med ettersom avhandlingen ønsker å undersøke diskursen blant religiøse i forhold til undervisning om temaet kjønn i skolen.

Kjønn

Det er utfordrende å komme med en klar definisjon på hva kjønn er. Uavhengig av ståsted er det en konsensus om at kjønn er noe mennesker har, gjør eller er. Nøyaktig hva det innebærer varierer fra teori og teoretikerens bakgrunn. For å få en oversikt over viktige deler med hva kjønn er tok jeg utgangspunkt i læreplanens forståelse. Læreplanen deler kjønn inn i fire deler; biologisk kjønn, sosialt kjønn, psykologisk kjønn og juridisk kjønn. På grunn av læreplanens inndeling vil jeg undersøke hva disse delene står for.

Biologisk kjønn

Biologisk kjønn handler om de biologiske og anatomiske faktorene til de binære kjønnene: ytre og indre genitalier, kromosomer, gener og hormoner (Bufdir, u.å.b). Samfunnet har gjennom historien delt inn mennesker etter disse biologiske forskjellene. Et eksempel på forskjellene er hormoner og kromosomer. Kvinner har mer østrogen enn menn, mens menn har hatt mer testosteron. De fleste menn er født med XX-kromosomer, og kvinner med XY-kromosomer (Lorentzen, 2006a, s. 27–29). Selv om dette har vært inndelinger samfunnet har brukt opp gjennom, har det vist seg at inndelingen har svakheter. For eksempel eksisterer det individer som faller utenfor det binære, de to biologiske kjønnene, på grunn av ulike sammensetninger av hormoner og kromosomer. For samfunnet har det vært vanskelig å definere, samt forholde seg til individer som går utenfor det binære.

Helsenorge omtaler mennesker som faller utenfor de tradisjonelle kjønnskategoriene for «uavklart kjønn ved fødsel», ellers kalt *interkjønn*, og *intersex* på engelsk (Bufdir, u.å.-a; FRI Oslo og Viken, 2021; Helsenorge, 2017). Interkjønn/intersex/uavklart kjønn er altså barn født med annerledes sammensetninger av indre og ytre kjønnsorganer og/eller mengden av kjønnshormoner varierer mer enn det leger tradisjonelt forbinder med de binære kjønnene. I Norge er det omtrent fem til femten barn som blir født med «uavklart kjønn» hvert år (Helsenorge, 2017). Det har vært vanskelig å anslå hvor mange på verdensbasis som er født interkjønn, men det er antatt at det er mellom 0,5% og 1,7% (Amato, 2016; Carpenter, 2016, s. 74; OHCHR, u.å.). Statistikk på antall barn født interkjønn inneholder mørketall og det har ikke vært enkelt å få ordentlig oversikt. Det finnes flere grunner til at det var vanskelig å få tall på antall interkjønnede. En av årsakene var at det ikke er total enighet om hva som skulle inkluderes under «interkjønnparaplyen» (Bufdir, u.å.-a). Det er for eksempel ikke enkelt å vite om kvinner uten livmor og eggstokker, eller menn som er født uten typiske mannlige kjønnsorganer går inn under definisjonen interkjønn. Biologisk kjønn kan gi enkelte indikasjoner og tydeliggjøre forskjeller. Likevel viste det seg at den biologiske kjønnsforståelsen har svakheter ved seg. Ved å kun ta utgangspunkt i biologiske forskjeller vil individer falle utenfor. Biologisk kjønn forholder seg til de fysiske aspektene, sosialt- og psykologisk kjønn viser andre måter å forstå hva kjønn kanskje er, ser ut og gjør.

Sosialt kjønn og psykologisk kjønn

En annen vanlig måte å forstå kjønn på er *sosialt-* og *psykologisk* kjønn. Sosialt kjønn definerer Bufdir (u.å.b) som «Det kjønnnet andre oppfatter deg som og som du sosialiseres inn i». Psykologisk kjønn er det kjønnnet et individ føler seg som, og kan være annerledes fra for eksempel det sosiale kjønnnet. På den måten utfyller sosialt- og psykologisk kjønn den biologiske kjønnsforståelsen – mennesket blir noe mer enn bare det fysiske. Sosialt- og psykologisk kjønn viser at kjønn er kanskje noe mer dynamisk og flytende enn kanskje tenkt tidligere. En bredere kjønnsforståelse kan være med på å inkludere mangfoldet samt gi rom for ulikheter og andre kjønnsuttrykk.

Juridisk kjønn

Etter norsk lov er det lov å endre juridisk kjønn. Endringen av kjønn blir registrert hos folkeregisteret og vedkommende får nytt personnummer. På den måten vil personen som ønsker

å endre kjønn bli godkjent av andre offentlige instanser, som for eksempel politiet. Det er likevel ikke mulig for hvem som helst å endre juridisk kjønn. Barn og unge, mellom 6 og 16 år, må få godkjenning fra foresatte. Hvis det er kun én forelder som godkjenner må statsforvalteren innvilge endring av kjønn hvis det er det beste for barnet (Helsenorge, 2023). Barn under 6 år kan kun endre juridisk kjønn hvis barnet har uavklart kjønn ved fødselen.

De fire kategoriene læreplanen deler kjønn inn i prøver å vise hvordan kjønn kan bli forstått dynamisk, på en inkluderende måte og som tar hensyn til mangfoldet. En slik kjønnsforståelse har ikke alltid vært gjeldende i Norge eller vesten. I neste delkapittel vil den vestlige kjønnsforståelsen bli presentert, for å belyse kjønnsutviklingens historiske og samtidsutvikling.

Kjønn i vesten

Vesten har lenge forstått *kjønn* som noe enkelt og bindende mellom mann og kvinne, det Thomas Laqueur kaller for *ettkjønnsmodellen* (Laqueur, 1990). I ettkjønnsmodellen var kvinnen enkelt sagt en underutviklet mann; vagina var en innovervendt penis, livmor var innovervendt pung (Moi, 1998, s. 27). Kjønnene hadde de samme byggeklossene, bare arrangert ulikt. Mann og kvinne var dermed ikke vesensforskjellige, men de tilhørte samme art. Denne modellen var gjeldende fra antikken frem til omtrent 1700-tallet (Moi, 1998, s. 27–28). Det som skilte kjønnene på den tiden var ikke begrunnet i biologi og naturvitenskap, men bunnet i de hierarkiske forskjellene som var satt av Gud og naturfilosofiene. Teologi satte de ideologiske føringene for samfunnet, som også påvirket kjønnsrollene. Dette endret seg da naturvitenskapene tok posisjonen til teologi og naturfilosofene (Laqueur, 1990; Moi, 1998). Kjønnene skulle nå i større grad bli forstått gjennom naturvitenskapen og ikke religiøs eller filosofisk overbevisning.

På slutten av 1700-tallet endret vesten sin oppfatning av kjønn, det gikk fra *ettkjønnsmodellen* til *tokjønnsmodellen* (Laqueur, 1990, s. 149). Tokjønnsmodellen baserte seg på at kjønnene var biologisk og anatomisk ulike, og at det var disse forskjellene som gjorde kjønn. Kjønnene hadde roller, vaner og forventninger som samfunnet kategoriserte som mandig eller kvinnelig. Kvinnen fikk rollen som omsorgsfull og husarbeidene mens mannen var ansvarsfull og fornuftig. Individens egenskaper og adferd, fra intellekt til følelser, var ansett som elementer ulikt hos kjønnene. De anatomiske forskjellene kunne ikke sammenlignes ettersom kjønnene verken lignet fysiologisk, anatomisk eller psykologisk. Moi beskriver overgangen til

tokjønnsmodellen slik; mann og kvinne gikk fra å være del av samme art, men nå fremtrer de som «to ulike arter» (Moi, 1998, s. 29). Dette er et godt eksempel på biologisk determinisme, biologisme og essensialisme; altså at kjønn er gjennomsyrende, iboende og uforanderlig. Avvik fra de to kjønnene ble «unaturlig». Et eksempel på avvik er konseptet *mann* skulle være mandig, med satte og tydelige kjønnsroller/forventninger. Hvis en mann skulle avvike fra sin rolle, ville han ikke lenger være *mann*. Avvikene ble deretter kategorisert for å synliggjøre hva som var unormalt. Et eksempel på en slik kategori kunne være «homofil». Homofili ble kategorisert og stemplet som en personlighet, eksistensform og noe «perverst» (Bech & Heinskou, 2016; Foucault, 2020; Moi, 1998).

I motsetning til de biologiske deterministene på 1800-tallet er det få i dag som vil påstå at biologisk kjønn har en betydelig innvirkning på individets psyke, atferd eller intellekt (Lorentzen & Mühleisen, 2006, s. 24-25). Det eksisterer likevel grupper i samfunnet som baserer seg på en mer deterministisk kjønnsforståelse, mens andre har en mer «flytende» oppfatning av hva kjønn og kjønnsroller innebærer. Vestens kjønnsforståelse har vært påvirket av kulturelle, religiøse og historiske endringer og har hatt en mer deterministisk forståelse sammenlignet med andre kulturer. Vi har nå sett på hvordan den vestlige kjønnsforståelsen har sett ut historisk, men hvordan har det sett ut i andre kulturer? I neste delkapittel vil oppgaven presentere hvordan andre kulturer har forstått og forholdt seg til kjønn og kjønnsroller.

Kjønn i andre kulturer

I vesten har kjønn blitt påvirket og konstruert gjennom språk, kultur og historie. For oppgaven kan det være interessant å se hvordan andre samfunn og kulturer har forholdt seg til kjønn og kjønnsroller. Delkapittelet vil først presentere to måter å forholde seg til og forstå språk, og kalles; realistisk og nominalistisk språkforståelse. Dette er inkludert i kapittelet for å synliggjøre hvordan forståelsen og oppfatningen av språk kan påvirke konseptet kjønn og kjønnsroller.

Realistisk og nominalistisk språkforståelse

For å sette seg inn i hvordan verden har forstått kjønn og kjønnsroller kan bruken av *realistisk* og *nominalistisk* språkforståelse være gunstig (Lorentzen, 2006b, s. 38). Vesten har gjennom historien hatt en mer *realistisk* språkforståelse. Dette innebærer at språk sier noe om virkeligheten mennesker lever i, og at det på den måten blir en del av den fysiske verden. Et eksempel på realistisk språkforståelse er vestens tanker om konseptet biologisk kjønn. Vesten

har forstått biologisk kjønn som praktisk og essensialistisk; iboende og umulig å avvike fra. Gjennom en realistisk språkforståelse eksisterer kjønn selvstendig, uavhengig av kultur og historie. I motsetning til vesten har det eksistert/eksisterer det samfunn og kulturer som praktiserer en mer *nominalistisk* språkforståelse. Tanken med nominalisme er at mennesker har skapt tilfeldige begreper for å referere til objekter, men at språket og begreper ikke har grunnlag i en foreliggende essens. Mennesker skaper og navngir sosiale konstruksjoner for å beskrive en gruppe objekter eller skapninger med fellestrekk fordi det er praktisk, ikke fordi det eksisterer selvstendig og uavhengig. På den måten blir ikke mann og kvinne bestemt av biologiske forskjeller eller likheter, men vil heller representerer funksjoner i et samfunn (Lorentzen, 2006b; Svare, 1997, s. 150–151).

Kjønn og kjønnsroller i verden

Det finnes flere eksempler fra samfunn som har praktisert ulike former for nominalistisk språkforståelse i forhold til konseptet kjønn. Ettersom ulike fagområder- og disipliner har undersøkt hvordan kjønn formes og konstrueres gjennom språk, kulturer og kjønn, er det mulig å vise enkelte eksempler fra slike samfunn. Innenfor sosiologi og antropologi finnes det flere som har undersøkt hvordan kjønn og kjønnsroller fungerer og fremstår i andre verdensdeler (Blackwood, 1984; A. Eriksen med fler, 2007; Mead, 1935).

For mange av forskerne er det tydelig at forståelsen og betydningen av kjønn har endret seg gjennom historien og utspiller seg ulikt på tvers av landegrenser. Denne oppfattelsen av kjønn fører til at kjønn kan tolkes som noe dynamisk, altså at det er i kontinuerlig bevegelse og kontekstualiseres i forskjellige samfunn. Et eksempel på dette er ulike Nordamerikanske urfolk og hvordan stammene praktiserte kjønn. I stammene eksisterte det for eksempel mennesker med to *sjeler* («two-spirited»); sjelen til både mann og kvinne (Blackwood, 1984, s. 29). «Two-spirited» var begge kjønnene, men likevel noe særegent, utenfor det binære. Individene med to sjeler ble ofte spirituelle ledere med spesiell visdom og uvanlige evner, som drømmetydning, og ble ofte ansett som hellige. Flere av stammene i Nord-Amerika anså det også naturlig for kvinner og menn å bytte kjønn, noe de kalte «cross-gender». Kvinnene som var «cross-gender» kunne få kone og hadde mannlige oppgaver i stammen som jakt og fiske (Blackwood, 1984, s. 30-31). For mange av de Nordamerikanske stammene var ikke biologi og anatomi det sentrale, men det viktige var at individene utførte sine oppgaver på en fruktbar og god måte. Dette er et

tydelig eksempel på en mer nominalistisk forståelse av kjønnsroller der kjønn ikke er bundet til det biologiske, men representerer ulike funksjoner. Kjønn blir ikke bundet til det biologiske, men det representerer ulike funksjoner. Målet var å gi menneskene mulighet til å selv velge hva de ønsket å gjøre for fellesskapet. Denne tradisjonen forsvant fort under kolonitiden fordi praksisen utfordret de vestlige antagelsene om kjønnsroller (Blackwood, 1984, s. 27). Det finnes flere eksempler på kulturer som de Nordamerikanske stammene. India var tidligere et sted hvor det var lov å bytte kjønn. For mange byer var det også normalt for menn å ha samleie med menn, og kvinner med kvinner. I likhet med i Nord-Amerika ble disse praksisene fjernet av kolonimaktene på 1800-tallet (Bech & Heinskou, 2016, s. 439-440).

En antropolog som allerede på 1920-tallet forsket på kjønnsroller og normer var Margaret Mead. Mead reiste verden rundt og observerte andre kulturer og samfunn, deriblant Ny-Guinea på 1900-tallet (Mead, 1935). Målet med studiene var å se hvordan maskulinitet og feminitet var organisert og forstått på tvers av sivilisasjoner. I Ny-Guinea møtte Mead på tre ulike samfunn hvor de sosiale konstruksjonene varierte. Det første samfunnet ved navn Arapesh hadde ikke et tydelig skille mellom det maskuline og det feminine. Menn og kvinner hadde noen særegne oppgaver, men barneoppdragelse var en av tingene kjønnene hadde til felles. Oppgavene var ikke fordelt på bakgrunn av kjønnsforskjeller, men baserte seg på hvem som var best egnet (Mead, 1935, s. 61). Det andre samfunnet var Mundugumor. Her beskriver Mead et kannibalistisk og krigersk samfunn (Mead, 1935, s. 167). Uavhengig av kjønn ble beboerne oppdratt til å ha en aggressiv atferd. Miljøet var fullt av intern rivalisering og voldelige riter, der menn og kvinner deltok i like stor grad. Det siste samfunnet, Tchambuli, oppfattet Mead som motsatt av det amerikanske. Her var det kvinner som hadde politisk makt, fikk fiske og var økonomisk ansvarlige. Mennene hadde ikke lov til å fiske, men ansvar for barneoppdragelse. Mennene pyntet seg og brukte mye tid på å prate. Gjennom sine studier konkluderte Mead med at egenskapene mennesker har ikke er biologisk iboende, men forårsakes av miljøet (Mead, 1935). Ut ifra Meads studier kan det være mulig å tolke samfunnenes forståelse av kjønn mer nominalistisk sammenlignet med vesten fordi fokuset ikke var på biologi, snarere funksjon, oppvekst og nytte.

Så langt har jeg vist ulike teoretiske måter å forstå konseptet kjønn. Språk kan være et nyttig verktøy for å sette seg inn i hvordan ulike kulturer og grupper forholder seg til kjønnsroller og forventninger. Det er tross alt ved hjelp av språket vi skaper sosiale konstruksjoner eller setter

ord på tilsynelatende biologiske forskjeller. Ettersom formålet med dette prosjektet er å utforske religiøse ytringsrom, anser jeg det som relevant å gå inn i hvordan religioner ser på kjønn.

Kjønn i religion

Religion har historisk hatt stor innflytelse på samfunnets holdninger, normer og verdier. Tidligere hadde for eksempel den norske kirken en større plass i menneskers private og offentlige liv. På grunn av Norges religionshistorie vil jeg ta utgangspunkt i den protestantiske kirkens holdninger og verdier til kjønn. Ettersom oppgaven ønsker å utforske diskursen blant religiøse om temaet kjønn, vil det være interessant å se hvordan kjønn har blitt, og mulig blir oppfattet blant kristne grupper og miljø. Det er viktig å poengtere at innenfor den protestantiske kirken eksisterer det flere undergrupper og retninger. Derfor vil dette kapittelet dreie seg om hvordan kristendom generelt har forholdt seg til kjønn og kjønnsroller.

Kristendom har hatt et tydelig hierarki; Gud er øverst, deretter kommer mannen, så kvinnen. Slike hierarkier har ført til at kvinner historisk har fått en annenrangs status i forhold til sosial klasse og økonomi (Greenberg, 2018, s. 142). Religion har på ulike måter opprettholdt stramme kjønnsroller og normer (Bøe & Kalvig, 2020, s. 180). Likevel var det vanskelig å finne teoretikere og forskere innenfor religionsvitenskapen som hadde skrevet noe om relasjonen mellom kjønn og kristendom. Manglende litteratur på kjønn i religion kritiseres av Jeanette Sky (2007) i boken *Kjønn og religion*. Her skriver hun at kjønnsperspektivet sjeldent har blitt tematisert, selv i feministisk teori (Sky, 2007, s. 18). Hvorfor kjønn sjeldent eller aldri blir tematisert innenfor religionsvitenskapelige felt er ikke godt å si, likevel er det mulig å tenke seg til at temaet oppleves som essensielt, skremmende og utfordrende. For eksempel kan samtalen fort gå inn på hvordan blant annet klasse og makt henger sammen med kjønn og religion.

Det har som nevnt vært utfordrende å finne kilder som sier noe om hva som er kristen forståelse av kjønn (Sky, 2007). En forklaring kan være at konflikt mellom det bibelske kjønnsidealet fremmer en patriarkalsk kjønnsforståelse fra antikken, mot en mer moderne sekulær kjønnsforståelse. Denne blandingen av historisk og moderne forståelse kan gjøre det vanskelig å sette seg inn i hvordan kjønn og religion henger sammen i dag.

Barnebibler og kjønn

Ingunn Aadland (2022) gir et perspektiv på kristen forståelse av kjønn ved å se på barnebiblens fremstilling av teologiske oppfatninger samt kulturen og tradisjonene som virker i samspill med læren. Hun mener barnebibler kan gi et representativt bilde av den kristne læren. Aadland spør i artikkelen *Casting Biblical Narratives* (2022) «How are women cast in representative examples of the current Scandinavian cultural bible?» (Aadland, 2023, s. 41). Det er med andre ord den kulturelle bibelen hun ser på når hun undersøker barnebibler.

Aadland viser is i forskning at de kristne fortellingene bygger på en hierarkisk kjønnsforståelse; Jesus er øverst i hierarkiet og er framstilt som en sunn sterk mann. Under Jesus finner vi den vanlige funksjonsfriske mannen, og under mannen finner vi kvinnen. Kvinnene er ifølge Aadland framstilt i hovedsakelig tre moduser: Kvinner er enten usynlig og marginalisert, synlig og syndig, eller fremmedgjort (Aadland, 2023, s. 46). Kvinner er så og si aldri hovedpersonen i de bibelske narrative. De få gangene kvinnen er hovedperson blir hun knyttet til seksuell fristelse eller framstilt som synderinne med en klar underdanig plass i illustrasjonene. Aadland understreker dette i avslutningen av artikkelen. Hun skriver om hva den kulturelle bibelen gjør i sin fremstilling av kvinner: «It puts the Biblical woman in her place, and she becomes a reduced other» (Aadland, 2022, s. 56). Aadland sine funn stemmer godt overens med eldre fremstillinger av kjønnsforståelse. Hvis vi ser på Martin Luther sine tekster som omhandler kjønn finner vi mye av de samme tankene. Martin Luther skriver i *Den store Genesiskommentaren* (Luther, 1983):

Satans sluhet kan man også merke på det at han angriper den svake delen av menneskenaturen: altså kvinnen Eva og ikke mannen Adam. For selv om begge ble skapt like rettferdig, så hadde likevel Adam et fortrinn framfor Eva. Liksom mannens kraft overgår kvinnens i hele naturen ellers, så var det også i den fullkomne naturtilstanden slik at mannen stod noe foran kvinnen (Luther, 1983, s. 250).

Kjønnene blir her forstått som totalt motsetninger, samtidig gjensidig avhengig av hverandre. Luther skriver videre at Adam aldri hadde latt seg friste av slangen, det er ikke en del av hans natur. Slangen går etter Eva fordi hun er det svakere kjønn som lar seg overtale og friste.

Det er klart at kristent syn på kjønn vil variere fra gruppe til gruppe og individ til individ. Likevel er det naturlig å anta at mange tar utgangspunkt i en mer hierarkisk kjønnsforståelse. Denne måten å forholde seg til kjønnene på samsvarer også med tokjønnsmodellen der kjønnene har tydelige roller og forventinger til seg – kjønn er determinerende, gjennomsyrende og avgjørende for livet videre.

Det er mange måter å undersøke og analysere kjønn og kjønn i undervisning. Formålet med dette prosjektet er å undersøke hvordan en gruppe i debatten om kjønn i undervisning argumenterer for og begrunner sine synspunkter. Jeg har valgt å bruke en diskursiv tilnærming for å undersøke dette. I neste kapittel presenterer jeg det diskursteoretiske grunnlaget for undersøkelsen.

Kapittel 3. Diskurs

I forrige kapittel viste jeg ulike teoretiske perspektiver på kjønn. I dette kapittelet starter jeg med å presentere teoretiske perspektiver på kjønn, makt og diskurs. Deretter redegjør jeg for hvordan de diskursive teoretiske perspektivene danner grunnlag for undersøkelsen av diskusjonen om kjønn i undervisningen. De diskursteoretiske perspektivene jeg har valgt er illustrert med henvisning til Michel Foucault og Judith Butler. Deretter presenteres Chantal Mouffes syn på hvordan politisk identitet blir til gjennom diskursive praksiser og kampen om hegemoni.

Michel Foucaults diskursteori

Michel Foucault er en anerkjent fransk sosialfilosof som har vært med å påvirke hvordan humaniora og andre samfunnsvitenskapelige felt forstår og forholder seg til språk, makt, kunnskap og andre praksiser i samfunnet. Det er utfordrende å kategorisere eller begrense Foucaults arbeid og virke til å bare tilhøre filosofi. Dette er fordi en slik begrensning ikke viser dybden i hans arbeid, ettersom han ofte beveger seg inn i ulike områder. Foucault kan, i tillegg til å være filosof og sosiolog, beskrives som historiker, politisk teoretiker og/eller en samfunnskommentator. Det er umulig å dekke hele omfanget av Foucaults arbeid i denne oppgaven. Jeg velger derfor å sette søkelys på Foucaults bidrag og idéer om diskurs, kjønn og makt.

Foucaults femte bok fra 1966, kalt *Tingenes orden: en arkeologisk undersøkelse av vitenskapene om mennesket*, kan beskrives som en utlegging om hvordan mennesker lever i en tydelig dikotomi mellom å *se* og å *si* (Foucault, 2006, s. 47-48, 102-103, 143). En dikotomi mellom å *se* representasjonssystemer, det synlige, ting som sykehus og skoler. Deretter *si* ting om disse systemene: det språket som brukes påvirker måten å se systemene på. Dette er det han kaller diskurs; bruken av kommunikasjon og språk (skriftlig eller muntlig) for å konstruere kunnskap og sannhet om verden rundt oss. For Foucault betegner diskurs «ikke bare skrift og tale generelt, men først og fremst skrift og tale slik de utøves innenfor bestemte vitensdisipliner» (Espen Schaanning, "Fordord" i Foucault, 2020, s. 8). Videre skriver Espen Schaanning at «Diskursbegrepet peker ikke primært på språket som form, men på språket for så vidt som det er knyttet til utøvelsen av bestemte praksiser, særlig innenfor institusjoner (f.eks. legens observasjon, eksaminasjon og registrering i forbindelse med pasientbesøk)» (Espen

Schaanning, "Fordord" i Foucault, 2020, s. 8). Det som menes her er at diskurs ikke bare refererer til språket eller dens form, men knyttes til praksiser innenfor institusjoner. Med andre ord, diskursen er ikke bare ord og setninger i seg selv, men hvordan språket brukes i handlinger og praksiser innenfor bestemte sosiale kontekster, som for eksempel institusjoner. Dette igjen viser hvordan diskursen former og konstruerer kunnskap, sannhet og maktrelasjoner i disse kontekstene.

Diskurs er altså at innenfor ulike felt, grupper og institusjoner, dannes det språk og symboler som er med på å formidle utsagn og meninger. For eksempel vil en skolediskurs og en medisinsk diskurs høres og se ulike ut, fordi det vil være andre regler og koder for hvordan gruppen skal snakke og ordlegge seg. For Foucault var det viktig å presisere at språk ikke nøytralt videreformidlet mening, men at språk og diskurser produserer virkeligheten – konstruerer verden mennesker lever i (Bjørge, 2009, s. 305). Ved å analysere diskurser, grave ned i reglene og kodene, undersøke hvordan ting sies, hvem som sier det og hvem de sier det til kan det være mulig å skille en diskurs fra en annen. Dette er det Foucault kalte for *kunnskapsarkeologi* (Foucault, 2002, 2006). *Arkeologi* viser til hvordan kunnskapsproduksjonen legitimeres, og igjen skaper sosiale praksiser.

Diskursiv praksis

Ettersom diskurs er en bestemt talemåte innenfor et bestemt domene/gruppe, vil ikke det gjenspeile virkeligheten. Tanken er at sannheten om virkeligheten er en diskursiv konstruksjon, bestående av mange verdensbilder, som påvirker om noe er sant eller falskt. Sannheten blir på denne måten historisk og sosialt konstruert fordi de historiske og sosiale rammene setter føring for hva som var meningsfullt og ikke (Foucault, 2006). Et eksempel på hans utforskning etter hva som er rett eller galt ulike historiske epoker er hans verk *Seksualitetens historie* (Foucault, 2020) hvor han utforsker og analyserer kjønns- og seksualitets diskursen og maktforhold gjennom historien, og anvender det han kaller *arkeologiske redskaper*.

Et eksempel på diskursiv praksis er kjønn i reklame. Reklamer har vært med å opprettholde kjønnsstereotyper ved å fremstille kvinner og menn på en bestemt måte. Hvis reklamen promoterer husholdningsprodukter vil det som oftest være en kvinne involvert, i motsetning til bil og teknologireklamer. Kjønnssrollene, kjønnsstereotyper, satte normer og maktstrukturer blir på den måten forsterket eller opprettholdt. Den diskursive praksisen viser samfunnets tanker

og ideer om kjønnsroller handler om mer enn bare språket, men synligjør også hvordan det materielle og handling påvirker og konstruerer diskurser. Disse virkelighetene/representasjonene blir nødvendig for å vedlikeholde samt opprettholde en diskurs. På den måten forblir representasjonen det ledende hegemoniet.

Medias dekning og hva de velger å dekke viser til diskursiv praksis og maktrelasjoner. Et annet eksempel er skolen og utdanningsinstitusjoners makt til å bestemme og utforme innholdet, resursene og vinklingen til læreplaner og undervisning. Eksemplene viser diskursiv praksis, hvordan diskurser påvirker og former virkeligheten rundt, samt hvordan det materialiseres og inngår i menneskers handlinger.

Makt og kunnskap

Innenfor moderniteten og maktteori har Foucault hatt en sentral rolle. Han begynte på 1960/70-tallet å utforske samspillet mellom makt og diskurs (Foucault, 1999, 2020). Foucault har to kjente maktanalyser: *Overvåking og straff* (Foucault, 1999) og *Seksualitetens historie: Viljen til viten* (Foucault, 2020). Begge analysene tar utgangspunkt i moderne maktstrukturer og hvordan det påvirker samfunnet. Han strukturerer makt inn i to former; *panoptisk disiplinering* og *biomakt*. Panoptisk disiplinering blir aktualisert i *Overvåking og straff* (Foucault, 1999, s. 179). I denne boken setter Foucault søkelys på institusjoner makt over individer og samfunnsgrupper, samt hvordan det skaper mindre frihet fordi menneskets kropp er under konstant disiplinering. Denne formen for makt er svært interessant og viktig å ha kjennskap til, men på grunn av oppgavens lengde vil jeg ikke utdype i særlig stor grad. Det er viktig å nevne at maktformene henger sammen og er ikke to motsetninger. Begge maktteoriene vil være inkludert og diskutert i teorien.

Jeg vil heller vektlegge på den andre hovedformen for makt, *biomakt*, altså «makt over livet»; «makt som positivt utøves over livet, som påtar seg å forvalte det, forsøke det, mangfoldiggjøre det og foreta nøyaktige kontroller og samordnende reguleringer av det» (Foucault, 2020, s. 149). Foucault forklarer at i overgangen fra 1700-tallet fikk staten en økende maktposisjon over folkets fysiske og psykiske helse. Gjennom kapitalismen ble søkelyset satt på «borgerlig orden» (Foucault, 2020, s. 16–17). Det var behov for å regulere befolkningens reproduksjon, samfunnets helse, utdanning, behandle psykiske og somatiske lidelser osv.

Det første styringsmaktene trenger for å utføre biomakt er kunnskap om befolkningen; kunnskap om for eksempel helsetilstanden, utdanningsnivå, hvor fysisk aktive de er, og ulike typer vanedannende adferd. Dette bruker staten for det første for å systematisere og kategorisere, befolkningen og på den måten er det mulig å forebygge eller innføre anbefalinger som får positive konsekvenser for samfunnet. For det andre trenger staten makt for å utøve de nødvendige tiltakene for å forbedre samfunnet. Dette skjer gjennom panoptiske institusjoner, der det er et overvåknings- og disiplineringspotensial. På denne måten kunne staten innhente informasjon om befolkningen gjennom etablerte profesjoner og vitenskaper, som for eksempel fysioterapeut, skole/utdanning og tannlege. Uten kunnskap om befolkningen vil det være umulig å utøve makt. Slik forklarer Foucault maktforholdet som eksisterer i samfunn. Panoptiske institusjoner har en sirkulær oppbygging: staten trenger kunnskap om befolkningen for å få informasjon om hvilke områder kan forbedres. Informasjonen og kunnskap innhentes av institusjoner, gjennom lærere, leger, psykiatere, ernæringsfysiologer og andre. Deretter utarbeides løsningsforslag, som igjen blir implementert i panoptiske institusjoner (utdanningsinstitusjoner, sukkeravgift og ernæringsinformasjon til hushold, for å nevne noen eksempler). Dette kretsløpet av makt og kunnskap blir på mange måter kjernen av statens biologiske makt over befolkningen.

Foucault mener at det ikke bare finnes helsemessig makt og kontroll, han er også opptatt av kjønn- og seksualitetsdiskursen, historiske og sosiologiske prosesser for undertrykkelse av kjønnnet. Han beskriver hvordan seksualitetsdiskursen på 1700-tallet inngikk i en vitenskapsdiskurs og språket var objektivt vitenskapelig (Foucault, 2020, s. 25–45). Dette kaller han for *undertrykkeshypotesen* (Foucault, 2020, s. 25). Med undertrykkeshypotesen mener Foucault at kjønnnet er undertrykt av makt. Kjønnnet som avviker fra normalen blir undertrykt; eksempler på dette er hysteriske kvinner, den perverse voksne – homofile, og befolkningens reproduksjonsrate er kontrollert av staten, gjennom for eksempel å sterilisere avvik. Dette viser til biomaktens kontroll, og mulighet for styring – altså «makt over livet».

Michel Foucault sine verk er omfattende og har hatt stor innflytelse på andre samfunnsvitenskapelige felt. Det er ikke mulig å ta for seg alt av Foucaults synspunkt og teorier, men det er vesentlig å ha kjennskap til hans akademiske bidrag, spesielt med tanke på gjennomføring av diskursanalyse. På samme måte som det er gunstig å ha kjennskap til Foucault med tanke på diskursbegrepet og makt, er Judith Butler en anerkjent akademiker som

arbeider med skeiv- og kjønnteori. I neste delkapittel vil jeg presentere noen av teoriene til Butler.

Performativitet og heteronormativitet

Judith Butler, som vil omtales som hen, er en amerikansk akademiker og filosof som på 1990-tallet publiserte to bøker om kjønn, *Gender Trouble*, norsk oversettelse *Kjønn, performativitet og sårbarhet* (Butler, 1999, 2020) og *Bodies That Matter* (Butler, 2011). Butlers bøker er inspirert av Foucault og tar ofte utgangspunkt i diskurs, med fokus på hvordan språk er virkelighetsgjørende. I bøkene stiller hen spørsmålene: hva er kjønn og hvordan påvirkes individer av kjønn? Bøkene utforsker betydningen av, og kompleksiteten ved kjønn. Kjønn beskrives av Butler som en blanding av kulturelle normer, historiske og familiære innflytelse, ønsker og begjær. Teoriene til Butler går inn under sosiologisk *gender theory* (skeiv teori). Butler er en av mange teoretikere og akademikere som har stilt spørsmål til de sosiale kjønnsnormene - konstruksjonen og betydningen av kjønn.

Judith Butler baserer deler av sine teorier på diskursteori, og setter sosiale konstruksjoner av kjønn i sammenheng med maktperspektiver. For hen handler kjønn om *performativet*, altså om hvordan individer imiterer og utfører kjønnsroller samfunnet har gitt dem (Butler, 1999, s. 33–43). Butler viser til Foucaults ideer om undertrykkelsen av begjær og kjønn, samt det disiplinære regimet. Hen beskriver at undertrykkelsen ikke skjer gjennom makt, men via forbudsloven. Dette referer til *Overvåkning og straff* der Foucault beskriver *disiplin* og dens funksjon i samfunnet. Den disiplinære institusjon sanksjonerer avvik ved å vise til positivt ladde forventninger. På den måten skiller disiplinære lover seg fra andre rettslige lover. Disiplin viser til forventet atferd, og avvik fra forventet atferd møtes med sanksjoner. Både Foucault og Butler trekker linjer til hvordan disiplineringen påvirker kjønn. Hvordan omverdens disiplinering av individer påvirker kjønn kan blant annet illustreres med tidligere nevnte Margaret Meads antropologiske studie om ulike stammesamfunns kjønnsuttrykk og kjønnsforståelse. Butler (2020, s. 43) skriver: «Denne disiplinære produksjonen av kjønn skaper en falsk stabilisering av kjønn som tjener interessene til en heteroseksuell konstruksjon og regulering av seksualitet innenfor reproduksjonssfæren. Konstruksjonen av koherens skjuler de kjønnsbruddene som florerer innenfor heteroseksuelle, biseksuelle, homoseksuelle og lesbiske (...)». Videre skriver hen at kjønn er *performativt*. Samfunnets sosiale konstruksjoner og forventninger påvirker kjønnene, mennesker spiller ut kjønnsroller og normer. Det er viktig å presisere at performativ

innebærer at mennesker spiller ut hvem de er, men ikke det betyr at det performative er falskt eller uærlig atferd. Med normaliseringen av likestilling, den skeive bevegelsen, likeverd og like rettigheter har det skjedd et skifte i menneskers virkelighetsforståelse – lovgivninger førte til at samfunnet kunne stille spørsmål til hva det vil si å være menneske og kjønn.

Heteronormativitet

I boken *Gender Trouble* (1999), stiller Butler spørsmål til samfunnets satte kjønnsroller, sosialt konstruert kjønn. Spørsmål som: hva er maskulinitet og feminitet? Hva er en mann og hva er en kvinne? Etter samfunnets standard er det normalt at menns kjønnsidentitet er maskulin og kvinners feminin, men hva innebærer det i dagens samfunn? Butler viser til *heteronormativitet*, som bygger på samfunnets antakelser om «normale» seksuelle liv og hvordan dette påvirker individet (1999, s. 44-45). Hvis kvinner har en mer maskulin kjønnsidentitet blir hun ansett som unormal, avvikende fra normen. Det samme gjelder menn som har en mer feminin fremtoning. Butler trekker frem eksempler fra hvordan mennesker som avviker fra normalen blir møtt av samfunnet. Hen beskriver fordømmende atferd fra mangfoldet, alt fra blikk til fysisk vold. Hvor kommer kategorien «normal» fra, og hvorfor er kategorien så forankret i det vestlige samfunnet? Er det en sammenheng mellom det biologiske kjønn og det sosiale kjønn? Butler hevder at det ikke er noen åpenbar sammenheng mellom det biologiske og sosiale kjønn, men at ulikheter bunnar i sosiale koder. Alt fra klær, sminke, atferd og væremåte har vært med å forsterke de binære kjønnskategoriene. På den måten blir feminitet for kvinner og maskulinitet for menn ansett som det normale – det opprinnelige.

Butler krever ikke svar på spørsmålene hen stiller, men ønsker at samfunnet våger å sette spørsmålstegn ved satte normer og regler. Hens teorier gir et diskursivt kjønnspektiv der kjønn blir konstituert og dannet av samfunnet. Det oppfordres til å utfordre det eksisterende hegemoniet, den ledende oppfatning av hva kjønn er og gjør.

Så lang har jeg vist Foucaults innføring og oppfatning av diskurs og makt, og hvordan Butlers tanker om kjønnsdiskursen kan gi andre perspektiver på kjønnsdiskursen i skolen. Videre vil jeg vise til Mouffes teoretiske apparat og hvordan det kan brukes metodisk. Mouffe sin teori ser på, blant annet, politiske identiteter og hvordan betydninger skapes av diskursiv praksis.

Diskursiv politikk og hegemoni

Chantal Mouffe har gjennom sitt arbeid med politisk teori, makt og fiendskap vært en viktig stemme innenfor konflikters rolle i demokratiske samfunn. Gjennom hennes teori agonisme pluralisme kommer det frem en kritikk mot deliberativ demokratiforståelse der målet er konsensus. Med agonistisk pluralisme menes mangfoldig politisk meningsutveksling, et samfunn hvor det er rom for ulike politiske interesser og synspunkt. Mouffe mener at hvis målet er konsensus vil det være stemmer og meninger som ikke blir inkludert. Deliberativ demokratiforståelse vil også bli utfordret i saker med bred politisk uenighet. Konflikter bør derfor blir løftet frem som en grunnleggende del av demokratiske prosesser.

Mouffes teori ser på det demokratiske meningsmangfoldet og hvordan rasjonell meningsbryting, konflikt og uenigheter har en sentral plass i samfunnet. Hun hevder at moderne demokratier handler om nettopp å anerkjenne konfliktene uten at det skapes fiendebilder mellom meningsmotstanderne. Dette kaller Mouffe for agonisme, altså konflikt basert på respekt. Motsatt av agonisme er antagonisme: konflikter grunnet i fiendebilder hvor målet er å fjerne eller ødelegge «de andre». Kategoriseringer som «oss» og «de andre» kan forsterke fiendebildet samt opprettholde avstand mellom meningsmotstandere (Moe & Mouffe, 2006, s. 161; Mouffe, 2015, s. 21). For Mouffe er det sentralt poeng at det skilles mellom fiender og motstandere. På den måten er det mulig for samtale om rasjonell uenighet. Mouffe mener at «Offentlige rom er slagmarken der ulike hegemoniske prosjekt konfronteres uten noen som helst mulighet for endelig forsoning» (Moe & Mouffe, 2006, s. 161). Det Mouffe mener her er at det er en kamp om hegemoni over diskurser og det hegemoniske terrenget alltid vil være i bevegelse.

For å forklare den diskursive kampen og konflikten viser Mouffe til hvordan diskursiv praksis engasjerer politiske aktører i kampen om hegemoni. Mouffe skiller mellom *det politiske* og *politikk* (Mouffe, 2015, s. 15). *Det politiske* er sfæren der sosial interaksjon mellom ulike politiske standpunkt møtes, konkurreres og artikuleres. Det politiske eksisterer ikke bare i politiske terreng, men vil også være til stede i det sosiale livet og bære preg av konflikt og antagonisme mellom aktørene og posisjoner (Mouffe, 2015, s.17). Dette skiller seg fra *politikk*, som er konkrete politiske praksiser. Diskurser der målet er å etablere orden og rammer. Politikk og det politiske henger sammen; gjennom det politiske artikuleres og utfordres standpunkt, mens politikk forsøker å opprettholde orden og etablere hegemoni ut fra artikulasjonene.

Mouffe vektlegger viktigheten av å anerkjenne at konflikten og antagonismen i det politiske skaper rom for agonistisk pluralisme. På den måten er diskursiv praksis koblet sammen med det politiske og politikk, og blir et medium for politisk pluralisme. Det er gjennom diskursiv praksis at politiske aktører og institusjoner går i konflikt og rivaliserer om hegemoni. Ved å gjøre dette vil aktørene fremme egne politiske synspunkter og verdier samtidig som man utfordrer andre (Mouffe, 2015, s. 23-25).

I dette kapittelet har jeg vist til deler av Mouffes demokratiteori; betydningen av antagonisme og agonisme samt hvordan mening skapes av diskursiv praksis. I neste del av oppgaven vil jeg se på hvordan diskurs anvendes som metode. For å belyse diskursen blant religiøse om temaet kjønn i skolen vil oppgaven anvende Neumanns forståelse av diskursanalyse.

Diskurs som metode

Begrepet diskurs er lite brukt i norsk dagligtale, men har de siste årene fått en større plass blant samfunnsvitenskapelige felt. Det finnes ulike teorier og akademiske retninger innenfor diskursanalyse (Fairclough, 2010; Foucault, 2002). Utgangspunktet for diskurs er at språk ikke nøytralt gjenspeiler menneskers oppfatning av virkeligheten. Mennesker skaper og deler mening gjennom språket og hvert språklig uttrykk medieres samt tolkes ut fra relasjoner og erfaringer (Neumann, 2021, s. 27-35). På den måten er språk en praksis som former det sosiale. Diskursanalyse tar utgangspunkt i en sosialkonstruktivistisk tankemåte; menneskers kunnskap om verden konstrueres sosialt gjennom diskursiv praksis. Diskursiv praksis viser til handlingene eller hvordan språket påvirker et samfunn eller kontekst. Jeg har valgt å anvende Neumanns (2021) fortolkning og tilnærming til diskurs. Neumann definerer diskurs slik:

En diskurs er et system som for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstruerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner (Neumann, 2021, s. 21–22).

Diskurs blir her forstått som at språk konstituerer og opprettholder mening i gitte situasjoner, institusjoner og grupperinger. Et eksempel på dette er hvordan kjønnsdiskursen endrer form og mening etter hvordan institusjoner/grupper forstår begrepet. En diskurs kan forstås som sosiale konstellasjoner – politiske, økonomiske, kulturelle, ideologiske og institusjonelle grupperinger.

Diskursanalyse

I boken *Innføring i diskursanalyse – mening, makt, materialitet* forklarer Neumann (2021) at diskursanalyse ikke bare ser på språk som noe formidlende, men at språk er skapende. Språk er med på å konstituere virkeligheten mennesker lever i. Diskursanalyse handler på den måten om hvordan vi kan ha kunnskap om verden, altså epistemologi, med innslag av ontologi – hva verden består av (Neumann, 2021, s. 26). Ambisjonen med å analysere diskurser er å undersøke årsakene og mekanismene bak hvorfor ting fremtrer slik de gjør (Neumann, 2021, s. 37).

Neumann nevner tre skritt for å gjennomføre en diskursanalyse: valg og avgrensning, representasjon og lagdeling (Neumann, 2021, s. 53–57). Formålet med å undersøke religiøses stemmer i mediedebatten om kjønn i skolen er for å få kunnskap om diskursene som er til stede i debatten. Dette er en forholdsvis stor og uoversiktlig diskurs bestående av en rekke posisjoner og deldiskurser, noe som fordrer en klar avgrensning. *Valg og avgrensning* handler om å sette et skille mellom hva som skal analyseres og ikke. Formålet med prosjektet er å belyse hvilke diskurser som er til stede i mediedebatten om tematikken kjønn i skolen. En diskurs vil aldri kunne løsrive seg helt fra andre diskurser, så analysen vil se hvordan diskursene står i forhold til hverandre, bemerke seg meningsinnholdet i diskursen og hvordan sosiale mønstre blir knyttet til ulike diskurser.

Representasjoner blir forstått som virkeligheter og hvordan verden forekommer for mennesker. Det er slik at representasjonene er en del av diskursen, som igjen blir virkelighetsproduserende (Neumann, 2021, s. 30–31). Neumann (2021) skriver at en representasjon må brukes flere ganger, fordi en representasjon på den måten blir virkelighetsdannende. Basert på individers holdninger, verdier, sosiale og kulturelle ståsted vil ulike verdensforståelser etableres og skape en form for bilder av virkeligheten. På grunn av dette kan det være utfordrende å identifisere representasjonene fordi det finnes uendelig med meninger og ståsteder.

Likevel vil enkelte meningsmønstre skille seg ut. På den måten er det mulig å identifisere representasjoner og *posisjoner*. Når mennesker med lik representasjon institusjonaliserer seg og når det finnes grunntrekk i meningsmønstre i en diskurs tar de en posisjon (Neumann, 2021, s. 59). I denne studien er det blant annet representasjoner og *meningsmønstre* jeg ønsker å se etter i analysen av kjønnsdiskursen i skolen. Med meningsmønstre mener Neumann (2021):

(...) på grunn av politikkenes vesen, som en strukturert aktivitet mellom grupper, som regel vil ha en situasjon der politisering av en diskurs nettopp skjer ved at to eller noen få meningsmønstre utskiller seg (Neumann, 2021, s. 59).

For å utforske diskursene om kjønn er det vesentlig å se etter hvilke representasjoner som eksisterer. Gjennom utforskningen av representasjon er det essensielt å se på hvem som tar en stemme og hvem som får tildelt deltakelse. I for eksempel kjønnsdiskursen kan det være flere eller ingen fremtredende representasjoner. Er debatten åpen, eller foreligger det én representasjon? Hvis det foreligger én representasjon kan det tyde på at det eksisterer en form for kulturelt hegemoni (Neumann, 2021, s. 57-58). Kulturelt hegemoni er altså situasjoner hvor maktrelasjoner bevares. Er det en tydelig hegemonisk stemme? Det vil også være nyttig å undersøke hvor debatten finner sted – hvilke medier brukes for å ytre sin representasjon; aviser, podkaster osv. Det vil også være gjeldene å se om det er etablerte institusjoner til stede.

Diskursens *lagdeling* ser på hvordan stemmene i diskursen er delt eller forent. Neumann (2021, s. 59) skriver at hvis det finnes enigheter i en diskurs er det mindre sannsynlig for endring. Hvis det er noe som differensierer åpner det mer opp for mulig forandring. I en diskursanalyse er det et mål å studere hva som differensierer og hva som forener i en debatt. Er det slik at grupperingene har enigheter, noe som forener eller er det tydelige skillelinjer mellom dem? Hva er det som eventuelt forårsaker enighet og hvordan er meningsmønstrene formulert og etablert? Hvordan er maktbalansen inndelt?

Målet med diskursanalyse er å analysere meningsinnholdet i en diskurs. Den sosiale virkeligheten er delt inn i diskurser, formet av menneskers verdensbilde og språk (Neumann, 2021, s. 34–37). Ved å analysere tekster fra mediedebatten i norske nettaviser om kjønn i skolen ville det være mulig å skille diskurser, altså analysere meningsinnholdet. Grupper danner egne verdensbilder og språklige handlinger, som for eksempel religiøse grupper kan ha eget språk som inneholder en annen type mening enn andre grupper. Ved å synliggjøre ulike diskurser kan det sortere sanseinntrykk, virkeligheter og forståelser. Selv om det er mulig å sette skillelinjer mellom diskursene vil de ikke være helt uavhengig av hverandre, fordi menneskers virkelighet henger sammen. Analysen vil forsøke å vise til diskursen blant religiøse grupper om temaet kjønn i skolen. For å kunne synliggjøre diskursen er det vesentlig å metodisk avgrense samt samle et utvalg av datamateriale. På den måten kunne det være mulig å analysere og beskrive diskursen.

Videre i kapitlet vil jeg legge frem diskursive metodiske valg og avveininger. Først viser jeg refleksivitet og studiens validitet. Deretter vil jeg presentere utvalg-, kriterier og avgrensning. Til slutt vil jeg vise til fremgangsmåte og diskursanalysens struktur, det jeg kaller for frontstage og backstage.

Valg og avveininger

Refleksivitet og validitet

Begrepet *refleksivitet* sikter til at i diskursiv forskningstradisjon kan en aldri være objektiv og nøytral i egen forskning, men vil alltid være farget av eget verdensbilde – ens fortolkninger og representasjon (Gleiss & Sæther, 2021, s. 49, 203). Iver B. Neumann (Neumann, 2021, s. 177–178) skriver om viktigheten av å være kritisk til andre diskursive praksiser, og at på samme måte er det nødvendig å være kritisk ovenfor egen analyse. Det oppfordres til å reflektere over sitt eget verdenssyn, og hvordan det kan påvirke forskningen.

Selv er jeg en engasjert lektorstudent og bruker mye tid på å sette meg inn i dagsaktuell skolepolitikk. Dette kan ha en innvirkning på hvordan jeg analyserer språk rettet mot skolen. Ved å utdanne meg til å bli lærer med pedagogisk utdanning er jeg opplært i en liberal tradisjon. Innenfor den liberale tradisjon blir for eksempel verdiene likestilling og fellesskap sett på som positive. Det er også mulig å hevde at jeg blir utdannet i et miljø der kjønnsforståelsen vektlegger viktigheten av likestilling. Dette vil gjerne være perspektiver jeg som forsker ikke klarer å legge fra meg, og vil være en del av min verdensforståelse. Mitt verdensbilde kan også påvirke min nysgjerrighet for kjønnsdebatten i nettaviser. Jeg anser det naturlig at kjønn skal være inkludert i skolens undervisning fordi det fremmer grunnleggende demokratiske verdier. For å sette meg inn i debatten, stilte jeg to spørsmål før jeg begynte skriveprosessen: hvordan forstår andre kjønn og hvordan blir kjønn representert i andre diskurser? Hvorfor opplever andre undervisning om kjønn kontroversielt? Med utgangspunkt og inspirasjon i disse spørsmålene valgte jeg å anvende diskursanalyse for å undersøke hvordan kjønn fremstilles og blir presentert i medier blant religiøse aktører.

Validitet

Utvalgsprosessen, bevissthet rundt forskerens rolle og refleksivitet, er avveining og valg som er nødvendig for å gi forskningen *validitet*. Validitet handler om kvaliteten på datamaterialet,

dens gyldighet og kvalitet (Gleiss & Sæther, 2021, s. 204). Validitet kan opprettholdes gjennom transparent analyseprosess, ved å vise til analysestrategier og valg. Ved å være åpen om hvordan analysen ble gjennomført vil det være mulig å etterprøve forskningen både for relevans og troverdighet (Gleiss & Sæther, 2021, s. 206).

I forhold til validitet har jeg prøvd å være så transparent som mulig gjennom skriveprosessen. Dette er for å vise til mine valg og avgjørelser. Ved å være transparent vil det være lettere å forstå hvordan jeg har kommet frem til mine funn og refleksjoner. Oppgavens validitet vil også synliggjøres videre i kapittelet ved å vise fremgangsmåte og utvalgsriterier.

Et kjennetegn ved diskursanalyse er tanken om at språk ikke bare gjenspeiler virkeligheten, men er med på å forme den (Gleiss & Sæther, 2021, s. 127). For å gjennomføre en diskursanalyse må forskeren finne språklige mønstre, i en viss kontekst og avgrensning for å undersøke meningen og hvordan språket fungerer som virkelighetsdannende. Likevel kan det være nærmest umulig å sette lys på alle diskursene som kan eksisterte i et datamateriale. Jeg måtte derfor velge et lite utvalg.

Analysen er delt inn i det jeg kaller for *frontstage* og *backstage*. Begrepene har jeg hentet fra samfunnsforskeren Erving Goffman (1992). Han anvender *frontstage* og *backstage* for å beskrive mennesker atferd og væremåte i offentlige rom (*frontstage*) og i lukkede rom (*backstage*). Første del av datamaterialet, som jeg har valgt å kalle for *frontstage*, består av norske redaksjonelle aviser som er tilgjengelige gjennom arkivet Atekst Retriever. *Frontstage* betyr i denne sammenhengen diskursen i offentlige rom. Andre del av datamaterialet, *backstage*, er samlet ved bruk av døråpnere/portvakter, og er ikke like tilgjengelig som materialet i *frontstage*. *Backstage*materialet er mer skjult for offentligheten og vil derfor ha en annen utvalgsprosess enn *frontstage*. Dette gjør at avgrensningen av datamaterialet *backstage* ikke er like tydelig avklart sammenlignet med første del av materialet. Innsamlingen av både *frontstage* og *backstage* har ulike styrker og svakheter ved seg, som jeg vil se nærmere på og fremheve i neste delkapittel.

Som nevnt over skriver Neumann (2021) om viktigheten av tydelig tidsavgrensning for å analysere diskurser. I denne oppgaven vil jeg vise hvordan datamaterialet er utformet tidsavgrenset gjennom arkivet Atekst Retriever. Dette åpner opp for at andre kan finne og undersøke samme datamaterialet. Likevel er det utfordringer med datamaterialet: for det første

er noen artikler er skrevet av privatpersoner uten tilknytning til institusjoner og organisasjoner. Dette fører til at det ikke alltid er like enkelt å analysere hva forfatteren prøvde å formidle i en større kontekst. For det andre er kjønnsdiskursen fremdeles pågående, som fører til at avgrensningen av materialet begrenser analysen.

Fremgangsmåte

Denne delen av kapittelet vil utdype utvalg og avgrensninger for oppgaven. For å gjennomføre en diskursanalyse var det vesentlig at datamaterialet hadde gjennomgått en klar avgrensning med en rekke kriterier (Gleiss & Sæther, 2021, s. 38–42; Neumann, 2021, s. 53). For å vise til utvalget og avgrensningen gjort i oppgaven vil jeg først presentere utvalgsprosessen for datamaterialet i frontstage, for å så vise utvalgsprosessen for backstage.

Frontstage

For å finne kjønnsdiskursen frontstage valgte jeg å bruke det digitale arkivet Atekst Retriever (Retriever, u.å.). Atekst Retriever er et digitalt arkiv for norske nyheter fra både trykte og digitale kilder. Inne på nettsiden er det en søkemotor som gjør det mulig å få nøyaktige treff på spesifikk tematikk ved bruk av søkeord. Søkeordene koblet jeg sammen med det boolske operatoren *AND* (Gleiss & Sæther, 2021, s. 64–65). Bruken av *AND* gjorde at alle treffene måtte inneholde alle søkeordene. Første steget var å utforme gode søkeord med utgangspunkt i problemstillingen. Ettersom jeg ønsket å utforske kjønnsdiskursen knyttet til skolen, forsøkte jeg søkeordene *kjønn AND skole AND undervisning*. Tanken med søkeordene bunnet i at *kjønn* var vesentlig å inkludere fordi det var kjønnsdiskursen jeg ønsket å analysere. Det andre søkeordet, *skole*, var med for å konkretisere søket, slik at treffene kun omhandlet det norske skolevesenet. *Undervisning* er det siste søkeordet som ble inkludert fordi jeg ønsket å undersøke spesifikt hva debattantene skrev om skolens undervisning om temaet *kjønn*. Med avgrensningen *kjønn AND skole AND undervisning* dukket det opp irrelevante nettartikler, som skrev om kjønnsinndeling på arbeidsplasser og Covid-19. Søket ga også for mange treff, selv etter tidsavgrensningen. Et eksempel på dette var tidsavgrensningen 01.01.20 til 31.12.23 viste totalt 315 artikler. Dette var for mange artikler med tanke på avhandlingens størrelse. Jeg utforsket derfor videre med bruk av andre søkeord og kombinasjoner.

Jeg la merke til at *kjønn* sjeldent stod alene i læreplanverket. *Kjønn* ble ofte skrevet i samme kontekst som *seksualitet*. Jeg utførte søk med søkeordene *kjønn AND seksualitet AND skole*

AND undervisning. Søkeordene ga færre treff, sammenlignet med det forrige søket, og artiklene som omhandlet Covid-19 og kjønnskvoltering på arbeidsplasser var ikke lenger inkludert. Atekst Retriever hadde også en funksjon som gjorde det mulig å se antall publiserte artikler i form av en graf (se appendix: Graf over antall publiserte artikler). Ved å se på grafen ble jeg oppmerksom på tidsrommet fra 2020 til 2023. Grafen viste at antallet publiserte artikler om kjønn, seksualitet, skole og undervisning hadde økt betraktelig i løpet av den perioden. På grunn av dette satt jeg tidsavgrensningen fra 01.01.20 til 31.12.23. Med tidsavgrensningen i kombinasjon med søkeordene ble analyse materialet totalt 117 artikler.

Selv etter avgrensning med søkeord og tid trengte jeg konkrete kriterier slik at jeg satt igjen med et datamateriale som viste til diskursen jeg ønsket å undersøke (Gleiss & Sæther, 2021, s. 39). Utvalgs kriteriene tok utgangspunkt i problemstillingen, og jeg landet på følgende kriterier: For det første måtte artiklene komme fra norske redaksjonelle nettaviser som kom via Atekst Retriever. Det andre kriteriet handlet om at artiklene måtte beskrive dagens skolepolitikk. Dette var for å forhindre at historiske skildringer fra tidligere skolegang ble inkludert i materialet. For det tredje var det viktig at sakene beskrev den norske skolen fra 1.-13.trinn. Jeg ønsket ikke å inkludere høyskoler, universitet eller barnehager. Dette var for å spisse utvalget. Det siste kriteriet var at selv om artiklene ofte skrev indirekte om kjønn ville jeg utforske hvordan de ulike gruppene og stemmene snakket spesifikt om kjønn. På grunn av dette tok jeg bare utdrag fra og konteksten av steder i artiklene hvor kjønn var inkludert. For å systematisere datamaterialet utformet jeg en tabell hvor det var mulig å strukturere og organisere eventuelle funn.

For å oppsummere utvalget og avgrensningen: datamaterialet bestod av norske redaksjonelle aviser. Ved å bruke det arkivet Atekst Retriever, søkeordene kjønn AND seksualitet AND skole AND undervisning og sette tidsavgrensningen til 01.01.20-31.12.23 fikk jeg et treff på totalt 117 artikler.

Før jeg begynte på selve analysen brukte jeg mye tid på å få oversikt over debatten om kjønn i skolen og undervisning. For å holde orden samt strukturere datamaterialet ble alle artiklene plassert i en tabell. Tabellen strukturerte jeg på følgende måte: Første kolonne anga hvilken landsdel avisen kom fra – Vestlandet, Sørlandet, Østlandet, Trøndelag og Nord-Norge. Tidsskrifter, fagblad og riksdekkende ble kategorisert hver for seg, ettersom de ikke tilhørte

spesifikke landsdeler. Inndelingen i landsdeler kunne gi innblikk i hvor debatten om kjønn i skolen fant sted (se appendix for oversikt over landsdeler og antall publikasjoner). Den andre kolonne var «aviser», altså avisens navn. Tredje kolonne viste antall artikler hver avis hadde publisert om emnet kjønn i skolen. Fjerde kolonne inneholdt noteringer av enkelte uttrykk og ord, med kontekst for innholdet i hver enkelt artikkel, dato for publikasjon og artikkelens overskrift. Siste og femte kolonne viste hvor mange artikler hver landsdel hadde publisert. Ved å plassere artiklene i tabellen var det mulig å få oversikt over hovedtematikken og hvilke aviser som publiserte hyppigst saker om kjønn i skolen.

Videre ble tabellen fargekodet for å synliggjøre språklige forskjeller og tematikk. Saker skrevet av foreldre og privatpersoner ble farget grønn, politikere rød, organisasjoner blå og siste fargen oransje for lærere, elever, pedagoger og helsepersonell. Ved å fargekode tabellen var det enklere å få oversikt over mulige diskurser, språklige endringer og likheter. Med utgangspunkt i tabellen utformet jeg en ny tabell hvor forfatterne hadde fokus på lærere, elever og helsepersonell. Denne gruppen kalte jeg for *den liberale diskursen* (se appendix). Videre utforsket jeg hvilke andre deltakere som var med i debatten.

Andre delaktige stemmer var foreldre, politikere, religiøse og privatpersoner. Det var en spennende forskjell fra den første gruppen, med tanke på språklige endringer og vinkling på kjønnstematikken. Et eksempel på dette var at forfatterne brukte ordene *kjønnsideologi*, *kjønnsteori*, *skeiv teori* og *Pride-ideologi* aktivt i tekstene. Jeg ble nysgjerrig på hva begrepene stod for, hvem debattantene var, hvor de kom fra og hvem de henvendte seg til. Deres argumenter og synspunkter virket mer aggressive sammenlignet med den liberale diskursen, med tanke på meningsmønstre og diskursive virkemidler. Jeg bestemte meg for å se nærmere på denne posisjonen som jeg kalte den religiøse diskursen.

Backstage

Etter grundig lesning av artiklene fra datamaterialet innså jeg at store deler av diskursen ikke fant sted i aviser, men eksisterte også på andre plattformer og forum. Plattformene var blant annet Youtube, Facebook-sider og podkaster. Kapitlene under er derfor delt i to deler; *frontstage* og *backstage*. *Frontstage* ser på debatten i mer offentlige rom, altså diskursen i redaksjonelle aviser. *Backstage* utforsker diskursen i de mer lukkede rommene, der aktørene snakker mer fritt. For å undersøke diskursen backstage avgrensner jeg materialet ved å ta i bruk

døråpner eller portvakter (Gleiss & Sæther, 2021, s. 110). Det vil si at jeg tok utgangspunkt i fremtredende deltakere og organisasjoner for å utforske diskursen videre derifra. Dette kan være med på å gi en grundigere analyse samt vise til andre aspekter. Ulempen med portvakter var at det åpnet opp for et større datamateriale. På grunn av oppgavens lengde var det ikke mulig å ha en inngående og dyp undersøkelse av hele kjønnsdiskursen. For å avgrense dette brukte analysen foreldreorganisasjonen Foreldre.net som døråpner og utforsket deres representasjon og meningsinnhold. I oppgaven vil jeg referere til organisasjonen som Foreldre med stor «F» uten «.net». Analysen backstage tar derfor utgangspunkt i innholdet organisasjonen delte på deres nettsider.

For å avgrense dette utvalget er et av kriteriene for materialet at minst én av lederne for organisasjonen må være deltakende i innholdet de deler på Facebook-siden. På den måten bruker jeg dem aktivt som døråpnere med tanke på navn de refererer til, andre organisasjoner og mer. Utvalget vil bestå av to intervju for å få frem meningsmønstrene på ulike kanaler.

Med utgangspunkt i Foreldre sin representasjon og meningsmønstre vil oppgaven utforske forskjellige begreper og slagord: ideologi, frihet/fritak, «La barn være barn» og vitenskap/kunnskap. Andersen og Foss nevner Truls Olufsen-Mehus i intervjuene, og han fremstilles som en sentral skikkelse i kjønnsideologidiskursen.

Som nevnt utforsker delen jeg kaller backstage diskursen som foregår på andre plattformer enn aviser. Dette gjør at jeg vil analysere video- og podkastintervju, hvilket betyr at disse må transkriberes. Muntlig- og skriftlig tale har noen ulikheter ved seg som er viktig å ta høyde for: for det første er det ikke punktum, utropstegn og andre tegnsettinger i muntlig tale (Gleiss & Sæther, 2021, s. 97-98). Tegnsetting innebærer en viss fortolkning av intervjuobjektet, så jeg vil sette tegnsetting så nærme deltakernes uttrykksform som mulig. Det andre som er viktig å tenke på med transkribering er småord, pauser og lyder. For meningsinnholdet er det ikke alltid like sentralt, men i enkelte tilfeller kan småord og latter brukes av deltakerne for å få frem et poeng (Gleiss & Sæther, 2021, s. 97-98). Jeg vil transkribere så nærme som mulig til det deltakerne sier, med noen unntak. Enkelte bruker litt tid på å finne ordene sier og vil lete etter ord og uttrykk. I muntlig tale er dette helt normalt, men skriftlig gir det lite mening. Dette vil jeg ikke inkludere i transkriberingen. Transkriberingen må være forståelig. Ved gjennomføring av en diskursiv analyse er det også vesentlig å ha tenkt gjennom forskningsetiske utfordringer

og muligheter. Ettersom jeg vil analysere offentlig materiale og ikke anonymiserer deltakerne, er det viktig å drøfte forskningsetikk og min rolle som forsker.

Forskningsetikk

I denne oppgaven vil jeg analysere den offentlige debatten om temaet kjønn i skolen. Dette fører til at navn og yrker ikke vil anonymiseres fordi datamaterialet er offentlig tilgjengelig (Anker, 2020, s. 105). Jeg vil derfor etterstrebe og fremme deltakerne i diskursen på en respektfull måte. Enkelte sitater vil være lengre for å få frem den større konteksten, slik at meningsinnholdet ikke forsvinner.

En av utfordringene var utvalgsprosessen for valg av sitater fra deltakerne. Deres religiøse argumenter fra backstage satt ikke alltid deltakerne i et positivt lys, men var interessant å inkludere for oppgaven (Anker, 2020, s. 105). For meg har det etiske også vært tosidig: det handler om å respektere deltakerne, men også vanskeliggjøre en allerede diskriminert gruppe. Ved å sette søkelys og fremme deltakernes stemme er jeg med på å gi plass for diskriminerende ytringer ovenfor en minoritet. Samtidig får det frem en annen side av debatten om kjønn som ikke er like synlig for majoriteten i samfunnet.

I neste kapittel vil jeg først presentere funn fra diskursen frontstage. Som nevnt er funnene fra frontstage hentet fra datamaterialet med aviser. Deretter vil jeg vise funnene backstage og belyser diskursen som er mer skjult fra offentlige rom.

Kapittel 4. Kjønsdebatten frontstage

I gjennomgang av materialet er jeg opptatt av å undersøke hvordan debattantene bruker begrepene som allerede er i diskursen, og hvordan disse begrepene endrer kontekstuell mening. Med det mener jeg hvordan begreper som kjønn, seksualitet og verdier ble satt i sammenheng med religiøst forankrede talemåter, sammenhenger og begrunnelser. I en diskursforståelse så bidrar språket, og måten å snakke om ting på, til å konstituere virkelighet avhengig av at disse blir hegemoniske – får en ledende og dominerende posisjon. Den liberale forståelsen kan forstås som hegemonisk.

Parallelt med den liberale diskusjonen foregikk det en helt annen debatt. Denne debatten var forankret i religiøse argumenter med flere uforventede språklige vendinger. Deltakerne i denne posisjonen var i hovedsak foreldre og politikere. Det var flere sider ved denne posisjonen som fanget oppmerksomheten min. For det første snakket de i all hovedsak om kjønn. I den liberale diskursen var temaet kjønn inkludert i en større kontekst. Den liberale diskursen snakket for det meste indirekte om kjønn, det var altså ikke hovedtemaet for debatten. I motsetning til den liberale posisjonen, diskuterte den andre posisjonen med foresatte og politikere bare om kjønns plass i skolen. Det andre som fanget interessen min var foreldrenes tanker og holdninger til fritaksretten. Flere av forfatterne vektla viktigheten av å vite hvilken rettighet foreldre har knyttet til egne barn og i forhold til skolen. Tredje som fanget interessen min handlet om et diskursivt virkemiddel flere av artikkelforfatterne brukte; ulike varianter av ordet *ideologi*; kjønnsideologi, skeiv ideologi og Pride-ideologi. Variantene av ideologibegrepet ble brukt som synonymer til hverandre og det var vanskelig å forstå hva begrepene inneholdt. Forfatterne formulerte sjeldent en definisjon av hva de mente med kjønnsideologi eller skeiv ideologi. Til slutt oppdaget jeg at flere av deltakerne skrev mye om verdier og at deres verdier var motstridende til skolens verdier. Verdiene de selv hadde var ikke klart definert, men at det var noe de ikke var enig med skolen om var åpenbart.

Analysen viste noen gjentatte språklige virkemidler. Disse er ideologi, fritak og vitenskap. Disse tre skal jeg vise knyttes til verdier, som igjen begrunnes bibelsk. Av de 117 artiklene jeg leste, ble ideologi funnet 66 ganger. Kjønsideologi ble brukt 19 ganger, Pride-ideologi 7 ganger og skeiv ideologi 5 ganger. Ingen av forfatterne forsøkte, så langt jeg kunne se, å gi en definisjon på hva begrepene inneholdt. Jeg begynte å undersøke representasjonen om ideologi og kjønn.

Ideologi

I artiklene brukes ideologibegrepet ofte og negativt. Eksempler er radikal kjønnsideologi, Pride-ideologi og skeiv ideologi. Begrepene brukes også knyttet til statsmakten og skolen, i betydningen at ideologi går på bekostning av eller er i strid med foreldrenes verdssystemer. Et eksempel er hentet fra Bygstad med fler (2020) publisert i Dagen:

Undervisningen i norsk skole gir ikke statsmakten rett til å oppdra barn og unge i en ideologi eller et livssyn og en etikk i strid med foreldrenes overbevisning. Dette vil i så fall krenke foreldreretten (...) Denne tenkningen baserer seg på at enhver kritikk og avvisning av den radikale kjønnsideologien («skeiv teori») vil kunne defineres som diskriminering av seksuelle minoriteter (Bygstad med fler, 2020).

Forfatterne, Jan Bygstad, Odd Sverre Hove, Egil Morland, Erik Andreas Holth og Torsten Mentzoni er en gruppe kristne ledere, og sammen publiserte de artikkelen *Kirkens grunn og menneskelivets grunnvoll*. Forfatterne kritiserer kjønnsideologi og de såkalte Yogyakarta-prinsippene. Disse prinsippene er innstiftet av FN som resultat av at en rekke land møttes i Indonesia der de diskuterte og utformet prinsipper for å ivareta skeives rettigheter (Eide & Holmås). Bygstad og de andre forfatterne er kritisk til prinsippene og mener at lover som beskytter seksuelle minoriteter innskrenker religions- og trosfriheten. Videre hevder de «Om Yogyakarta-prinsippene innarbeides i straffeloven (...) får den norske stat totalitære trekk, ettersom kristne kirkers tro og forkynnelse om samlivsetikk da vil kunne defineres som stridende imot menneskerettighetene» (Bygstad med fler, 2020). De skriver videre om konsekvensene av at foreningen FRI og Skeiv ungdom får komme inn på skoler å undervise, og knytter dette til kjønnsideologi. Videre viser det første sitatet at forfatteren setter dette i sammenheng med begreper som statsmakten, oppdragelse og å krenke foreldreretten. Dette ideologiske tankegodset må foreldrene stå opp mot:

Foreldre og lærere må ikke pålegges mot sin samvittighet å utlevere barna til undervisning i en radikal kjønnssteori som i realiteten fører dem inn i en virkelighetsforståelse og et livssyn som er dypt fremmed for kristen tro (Bygstad med fler, 2020).

Når de bruker formuleringer som «dypt fremmed for kristen tro» viser dette hvor mye som står på spill for disse gruppene. Det de kaller kjønnsideologi, som i hoveddiskursen er undervisning

om kjønn i skolen, blir en eksistensiell trussel mot helt fundamentale verdier for disse menneskene. Dette understrekes i utsagnet om at kirken skal lytte til Gud og ikke mennesker:

(...) Denne lydighet har imidlertid en bestemt grense: Med Herrens apostler fremholder vi at «en skal lyde Gud mer enn mennesker». Denne holdningen til statsmakten innebærer at der statsmakten påbyr noe som er i strid med Guds ord, har vi som kristne kirker plikt til ikke å lyde (Bygstad med fler, 2020).

Dette kan leses som en bibeltro fortolkning om forholdet mellom dem og Gud. Statsmakten, og derfor skolen, blir på denne måten en fiende, antagonist.

Vebjørn Selbekk er en annen representant for dette synet. Han er redaktør for avisen innlegget er publisert i, Dagen. Han hevder i et intervju at selvmordstanker brukes som argument for å innføre kjønnsideologi i skolen, og han henviser til levekårsundersøkelsen gjennomført av Stokke med fler, publisert i 2018. Undersøkelsen viste at forekomsten av selvmordstanker var høy, for transpersoner (69%) og bifile kvinner (67%). Selbekk kan forstås dit hen at han mener at dette er et eksempel på manipulering fra radikale kjønnsideologier:

Man må behandle alle med respekt, men det betyr ikke at man må omfavne en radikal kjønnsideologi der ikke alt nødvendigvis er like vitenskapelig. Dette selvmordsargumentet blir brukt litt til å sette punktum for debatten. Siden det er noen som har slike tanker, så må man ta dette inn i skolen. Det er ikke jeg med på, sier Selbekk (Reite, 2021b).

I denne uttalelsen ser vi at Selbekk for det første mener at undersøkelsen representerer det de kaller for kjønnsideologi og for det andre at ideologien er lite vitenskapelig. Radikal kjønnsideologi kobles også til det som omtales som den skeive dominansen. I en artikkel publisert i VG (2021) uttaler tidligere KrF-politiker Olufsen-Mehus sin forståelse av at homofile og lesbiske har fått et solid fotfeste i politikken, FN og media for å nevne noen. Han utdyper:

Konsekvensen av den skeive dominansen vises i politikk, nye lover og nye verdier som alle bygger på skeive teorier og nye begrep som man aktivt må velge å tro på. Fordi grunnlaget for synet ikke kan bevises - som kjønns mangfold, født i feil kropp og at man kan skifte kjønn - derfor omtales bevegelsen som ideologi (Olufsen-Mehus, 2021).

Her viser Olufsen-Mehus hvordan skeive har kommet seg inn i norsk politikk, skolevesen og andre institusjoner, og på den måten tatt en hegemonisk posisjon. Kjønns mangfold er uvitenskapelig og ikke noe som kan bevises. Dette kobler han sammen med ideologibegrepet.

Med skeives innmarsj i offentlige rom må samfunnet innfinne seg med skeiv teori – og i forlengelsen: ideologi. En som uttaler seg i samsvar med Bygstad med fler (2020) og Olufsen-Mehus (2021) er Kjell Dragland (Dragland, 2021).

I Harstad Tidene skriver Kjell Dragland, som privatperson, om kjønnsideologi. Han knytter kjønnsideologien til Pride-ideologi. Han skriver «Pride-ideologien bidrar aktivt til å presse voksnes problemstillinger angående seksualitet, kjønn og samliv ved å dosere sin ideologi i barnehage og skoler» (Dragland, 2021). I samme innlegg skriver han:

Foreningen FRI krever ikke bare aksept for sin ultraradikale kjønnsideologi, de jobber for dominans og hegemoni i samfunn, barnehage og skole. Når politikerne aktivt støtter denne lille medlemsforeningen med masse pengebidrag og oppsiktsvekkende særbehandling i skole og samfunnsliv, betyr det at de lar radikal kjønnsideologi legge grunnlaget for skolens undervisning og samfunnets lovgivning innen kjønn, seksualitet, familie og barn» (Dragland, 2021).

Felles for forfatterne er at de konstruerer en posisjon som er enig om et bestemt syn på kjønnsideologi, og at den er ødeleggende for den kristne tro og arv. En løsning på denne trusselen er fritaksretten, fordi skolen når den innfører radikal kjønnsideologi, strider med Guds ord. I flere av innleggene diskuteres ulike strategier for å unngå at barna eksponeres for kjønnsideologi og skeiv teori (se neste delkapittel).

Inge Gulbrandsen Skaro (2023) er en privatperson som fremmer sitt syn om kjønnsideologi og dens påvirkning på barn og verdier i skolen. Artikkelen er publisert i Ringerikes Blad, der han skriver følgende:

Barn har lettere for å påvirkes enn voksne, og dermed er risikoen for å ønske kjønnskifte mye større. Skolen: Svært mange foreldre er fortvilet over at skolen/barnehagen formidler skeiv ideologi til barna deres. Et par eksempler: En 8-åring ble av læreren bedt om å skrive hvilket kjønn han opplevde seg som, og deretter gi lappen til læreren. Sårbare barn som stoler på det de hører i barnehage og skole, tror at det læreren sier må være sant. Det er jo de voksne som har svar! (Skaro, 2023)

Skaro viser her frykten foreldre har for kjønnsideologi og hvor trist det er hvis foreldre mister kontroll over hvilke verdier barna vokser opp med. Det å utsette barn tidlig for verdier og holdninger som kjønns mangfold, mener Skaro ikke er bra, fordi barna er i en sårbar posisjon. Idéen om at kjønns mangfold fører til skade på barn og voksne blir fremmet av flere. Jon Kvalbein (2023) skriver i Dagen at «Politikere bør ikke la seg ensrette av ideologiske moteretninger som påfører samfunnet oppfatninger som skader folks helse og avgrenser fri

meningsutveksling». Politikere må stå opp mot ideologiske krefter, fordi det går utover helse og ytringsfrihet. Kjønnsideologi vil ha konsekvenser for samfunnet, samt påvirke vestlige og norske verdier. «Tanker om kjønn og seksualitet har i vestlige land i flere år blitt preget av en postmoderne ideologi som skaper uklarhet om hva kjønn er» (Kvalbein, 2023).

Her har jeg vist til bruken av ideologibegrepet i diskursen om kjønn i skolen. Utdragene som er vist, får frem diskursive virkemidler og representasjonen av ideologi. Videre viser jeg hvordan ideologirepresentasjonen brukes som en begrunnelse for fritak.

Fritak

I noen av innleggene argumenterer forfatterne for fritak fra undervisning om kjønn, kjønnsidentitet og den tredje kjønnskategori. I et intervju med Fædrelandsvennen (Reite, 2021a) uttaler Ingelinn Lossius-Skeie, mor og politiker for Partiet De Kristne – som nå heter partiet Konservativt:

Jeg spurte om fritak for [sic] radikal kjønnsideologi. Det er fordi det er vedtatt en lov av Stortinget at vi bare skal ha to kjønn. Når de i undervisningen åpner for et tredje kjønn, da går man ut over biologi og vitenskap, sier Lossius (Reite, 2021a).

Lossius-Skeie bruker to argumenter. For det første at det juridisk kun er to kjønn, og for det andre at skolen åpner for en tredje kjønnskategori, noe som er vitenskapelig bestridelig. Lossius-Skeie fikk ikke innvilget fritak, med begrunnelse at skolen fulgte kompetansemålene og det ikke var mulig å søke fritak fra kunnskap. Et eksempel på en lignende hendelse er fra et intervju med Susanne Bergstø i Dagen. Saken handler om en mor som ønsket fritak fra kjønnsideologi. Datteren på 9 år hadde vært vitne til en video fra NRK i lunsjen hvor onani var hovedfokuset. Moren, Susanne Bergstø, mente selv at tredjeklassinger burde: «(...) bli skjermet fra undervisning som lærer de om onani og seksuell nytelse, og at det finnes flere kjønn enn jente og gutt (...)» (Lunde, 2023). Bergstø søkte om fritak, men fikk avslag. I intervjuet kommenterte moren følgende: «Jeg vil kalle det som skjer nå for snik-indoktrinering. Man sniker denne kjønnsideologien inn på barneskolen» (Lunde, 2023).

I begge disse sakene søker mødrene fritak på grunnlag av kjønnsideologi. I saken til Lossius-Skeie og Bergstø (Lunde, 2023; Reite, 2021a) undersøkte både Lunde og Reite hva foreldre søkte fritak fra og fant at søknadene egentlig handlet om kjønnsideologi. Selv om både Reite og Lunde viste til hendelser hvor kjønnsideologi var hovedfokuset virket det som betydningen

av kjønnsideologi varierte. Lossius- Skeie sin sak handlet først og fremst om at skolen underviser om kjønnsmangfold, mens for Bergstø handlet det mer om seksualitet og intime spørsmål, deretter kjønnsmangfold. Likevel omtaler mødrene i begge artiklene saken som søknad for fritak fra kjønnsideologi.

Politikeren Helén Rosvold Andersen ble intervjuet i Fædrelandsvennen om foreldrenes rett til å oppdra egne barn, samt muligheten for å søke fritak (Reite, 2023). I intervjuet forteller Andersen at hun hadde søkt om fritak fra undervisning om sex og kjønn, men fikk avslag. For henne handlet saken om noe mer enn bare foreldrenes rettigheter, det handlet om «en større politisk kamp». Den politiske kampen var «(...) fritak fra undervisningsopplegg som organisasjonen FRI står bak». Andersen mener undervisningen har et altfor tydelig politisk budskap. Hun ber også om fritak fra «all undervisning som påstår at kjønn er en følelse og et valg» (Reite, 2023). I intervjuet forklarte kommunalsjefen for oppvekst i Kristiansand kommune, Rune Heggdal, at fritakssøknaden som Andersen hadde sendt ikke ble godkjent fordi det ikke var mulig å søke fritak fra kompetansemålene. Han la også til at søknadene fra foreldre ofte var for brede og inneholdt for mye (Reite, 2023).

Andersen har også vært med på å utforme et nasjonalt foreldreopprop som samlet inn 10.000 underskrifter. Oppropet startet fordi foreldre hadde reagert på skolens undervisning, og en lærebok der det stod: «Hvordan kroppen din ser ut og hvilket kjønn man har, trenger ikke alltid henge sammen» (Strand, 2023). Et felles mål for disse foreldrene var å beskytte barn, med slagordet «La barn være barn». Fritak handler her om noe mer enn verdimeslige spørsmål – det handler om å verne barna fra ideologi og undervisning som ikke baserer seg på vitenskap.

Slagordet «La barn være barn» ble brukt videre av organisasjonen Foreldre, som ble opprettet av Helén Rosvold Andersen og Malene Foss. I et intervju publisert i Fædrelandsvennen (Strand, 2023) med tittelen *Nettverk mot kjønnsundervisning*, forteller Andersen og Foss om sin kamp mot kjønnsideologi og viktigheten av at foresatte står sammen:

Det er stort behov for informasjon og for å stå sammen. Vi går derfor foran og starter en landsomfattende organisasjon, sier Andersen (...) Vi vil være en motstemme til den politiske og ideologiske agendaen som vil bruke skolen til å promotere kjønnsidentitet, kjønnsmangfold og Foreningen FRI sin ideologi, forklarer hun (Strand, 2023).

I denne uttalelsen kommer det frem at det er behov for at foreldre står opp mot organisasjonen FRI for å ivareta skolen og barna. Kjønnsideologi og kjønnsmangfold blir her beskrevet som

en politisk og ideologisk agenda, og viser til en større trussel for den kommende generasjon. De understreker at i kampen mot kjønnsideologi og FRI er ikke målet fritak, men at undervisningen må basere seg på vitenskap.

Å ta barna ut av undervisning, er ikke et mål for oss. Fritak er siste utvei. Vi ønsker heller en god, faktabasert og trygg undervisning for alle, der kjønnsrollene utvides. Det skal være rom for feminine gutter og maskuline jenter, uten at det blir stilt spørsmål om man er født i feil kropp, sier Foss (Strand, 2023)..

Andersen utdyper: «Vi vil ikke at barn skal lære om muligheten for å bytte kjønn. Vi vil ha undervisning som er basert på biologi, ikke ideologi» (Strand, 2023). Organisasjonen Foreldre hjelper også foreldre med å søke fritak fra undervisning om kjønnsideologi. Hovedmotstanderen er FRI og for å motarbeide ideologien FRI står for er det viktig at foreldre står sammen. Et tiltak som foreslås og tatt i bruk er å søke fritak.

Så langt har jeg vist at religiøse begrunnelser og motstand mot kjønnsideologi blir rettet mot undervisning av kjønn i skolen. En ting flere av forfatterne etterlyser er en vitenskapelig begrunnelse for kjønn i undervisningen.

Vitenskap

For flere forfattere og skribenter er det et poeng å fortelle at undervisning om kjønns mangfold ikke er fundert i vitenskap. Mangel på vitenskapelighet er som regel rettet mot organisasjonen FRI. Jorunn Hasle Varteig skrev et innlegg i Dagen, med tittelen *Hvordan møte skeiv kjønnsteori?*: «Organisasjonen FRI kan ikke henviser til noen vitenskapelig dokumentasjon som bakgrunn for sin lære. Skeiv kjønnsteori er et tankeeksperiment som organisasjonen FRI har valgt å gjøre til sitt livssyn» (Varteig, 2020).

En annen som også kritiserer organisasjonen FRI er den tidligere KrF-politikeren Truls Olufsen-Mehus. I et innlegg i VG med tittelen *Pride kritiserer samfunnet, men ingen får kritisere Pride?* Skriver han:

Mens skeiv teori beskriver et løfte om at alt blir bedre med «rett kropp», uten at det finnes vitenskapelig grunnlag for å hevde at hormonbehandling og kirurgi gir positiv helseeffekt, ofte tvert imot. Foreldre som tar til motmæle og ikke ønsker sine barn igangsatt på slik behandling, beskrives som en trussel for barna. (...) Foreldrene krever vitenskapelig grunnlag for den medisinske praksisen forklart ovenfor, de krever også vitenskapelig grunnlag for undervisningsopplegg i skolen om kjønnsteori (Olufsen-Mehus, 2021).

Her fremheves foreldrenes rett til å velge hva som er best for barna. Hvis det skal gjøres medisinske inngrep må dette begrunnes vitenskapelig. I forlengelsen av dette påpeker Olufsen-Mehus også at skolen ikke skal være ideologisk, men at skolen må begrunne sin virkelighetsforståelse.

Olufsen-Mehus' uttalelse samsvarer med Peter Risholm sitt syn på undervisning av kjønn i skolen. Peter Risholm ble intervjuet av Dagen, i artikkelen *Foreldreaksjon overleverte 15.000 underskrifter mot kjønnsforvirring i skolen*. I intervjuet kommer det frem at Risholm var med på å lede et foreldreopprop «Vern våre barn og barnebarn mot kjønnsforvirrende undervisning i barnehager og skoler» som samlet inn 15.000 underskrifter. Han var også grunnlegger av Foreldrenettverket som bygger på det samme verdisynet:

Vi oppfordrer alle foreldre til å snakke med lærere og skoleledelse dersom man opplever tvilsom undervisning om kjønn. Budskapet bør være at undervisningen må ta utgangspunkt i et naturvitenskapelig syn på kjønn, sier han. Han legger til at selv om naturvitenskapen lærer at det bare finnes to kjønn, så er det også sunn fornuft (Wade & Lid, 2022).

Uttalelsen viser hvordan foreldre må stå opp mot skolens verdier, fordi de ikke samsvarer med nettverkets eller Risholms verdisyn. Undervisning av kjønns mangfold blir beskrevet som irrasjonelt og motstrider grunnleggende vitenskapelig fakta. Han utdyper videre:

Du trenger ikke å være biolog for å vite at en hund ikke er det samme som en katt. Og du trenger heller ikke være biolog for å vite at det finnes to kjønn, mann og dame, sier han (Wade & Lid, 2022).

Mens Risholm kritiserer skolen og utdanningsdirektoratets håndtering av undervisning om kjønn, anklager Einar S. Hushovd politikere sin håndtering av uvitenskapelig undervisning i skolen. Han skriver i avisen Jarlsberg:

SPØRSMÅL TIL våre politikere: Støtter du og ditt parti at en marginal gruppe av Norges befolkning, med rikelige midler fra staten fortsatt skal forvirre barn og unge og lage sår ved sin uvitenskapelige undervisning? Hvor mange av dere vil at deres barn skal la seg påvirke til å prøve ut i praksis anbefalingene fra Foreningen FRI? (Hushovd, 2021).

I artikkelen angriper Hushovd (2021) FRIs påvirkning på samfunnet og skolen. Han argumenterer for at undervisningen av kjønns mangfold vil forvirre barn, og løsningen er å fjerne Foreningen FRI og styrke vitenskapelig undervisning i skolen. Han utdyper videre:

STIFTELSEN MORFARBARN hevder at med en kjønnsforståelse som er i fri flyt, blir alle barn nå påtvunget et nytt, krevende og potensielt destruktivt livsprosjekt: «Er jeg egentlig gutt? Kanskje jeg ikke er jente? Eller kanskje jeg er noe helt annet? For det finnes jo mange kjønn, har vi lært av Skeiv Ungdom på skolen.» Barn og unge vil fylles av forvirring, og sår og skade blir et faktum i et samfunn der ingenting lenger er rett eller galt på det seksuelle området. Et gedigent sosialt eksperiment der ingen har oversikt over konsekvensene på lang sikt. Stakkers barn! Stakkars foreldre! (Hushovd, 2021).

Her henviser Hushovd til stiftelsen MorFarBarn, som er en kristen interesseorganisasjon. Målet for organisasjonen er blant annet at ekteskap skal være forbeholdt mann og kvinne – og å fjerne loven om likekjønnet ekteskap, fordi det er skadelig for barn og unge å vokse opp med skeive foreldre (MorFarBarn, u.å.). Hushovd viser til trusselen og faren med undervisning av kjønns mangfold og hvordan det vil ha negative konsekvenser, både for barn og samfunnet generelt. Hushovd henviser her til heteronormativitet, at det er heteroseksualitet som er den seksuelle normen.

Kampen om en heteronormativ familiestruktur er det flere som har tatt opp i saken mot undervisning av kjønn i skolen. Kjell Dragland har skrevet to artikler, og begge ble publisert i Harstad Tidene. I den ene artikkelen skriver Dragland (2022) at «Barn har en naturgitt og gudgitt rett til å kjenne og vokse opp med sin biologiske mor og far så langt dette er mulig og forsvarlig» og at:

Det er uansvarlig og uvitenskapelig å la noen få personers selvvalgte kjønnsidentitet, basert på subjektive følelser, tilbøyeligheter og preferanser, få overstyre biologiske realiteter og diktere samfunnet, lovgivingen og skolens undervisning om kjønn (Dragland, 2022).

Her ser vi hvordan religiøse heteronormative argumenter brukes for å argumentere for vitenskapsbasert undervisning. Dragland skriver «naturgitt» og «gudgitt» som argument mot uvitenskapelig forståelse av kjønn, samt hvordan det er motstridende til barns rettigheter. Dette samsvarer med Hushovds (2021) (sitat over) ytringer om undervisning av kjønn og at FRIs undervisning forvirrer barn. Barns følelser og selvforståelse blir påvirket negativt av kjønns mangfold og ideologi.

Ole Jørgen Sletner (2022) stiller spørsmålsteget ved hvem som har gitt FRI tiltalelse til å undervise i skolen om kjønns mangfold og kjønnsforståelse. I artikkelen publisert i Rakkestad Avis med tittelen *Det er gode grunner til å si NEI til Pride* viser han til flere argumenter for å ikke støtte organisasjonen FRI og arrangementet Pride:

Det er ikke bare homofile og lesbiske aksept man støtter når man deltar i feiringen av Pride. Det er Foreningen FRI (ca. 4100 medlemmer) som står bak og fronter et helt nytt tankesett når det snakkes om kjønn og seksualitet. «Rosa kompetanse», som FRI står bak, får statsstøtte for å kurse lærere og barnehageansatte i kjønns- og seksualitetsmangfold som ikke har basis i vitenskapelig forskning. Hvem har gitt de tillatelse til dette?

Sletner viser til det han mener er et farlig «tankesett» som blir «snikinnført» av FRI. Konflikten mellom verdier, og holdninger til mangfold-begreper kommer frem. De religiøse verdiene og tankene om hva en familie er, står i motstrid til FRI's familieideal; «Agendaen til FRI er å gjøre det unormale og moralsk forkastelige «normalt». Bærebjelken i vårt samfunn har til nå vært familien (mor, far og barn)» (Sletner, 2022). Videre påpeker Sletner at Pride-agendaen ikke er begrenset til skolen, men prøver å gjennomsyre hele samfunnet. Han viser til at Pride varer en måned: «Det må da være et voldsomt markeringsbehov hos noen få. Det er vårt korsmerkede norske flagg som virkelig samler oss! Gud signe vårt dyre fedreland» (Sletner, 2022).

Vitenskap og religiøse overbevisninger blir sammenkoblet i vitenskapsdiskursen, og blir satt opp mot kjønns mangfold og kjønnsidentitet. Vitenskapsdiskursen viser til hvordan samfunnet går vekk fra kristne verdisystemer og åpner opp for tolkninger og holdninger. Det er ikke lenger religiøse retningslinjer og normer som har hovedposisjonen i forhold til norm- og verdioverføring til samfunnet, men institusjoner, organisasjoner og staten. Organisasjonen FRI og Rosa kompetanse, blant flere, blir sett på som motstandere, antagonisme: fiendebilder, hvor målet er å fjerne eller ødelegge grunnleggende verdier.

I dette kapitlet har jeg vist hvordan diskusjonen om undervisning av kjønn i skolen er frontstage, altså i den offentlige ytringen. I neste kapittel presenteres samtalen som foregår backstage, hvordan diskursive virkemidler blir brukt i mer lukkede rom, som podkaster og nettsider.

Kapittel 5. Diskursen backstage

I dette kapitlet vil samtalen som foregår backstage utforskes. I analysen av frontstage viste det seg at deltakerne henviste til ulike organisasjoner, særlig organisasjonen Foreldre. Gjennom en diskursiv analyse oppdaget jeg at deler av diskursen fant sted på mer lukkede sider. Dette gjorde meg nysgjerrig på hvem disse organisasjonene og deltakerne var. Hvor var de lokalisert, hvem som snakket sammen, og ikke minst, om det eksisterte en form for hegemoni i disse samtalerne. Jeg er særlig opptatt av organisasjonen Foreldre og har brukt disse som en døråpner for å undersøke hvilke representasjoner og meningsinnhold de fremmer. Jeg vil derfor først analysere innholdet de deler på Facebook-siden Foreldre.net. Her publiseres blant annet podkaster og Youtube-videoer. En sentral figur i dette miljøet er Truls Olufsen-Mehus, og han fremstår som ledende i de kristne miljøene i kritikken mot kjønnsideologi.

Foreldreorganisasjon

Det var en organisasjon som stadig ble nevnt i den offentlige samtalen om kjønn i undervisningen, nemlig organisasjonen Foreldre. Organisasjonen er fremtredende i datamaterialet, særlig i fritaksdiskursen. Lederne for organisasjonen, Helén Rosvald Andersen og Malene Foss, er intervjuet ved ulike anledninger frontstage (Reite, 2023; Strand, 2023). Sammen startet Andersen og Foss organisasjonen Foreldre.net, 14.08.2023, med slagordet «La barn være barn» (Brønnøysundregistrene, u.å.; Foreldre.net, 2024). Som nevnt tidligere beskriver Andersen målet til organisasjonen slik: «Vi vil være en motstemme til den politiske og ideologiske agendaen som vil bruke skolen til å promotere kjønnsidentitet, kjønnsmangfold og Foreningen FRI sin ideologi» (Strand, 2023).

Organisasjonen Foreldre har enda ikke en offisiell nettside, men er aktiv på plattformen Facebook.com. På siden står det at organisasjonen er en ideell organisasjon og «En partipolitisk- og religiøs nøytral nasjonal forening som bygger lokale foreldregrupper». De har omtrent 2200 likere og 3000 følgere (Foreldre.net, 2024, se appendix). Organisasjonen er ledet av Helén Rosvold Andersen og Malene Foss. Andersen er bystyrepolitiker for Pensjonistpartiet i Kristiansand og Foss er lektor. Inne på Facebook-siden er det vanskelig å finne informasjon og oversikt over eventuelle ansatte og andre bidragsyttere. Derfor undersøkte jeg dem ved å søke etter organisasjonen i Brønnøysundregistrene. Der er det mulig å få oversikt over selskaper og organisasjoner med tanke på blant annet roller og eiere (Brønnøysundregistrene, u.å.). Der står

Peter Risholm, Tormod Evensen, Ole Christian Vedvik og Lars Tore Jørgensen registrert som styremedlemmer.

Peter Risholm er en av arrangørene til foreldreoppøpet i 2022, samt *Foreldrenettverket*. Nettverket skriver på sine sider at:

Foreldrenettverket.no er startet opp av foreldre (og noen besteforeldre) fra ulike sammenhenger - og fra hele landet - som er kritiske til den dominansen Pride-ideologien og skeiv teori har fått i stadig flere barnehager og skoler. De ønsker å bidra til en mer vitenskapelig og mindre ideologisk undervisning om kjønn og seksualitet. Initiativtakerne har et kristent livssyn, men alle – uansett livssyn – er velkomne til å bruke ressursene på nettstedet, og eventuelt delta i en lokal foreldregruppe (Foreldrenettverket, u.å.).

Ifølge nettsiden til Foreldrenettverket er Peter Risholm, Einar Helgaas og Kåre Skuland, oppført som pressekontakter. Einar Helgaas arbeider for den kristne elev- og studentorganisasjonen (Laget), der målet er å spre det kristne budskap på norske skoler (Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag, 2023). Kåre Skuland er musiker og blant annet medgrunnlegger av Jesus Kids, sammen med Stephan Christiansen. Jesus Kids «bærer en visjon om å disippelgjøre verdens 2,3 milliarder barn» (Jesuskids, u.å.). Inne på nettsiden deres er det mulig å finne undervisningsopplegg til barn om trosspørsmål og informasjon om hvordan et kristent verdensbilde kan videreformidles. Kåre Skuland er også styreleder for Hans Nielsen Hauge grunnskole, der Stephan Christiansen og Lars Tore Jørgensen er styremedlemmer. Stephan Christiansen er en kjent skikkelse innenfor det frikirkelige miljøet, der han blant annet er styreleder i Jesus Church, der Kåre Skuland også er styremedlem.

For å oppsummere: organisasjonen Foreldre og Foreldrenettverket henger sammen, og lederne er aktivt med i frikirkelige religiøse grupper. Det er viktig å poengtere at organisasjonen Foreldre definerer seg som politisk og religionsnøytral på hjemmesiden.

Inne på Facebook-siden til Foreldre er det lenket til ressurser, intervjuer, artikler, podkaster og Youtube-videoer. For å forstå organisasjonen og lederne foretok jeg en grundigere undersøkelse av to ressurser. Dette er to intervju som skilte seg ut fra de andre; podkastepisoden til Kulturkrigen (Dalsbø & Lofnes, 2023) og et intervju på Youtube-kanalen Henrik Beckheim (Beckheim, 2024). I intervjuet til Henrik Beckheim er både Andersen og Foss deltakere. I episoden til Kulturkrigen er det kun Andersen som blir intervjuet. Temaet i intervjuet til

Kulturkrigen er hvordan foreldre skal stå opp mot ideologiene i skolen, mens episoden til Beckheim handler mer om hvordan verden utvikler seg til å bli et grenseløst samfunn uten normer og regler. Et fellestrekk for episodene er at begge refererer til Truls Olufsen-Mehus og forklarer at han er en av pådriverne for organisasjonen Foreldre. Jeg undersøker et lengre intervju med han senere i teksten. Intervjuet Olufsen-Mehus er med i, er produsert av Norgedemokratenes ungdomsparti. Samtalen handler om kjønnsideologi og hvordan ideologien påvirker samfunnet (Fauske, 2024).

Under presenteres funn fra podkastepisoden fra Kulturkrigen og deretter intervjuet til Henrik Beckheim. Jeg vil avslutte med å presentere Truls Olufsen-Mehus og noen av de sentrale argumentene han forfekter.

Kulturkrigen

Podkasten Kulturkrigen er produsert av en frikirkelig menighet i Bergen som heter Jesusfelleskapet (u.å.). Programlederne er Steinar Lofnes og Alf Kåre Dalsbø. Lofnes er pastor i menigheten og Dalsbø er styremedlem i Jesusfelleskapet. Podkastepisoden heter: *Samtale med Helén Rosvold Andersen fra foreldre.net // Foreldre må stå sammen!* (Dalsbø & Lofnes, 2023). I episoden kommer det frem at et av målene til Foreldre.net er å vise foreldre hvilke rettigheter de har overfor egne barn og overfor skolen. Andersen mener at foreldre har for lite innsyn i undervisningen på skolen og at foresatte må etterspørre mer informasjon om undervisningsopplegg og timeplan. Episoden starter med Andersen som forteller hvordan hennes engasjement for skolepolitikk og kjønnsstatikk startet. Hun forteller at hennes barn som gikk i tredjeklasse, ble vist en video i lunsjen under «Uke 6» om pubertet.¹ Hun forteller at videoen oppmuntrer elevene til onani og «at det er deilig med orgasme» (Lofnes & Dalsbø, 2023, 02:57). Andersen synes innholdet i filmsnutten var urovekkende og upassende, og mente at foreldre burde få mer innsyn i barnas undervisning. På grunn av dette bestemte hun og Malene Foss seg for å opprette en foreldreorganisasjon hvor målet var å få fjernet kjønnsideologi og skeiv teori i skolen og barnehager.

¹ Uke 6 er et tilbud der målet er å gi elever på ulike skoler trygg og god undervisning om seksualitet, identitet og kjønn. Det er et gratis og uforpliktende undervisningsopplegg gitt fra organisasjonen Sex og samfunn. Skoler står fritt til å ta det i bruk slik de anser best, og undervisningen er, ifølge organisasjonen, utformet etter kompetansemålene til hvert trinn (Sex og samfunn, u.å.).

I sammenheng med kjønnsideologi og skeiv teori oppfordrer podkastvertene foreldre til å være oppmerksomme på enkelt fraser og ord, som mangfold, inkludering og fellesskap. Deltakerne er skeptiske til begrepene – altså noen av de sentrale verdiene skolen er pålagt å videreformidle til barn og unge. Lofnes utdyper:

Det er jo interessant det med skole for alle, by for alle. Disse her begrepene som blir brukt, som nå vi har jobbet mye med tematikken, så kjenner vi de igjen med engang. For det er utrolig generelle og fine begreper, men det kan være greit at folk skjønner det at her må man være litt ekstra obs da, når man bruker sånne ord som: mangfold, alle, inkludering og sånn som det der. For det betyr som oftest noe veldig spesifikt, ikke bare sånn generelle åpne for alle typer mennesker (Lofnes & Dalsbø, 2023, 08:30).

Dalsbø legger til at «Det har blitt et kodespråk/kodeord for ideologi, og det er akkurat det». Her ser vi hvordan begrepene mangfold, inkludering og fellesskap blir beskrevet som noe liberalt og farlig. Noe som truer det kristne verdisynet. For dem representerer ordene noe truende, men de sier ikke hva. Spørsmålet podkastvertene stiller videre er hva de som foresatte kan gjøre for å motvirke undervisning av kjønn. Andersen forteller at det er viktig å sende inn fritakssøknader til skolen og viser til opplæringslovens §2:

Da er det opplæringslovens §2 som sier at er det noe med undervisningen som du kan forankre i verdigrunnlaget til familien, eller til foreldre, så kan du melde da, om fritak til den undervisningen. Og det er det meldingsskjemaet, så da kan du melde det inn. Men da må du jo først, selvfølgelig, som du sier oppdage, og forstå hva det er og når det kommer, også må du sende den meldingen til rektor. Og det skal de jo akseptere. I Kristiansand så har de jo da sagt nei til det tre ganger, som jeg har vært inne på. Men den saken ligger jo der nå, er det det menneskerettighetsjurist som har da gått til søksmål mot Kristiansand kommune, fordi de må nødt til å si ja til den (Lofnes & Dalsbø, 2023, 20:39).

Andersen argumenterer for søknad om fritak som et verktøy for å motkjempe kjønnsideologi. At det er en konflikt mellom skole og foreldre fremstår som selvsagt. Andersen forteller også at lærere selv ikke har oversikt over egen undervisning og at skolen ikke tilrettelegger for grundig planlegging og gjennomføring av undervisningsopplegg. Hun presenterer et bilde av skolen og lærere som ustrukturerte. Dalsbø sier videre:

Ja, men okay, men en ting er da hvis han tas ut av undervisningen, også er det en egen diskusjon om at det kanskje kan være litt rart å ta ungen ut av undervisningen av mange ting, hvis det blir mange ting, mange fag og sånn. Men hvilke muligheter har vi som foreldre til å utfordre lærere og rektor på det dem lærer, for de har jo kompetansemålene som du sier, dem er generelle, også bruker dem ulike lærebøker også videre (...) Kan jeg

gå til læreren til min sønn og stille noen forventninger og krav til hvordan det her skal legges frem? (Lofnes & Dalsbø, 2023, 24:42).

Andersen svarer:

Absolutt, og det er veldig interessant at du sier for en del av de lærerne som vi snakker med de savner jo litt at foreldrene stiller krav til lærerne, så det er et veldig godt spørsmål. Og det er et veldig godt fokus, for en liker jo at dette er et samarbeid og en dialog som kan bli tettere (...) (Lofnes & Dalsbø, 2023, 25:23).

Her viser Andersen hvordan foreldre må bli mer delaktige i barnas undervisning, og skjerme dem fra farlig undervisning gjennom å stille krav til lærerne. Det diskuteres ikke hvilke krav som må stilles til skolen, men det er konsensus om at foresatte oftere må be om innsyn i undervisningen.

Dette perspektivet, at foresatte må stå opp mot skolen og storsamfunnet samt stille krav til lærere blir et gjentakende tema. Lofnes legger til at det er utfordrende tider for kristne:

Og for oss kristne da å leve i et samfunn der det er så strategisk innføring av ny ideologi. Det er annerledes, og det krever noe av oss foreldre da. Det krever å reise oss. Det krever å være mer både observant, men og informert. Og det krever mot da, til å faktisk tørre å si ifra og gjøre noe (Lofnes & Dalsbø, 2023 41:22).

Andersen følger opp:

Jeg skulle bare si at det er akkurat det vi ønsker med Foreldre.net, at vi motiverer hverandre til å gjøre det. Reise seg opp, noen har forskjellige kvaliteter til hva en står i, men å vite at en har noen en gjør det sammen med og man støtter hverandre og backer hverandre når man har andre tanker (Lofnes & Dalsbø, 2023, 41:30).

Det blir klart at foreldre med kristent verdisyn må stå opp mot ideologiske krefter. Samtalen er sjeldent om kjønn, men mer om det generelle ideologibegrepet. For dem er det ikke bare kjønnsideologi som er utfordringen, men en større pågående samfunnsendring. Mot slutten av episoden sier Lofnes «Selv om kristendommen er en minoritet, så gjør det oss til en minoritet som kan ha stor innflytelse hvis vi bare går sammen» (Lofnes & Dalsbø, 2023, 52:10).

For å oppsummere episoden dreier samtalen seg om at foreldre og besteforeldre må stå sammen å jobbe mot ideologiene som har fått lov til å vokse frem i samfunnet. Dette er et gjentakende tema for samtalen, hvor det diskuteres hvordan foreldre mister kontroll over egen oppdragelse av barna. Ord som «mobilisere», «forene oss», «stå sammen» og «reise oss» blir brukt av podkastvertene – ofte i sammenheng med kampen mot ideologi. For deltakerne i podkasten er

de kristne verdiene truet og utfordret av storsamfunnet. I den andre podkasten er deltakerne mer spesifikke på hvem som er den sentrale motstanderen, antagonisten. Videre vil jeg se nærmere på intervjuet fra Henrik Beckheim, der begge lederne for organisasjonen var deltakere.

Kjønnsideologi og foreningen FRI

Youtube-episoden av Henrik Beckheim har tittelen *Helén Rosvold Andersen & Malene Foss: Kampen mot radikal kjønnsideologi på skolen. Ep. 47* (2024). Episoden er også mulig å lytte til i podkastformat. Videoen er promotert på Facebook-siden til Foreldre. Beckheim er fotograf og podkastvert. Podkasten til Beckheim er i all hovedsak en plattform der mennesker med ulike meninger og ekspertiser snakker om sine interessefelt. Overordnet tema for episoden er kjønnsideologi i skolen, men samtalen kommer også innom andre tematikker som organisasjonen FRI's agenda og deres mål om seksuell grenseløshet. Episoden åpner med Beckheims synspunkter på organisasjonen FRI og andre lignende organisasjoner «Det jeg synes er litt morsomt med foreningen FRI og Sex og samfunn og sånn, de er jo ikke-religiøse de. Jeg tenker på det som en religion jeg. Bare at de ikke er bevisst på det selv» (Beckheim, 2024, 00:36).

Han utdyper videre med å si:

Jeg tenker ideologi er farligere enn religion, forskjellen er at du ikke er bevisst på det eller klar over det selv. Jordan Peterson har et fint utsagn hvor han sier: Er du sikker på det er slik at du har ideer, eller er det ideene som har deg? Den er litt fin. Og da er du besatt av noe, grepet av noe, som jobber igjennom deg da. Men da er det greit å vite at det er noe bra, at det er noe positivt som jobber gjennom deg (Beckheim, 2024, 01:23).

Beckheim maler et bilde av organisasjonen som uvitenskapelig og virkelighetsfjern, og at FRI baserer sine meninger på følelser. Ideologi blir satt opp mot religion, der religiøse er bevisste på egne valg og meninger, mens mennesker med en ideologi handler ubevisst. Dette er et gjentakende tema som kommer opp flere ganger i løpet av episoden. Det er viktig for dem å ha verdier basert på noe håndfast og konkret, som kristne verdier. Før de kommer inn på dette beveger samtalen seg inn på hva Foss og Andersens ambisjoner med organisasjonen er. Foss forteller «Det vi ønsker med den organisasjonen er jo å bevisstgjøre og engasjere foreldre og besteforeldre» (Beckheim, 2024, 06:02). Andersen legger til:

Og de som drømmer om å bli foreldre. Og det er jo å engasjere, også bringe ut kunnskap, spesielt nå som vi har fokus på det første året, og tidslinjen fremover er jo nettopp

undervisningen i barnehagen og skolen. Og da å forenkle kunnskaps- og informasjonsflyten for foreldrene, tilgangen til det. Også drømmer vi om å bygge selvtillit i hverandre med å stå sammen, og i lokallagene. Det er en nasjonal forening som skal være lokale grupper, foreldregrupper for å nettopp, selvtilliten, det legger jeg i at en tør å stille gode spørsmål. Tør å ha forventninger til lærer, til pedagog i barnehager. Så det er hovedtrekkene våre med opprettelsen av denne organisasjonen (Beckheim, 2024, 06:09).

Andersen understreker hvor viktig det er at foreldre og besteforeldre tilegner seg kunnskap og informasjon om skolens virksomhet, som Andersen også snakker om i episoden til Kulturkrigen. Organisasjonen ønsker å bygge trygge grupper der medlemmene kan støtte hverandre. Beckheim spør hvordan Foss og Andersen kom i kontakt med hverandre og hvorfor de bestemte seg for å starte organisasjonen. Foss forteller at hun var på en konferanse holdt av Olufsen-Mehus:

Jeg var på en konferanse i Oslo, og der var Truls Olufsen-Mehus og hadde et foredrag. Og da nevnte han viktigheten at foreldre organiserer seg og står sammen. Og det var en tanke som jeg tente veldig på og tenkte dette her må vi gjøre noe med. Og da snakket jeg med Truls og han nevnte at i Kristiansand så er det noen som allerede er i gang. Og tipset meg da om Helén, som jeg tok kontakt med (Beckheim, 2024, 07:10).

De går videre inn på hvordan og hvorfor kjønnsidentitet er blitt et så stort tema. Beckheim (2024, 21:06) spør hvorfor «sex og kjønn og kjønnsidentitet er det viktigste ved deg som menneske plutselig». Det diskuteres at kjønnsidentitet er ansvarsfraskrivelse og at mennesker med andre pronomen legger ansvaret på andre. Andersen forteller videre at grunnen til at kjønnsidentitet har blitt et stort tema er fordi:

Når en jakter på sannheten, som jeg opplever du gjør med podkasten din, så for min del så blir det heller å gå en sinnssyk omvei. At du jobber jo for å komme bort fra sannheten. Jeg tror jo alle mennesker er unike i seg selv. Du er jo inne på det med identitet og være, altså karakter. Det er jo det som er kulest å bygge i barna våre og løfte den frem. Og det går jo i en grunnforståelse, kall det verdigrunnlag. Så enkelt som at vi har gutt og jente, og at alle er unike. Og at en også har kropp, ånd og sjel – ikke bare kropp (Beckheim, 2024, 22:54).

Andersen argumenterer sterkt for en tokjønnsmodell, vi er født gutt eller jente, og vi er unike. Når det blir for mye fokus på kropp alene skaper det forvirring. Hun forankrer kristne verdier i en biologisk kjønnsforståelse. Skolens oppgave er å formilde at vi ikke bare er kropp, men også ånd og sjel.

Deltakerne i podkasten opplever at sunn fornuft og grunnleggende sannheter forsvinner fra samfunnet. Kjønnsideologi er en trussel mot deres kristne verdigrunnlag og de beskriver ideologien som et verdenssyn der det ikke eksisterer grenser og rammer for verken barn eller voksne. Beckheim (2024, 25:32) spør «Hva skal barna med foreldre hvis vi ikke hjelper dem med virkeligheten og bli voksne og finne seg selv?» Andersen svarer:

Du er inne på noe der, fordi spesielt i debatter med Foreningen FRI. Okey, Norge og vi må enes om hva er virkeligheten da. Hvilken retning skal vi gå? Skal vi være helt grenseløse? Vi må liksom bestemme oss for hvilken retning kulturen skal gå. Jeg tror ikke at det skal være fritt og åpent og fri flyt. Det skaper jo forvirring. Jeg tror vi mennesker trenger trygghet med rammer, og spesielt barna våre, men det gjør jo vi voksne også (Beckheim, 2024, 25:38).

Andersen knytter trygghet og rammer, samt verdier til tokjønnsmodellen. Hun er opptatt av rammer og hvordan grenseløshet truer disse rammene. Et eksempel hun fremmer er at FRI vil senke seksuell lavalder til 10 år, noe som legitimerer pedofili.² Hun sier:

Går du inn på Foreningen FRI, trykker inn på politisk agenda, deres arbeidsmål de neste årene er jo nettopp å senke seksuell lavalder til 10 år, løse opp familienormen. Og de ligger jo ute på nett. Vi trenger noen grenser, gjør vi ikke? Rammer (Beckheim, 2024, 55:05).

Beckheim legger til:

Jeg begynner å se mønstre av det her. De vil ha grenseløshet, de vil ha direkte kobling fra stat til individ, spesielt barn. De vil ikke ha noen mellomledd der som ødelegger. Derfor er det veldig greit å angripe maskulinitet, si at det er noe dårlig, som vi var inne på. For det ville vært en brems mot det. Alle de som står opp imot ting (Beckheim, 2024, 55:26).

Foreningen FRI har en agenda der målet er å ha kontroll over barna, skape et samfunn uten regler og rammer samt fjerne de stemmene som tør å stå opp mot usannheter – fjerne maskulinitet. Her knytter Beckheim svekket maskulinitet til grenseløshet og svekkelse av foreldrerollen. FRI har en skjult agenda som ikke er åpenbar for offentligheten, og har klart å snike seg inn i alle systemer og institusjoner.

² Inne på foreningen FRI sine sider står det ingenting om at organisasjonen har ambisjon om å senke den seksuelle lavalderen til 10 år.

Videre snakker deltakerne om lærerens rolle og utfordringer i møte med kjønn i skolen. Beckheim spør hvor mye autonomi en lærer har med tanke på valg av undervisningstematikk og metoder. Lektor Foss forteller:

Læreboken er jo egentlig ikke pensum, men et hjelpemiddel for å komme gjennom kompetansemålene. Også er det et viktig perspektiv å ta med her, at lærerne er veldig presset på tid. Og da tror jeg mange kan kjenne at det er veldig enkelt å ha læreboken (Beckheim, 2024, 40:48).

Samtalen beveger seg inn på hvor vanskelig det er for lærere med et annet verdisyn å måtte undervise om noe de selv ikke tror på. Andersen tilføyer: «[Lærerne] står jo under noe som blir presset fra toppen av og opplever den frykten for å si noe. Heldigvis er jo foreldrestemmen lovfestet (...) så de står jo og hungrer etter at noen foreldre må si ifra» (Beckheim, 2024, 51:46). I den verdibaserte konflikten mellom religiøse lærere og skolen, kan religiøse foreldres stemme gi støtte til læreren. På den måten står ikke læreren alene i kampen mot kjønnsideologi.

De går videre til å diskutere de norske verdiene, og hvor de kommer fra. I samtalen fremheves betydningen kristningen av Norge har hatt for enkeltmenneskets verdi. De hevder også at de landene som bygger på riktige verdier er de judeokristne. De kristne verdiene er svekket og blir truet blant annet av sosialisme og kommunisme (Beckheim, 2024, 1:38:55). Foreldre har ikke lenger friheten til å oppdra egne barn ut ifra familiens tro og livssyn.

En viktig støttespiller og inspirator for foreningen Foreldre er Truls Olufsen-Mehus. Han nevnes flere ganger i disse samtalen. Med politisk erfaring og tydelige standpunkter mot kjønnsideologi fremstår han som en viktig og sentral skikkelse, og premissgiver i diskursen.

I dette kapittelet har jeg vist til foreldreorganisasjonens mål og ønsker for undervisning av kjønn. De vektlegger viktigheten av å ha undervisning basert på kristne verdier og biologi – sann vitenskap. Et gjennomgående tema for episodene er at samfunnet går vekk fra orden og regler, noe foreningen FRI har ansvar for. Lederne ønsker seg tilbake i en tid der de kristne verdiene stod sterkt i samfunnet.

Skeiv teori og radikal kjønnsideologi

Olufsen-Mehus er tidligere KrF-politiker i Hammerfest. Han meldte seg ut av partiet i første del av 2024, fordi han opplevde at hans engasjement i forhold til verdispørsmål som abort, kjønn og konverteringsterapi, ikke ble tatt på alvor innad i partiet (Olufsen-Mehus & Kvilesjø,

2024). Lederen for kristenavisen Dagen, Vebjørn Selbekk (Selbekk, 2024) skriver at utmeldelsen skjedde fordi: «Truls Olufsen-Mehus har blitt systematisk fortiet, fryst ut og dårlig behandlet». Etter at Olufsen-Mehus trakk seg fra partiet har han jobbet aktivt mot det han omtaler som kjønnsforvirrende undervisning, skeiv teori og kjønnsideologi. På Facebook har Olufsen-Mehus 14.000 følgere og publiserer innlegg om alt fra skolepolitikk til drag-show (Truls Olufsen-Mehus, 2024). Han har også en egen nettside – Skeivteori.no (Olufsen-Mehus, u.å.). Nettsiden inneholder informasjon om, og kritikk av, skeiv teori i skolens lærebøker.

Under presenteres noen av de synspunktene Olufsen-Mehus står for. Formålet er å synliggjøre argumenter i diskusjonen backstage om kjønnsideologi i skolen, samt få et innblikk i hvem han er, og hvem han henvender seg til. Først vil jeg vise til nettsiden han selv har produsert, Skeivteori.no, for deretter å vise til et intervju med han. Video-intervjuet er fra Norgesdemokratenes ungdomsparti med tittelen #0003 "Radikal kjønnsideologi" (Fauske, 2024). I dette intervjuet er han tydelig på egne standpunkt på kjønnsideologi i skolen.

Nettsiden Skeivteori er enkelt utformet, med fem ressursider/hovedsider. Disse er *Skeiv teori i skolebøker*, *Fakta om kjønn*, *Brudd på opplæringsloven* og *Gi støtte*. Skeiv teori i skolebøker viser hvordan lærebøker fra Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehaug indoktrinerer barn i skeiv teori, og kan leses som en lærebokkritikk. Forsiden består av sitater og informasjon om skolens opplæring av kjønn. Olufsen-Mehus skriver: «Forlagene formidler til små barn at de kan være gutt, jente, begge deler, noe midt imellom eller ingen av delene. Dette formidles ukritisk og er direkte uvitenskapelig og er dermed brudd på Opplæringsloven §1-1» (Olufsen-Mehus, u.å.). Etter denne innledningen spør han:

Kan ny lære om kjønn flagges som indoktrinering? Barn ned til 8 år får lærebøker som snur opp ned på virkeligheten. Indoktrinering er et kraftfullt begrep og må brukes med varsomhet da det i følge Store Norske Leksikon handler om å forandre menneskes holdninger og oppfatninger ved systematisk påvirkning. (Olufsen-Mehus, u.å.)

Olufsen-Mehus skaper her et bilde av seg selv som en mann som er varsom ved å bruke begrepet indoktrinerer. På denne måten skaper han en selvrepresentasjon som nøktern og saklig. På forsiden skriver han «Foreldre og samfunnet generelt må være bevisste på hva som læres bort i skolen!» og at «Barnas rett til en vitenskapelig og faktabasert utdanning må beskyttes mot politisk og ideologisk påvirkning. Ellers tilrettelegger vi for indoktrinering av skeiv teori i skolen» (Olufsen-Mehus, u.å.). Truls Olufsen-Mehus bruker en rekke språklige og retoriske

virkemidler for å legitimere synspunktene sine. Ettersom han har en så sentral rolle i debatten om kjønnsideologi i skolen kan han beskrives som å ha en hegemonisk stemme. På grunnlag av den statusen han har er det hensiktsmessig å få kunnskap om hvem han er, hva han står for og hvor han kommer fra.

I et lengre intervju fra Youtube-kanalen til Norgesdemokratenes ungdomsparti, ledet av Fredrik Fauske, forteller Olufsen-Mehus om sin interesse og engasjement for kjønnsideologi (Fauske, 2024). Intervjuet starter med at Olufsen-Mehus forteller hvordan han ble engasjert i debatten om kjønn i skolen (Fauske, 2024). I 2019 kom forslaget om å vedta et tredje kjønn, mens han var aktiv i partiet KrF. Olufsen-Mehus forteller at innad i KrF var det ingen som tok saken seriøst. På grunn av partiets stillhet gikk han sammen med den lesbiske kunstneren Tonje Gjevjon, sykepleier Ola Movinkel, en kristen psykiater og en han kalte for ateist-psykolog. Sammen lagde de et opprop med navnet: «Ja til tokjønnsmodellen, nei til kjønnsideologi» og samlet inn 20.000 signaturer på to uker. Signaturene ble overlevert til stortingspresidenten. Etter dette lagde Olufsen-Mehus en video om kjønnsideologi på Facebook-side sin. Den ble sett 250 000 ganger på Facebook. Olufsen-Mehus sier «Media snakker ikke om det (...) Folk må få informasjon fra andre steder» (Fauske, 2024, 08:45). Her ser vi hvordan de religiøse blir tiet av storsamfunnet og at debatten er lukket for dem. Dette er en gjentakende påstand: «Jeg har debattert egentlig på alle nivå om dette tema, og media gjør alt for at jeg ikke skal slippe til» og «(...) media gjør alt for å tåkelegge. De snur opp ned på debattene, de hindrer motsvar å komme inn» (Fauske, 2024, 24:37).

Han oppfordrer ikke-troende å stå opp mot kjønnsideologien:

Jeg har vært troende hele veien, men jeg har alltid argumentert sekulært. Men det siste året har jeg egentlig gitt opp på det for ateistene vet det samme som de kristne, om denne her antall kjønn. De vet det bare finnes to, men de tør ikke si noe på det, og de tør ikke gjøre noe med det. De nye samfunnsdebattantene og de som tar til orde, det er kristne. De organisasjonene som startes, det startes av kristne. De som tar det opp i mediene er kristne (Fauske, 2024, 23:22).

I Olufsen-Mehus' forståelse kjemper de kristne en kamp alene. Han etablerer også en forståelse av at de kjemper en kamp for fellesskapet, inkludert de ikke-kristne. De ikke-kristne våger ikke å ta kampen til tross for at de også vet at det kun finnes to kjønn. En hovedmotstander i denne kampen er mediene. Her ser vi hvordan de kristne står opp for sannheten og tør å kjempe mot fienden, altså skeive organisasjoner. Dette viser til hvordan kristne går imot det onde, uansett,

og sier sannheten selv når ingen vil lytte. Ateister gjør det ikke, fordi de er redde for å miste jobb eller status.

Også kristne verdssystemer og den kristne familienormen, blir fremstilt som det sunne og rette. Videre fremstiller han kjønnsdysfori som et samfunnsproblem knyttet til familien:

Barn som opplever å være født i feil kropp, det kalles kjønnsdysfori. Det hovedsakelig oppstår det i familiebrudd og skilsmisseytter. Det er stort sett der, jeg vet ikke om noen der det er en solid familie der det oppstår kjønnsdysfori (Fauske, 2024, 14:17).

Aktive institusjoner som forårsaker at samfunnet går i oppløsning og at grunnleggende verdier svekkes er blant annet FN. FN «bygger på skeiv teori, sex-positiv filosofi og sexologisk tankegods» (Fauske, 2024, 14:45). Dette legitimerer at FRI og andre organisasjoner har fått fotfeste i det norske samfunnet og kan fremme sin kjønnsideologi. Olufsen-Mehus forstår blant annet mangfold og inkludering som farlige begreper. Slik som i podkasten Kulturkrigen, diskuterer Olufsen-Mehus og programlederen Fredrik Fauske disse begrepene. Her kommer det frem flere momenter enn bare kjønnsideologi. Argumentasjonen sammenveves også med det vi kjenner fra USA som kritikken av hvithet og kapitalisme, som igjen knyttes til FRI og hatytringer. Pride og FRI taler med to tunger, organisasjonen er inkluderende med mindre «du er en hvit kristen, da er det rett ut. Nei, det kan vi ikke ha i samfunnet – hvite kristne. Og hvis du har penger i tillegg, nei da ligger du tynt an. (...) inkluderende, men kun til det «vi» sier» (Fauske, 2024, 44:22). Til dette responderer Olufsen-Mehus: «De er inkluderende så lenge de får ha definisjonsmakta. Og sier du den makta imot så lager «vi» lover for å gjøre det til hatefullt. Derfor vi har fått Hatparagrafen (...) Hvis du sier noe imot «oss» så sier du: hvorfor sprer du hat?»

Mennesker med et religiøst verdenssyn er ikke inkludert i samfunnet. Rike, hvite og kristne blir aktivt ekskludert. Staten har også innført diskrimineringsloven slik at skeive minoriteter er beskyttet mot kritikk. Skeive interesseorganisasjoner har klart å få makt og kontroll over samfunnet.

Kjønnsideologi får et virksomhetsområde som kan forstås som altomfattende. Det synes å bevege seg på en akse fra det nære, kjønn, maskulinitet og femininitet, til hvithet og kapitalisme (det er nevnt sosialisme, kommunisme med mer). Det blir derfor hensiktsmessig å diskutere det de kaller for kjønnsideologi i skolen, fordi det truer hele samfunnet. I dette kapittelet har jeg

vist til representasjoner i den religiøse posisjonen om kjønnsdiskursen. Det viser seg at posisjonens hovedtematikk går mot organisasjonen FRI og deres påvirkning på barn og unge gjennom skolesystemet. Samfunnet har ikke lenger felles verdier, lover eller regler – som er starten på et grenseløst samfunn uten rammer. Gjennom den religiøse kjønnsdiskursen ser vi at kjønnsstatistikken beskrives som et større samfunnsproblem, og viser til hvordan religiøse ikke lenger har like stor makt. Den liberale diskursen anvender ord og språk; mangfold, inkludering, likestilling og likeverd, som betyr noe annet. Det er nettopp dette som er tema for neste kapittel, der jeg drøfter funnene fra analysen.

Kapittel 6. Drøfting

Representasjonene religiøse fremmer om kjønn er komplekse. Jeg har vektlagt å se på meningsinnholdet i begrepene *ideologi*, *fritak* og *vitenskap*, og måten disse blir fremstilt i den religiøse diskursen om kjønn i skolen. Disse representasjonene er med på å danne et verdensbilde som har sterk påvirkning på forståelsen av hva kjønn er og gjør.

Innledningsvis gjorde jeg et skille mellom den liberale diskursen og den religiøse diskursen om temaet kjønn i skolen. Den liberale diskursen karakteriseres av at den er forankret i menneskerettigheter, og begreper som mangfold, fellesskap, inkludering og likestilling vektlegges. Formålet med å analysere den religiøse diskursen var å undersøke deres forståelse av, holdninger til og argumenter mot kjønn i undervisning. Et premiss jeg har satt er at den liberale diskursen og den religiøse diskursen er to forskjellige diskurser om samme tema. Den liberale diskursen er synlig i datamaterialet (se appendix) og representerer storsamfunnet. Jeg har vist at den religiøse diskursen på mange måter er mer kompleks enn den liberale. En verdensforståelse der grunnleggende verdier er truet, og tradisjonelle familienormer står på spill fremkommer i den religiøse diskursen. I dette kapittelet drøfter jeg funnene fra analysen, og jeg har valgt å presentere disse som 1) Ideologikritikk, 2) Kjønnsideologi og vitenskap. Konklusjonen min er at den religiøse diskursen kan knyttes til det jeg har valgt å kalle for *bibelfundamentalisme*. Begrunnelsen for dette er at argumentene er forankret i en bokstavelig lesning av bibelen og Gud som den overordnede makt.

Ideologikritikk

Jeg skrev at grunntrekk i meningsmønstre i en diskurs kan forstås som å ta en posisjon. En posisjon kan oppfattes som en årsaksforklaring. En viktig posisjon som institusjonaliseres i den religiøse diskursen er at kjønn i skolen er fundert i en bestemt ideologi. Ideologikritikken som fremmes utgjør omdreiningspunktet for hele diskusjonen. Kjønnsideologi som forklaringsmodell skaper utgangspunktet for meningsmønstre i diskursen. Neumann (2021, s. 59) understreker at en diskurs politiseres ved at noen få meningsmønstre blir dominerende. I materialet er det noen representasjoner som er fremtredende. Ideologi blir derfor viktig i den diskursive konstruksjonen av hva som er sant eller falskt. Forståelsen av kjønnsideologi setter de sosiale rammene for hva det gir mening å diskutere. Måten kjønnsideologi blir brukt på bidrar til å utvikle et språk som sammenkobler ideologi med kjønn, makt og verdier. Det som

fremkommer i materialet, backstage og frontstage, er at ideologien motsetter seg kristne grunnverdier. Ideologi blir det samme som å gå bort i fra det som står i bibelen og grunnleggende kristen tro.

Selvforståelsen kan analyseres som en omvendt bruk av Foucaults undertrykkeshypotese, der tokjønnsmodellen blir undertrykt av makt. Omvendt fordi det ikke er minoriteter som undertrykkes eller diskrimineres, men fordi den religiøse diskursen forsøker å påvirke kjønnsdiskursen slik at minoriteter kan forsettes å undertrykkes. Undertrykkeshypotesen blir her motsatt, det er normalen som blir undertrykt til fordel for avviket. En slik konstruksjon av biomakt har en sterk overbevisningskraft på de impliserte. Normalen blir tilsidesatt til fordel for avviket, som får utvikle seg gjennom undervisning av kjønn i skolen. En slik undertrykkelse av normalen gjenspeiles også i media, der medias dekning viser hvordan kjønns mangfold får innpass og materialiseres i storsamfunnet. Derfor representeres religiøse foreldre som undertrykt, noe som fordrer at de må stå sammen og opp mot statens ideologiske makt og kontroll. Den fundamentalistiske tankegangen bunner også i en ide om at samfunnet sanksjonerer og disiplinerer motstandere av kjønnsideologi. Butlers tanker om det disiplinære regimet blir igjen motsatt i den religiøse diskursens selvforståelse. Uønsket atferd blir disiplinert inn i en forståelse av normaliseringen av kjønns mangfold. Normalen, det heteronormative, blir svekket av innføringen av en bredere forståelse av kjønn til fordel for seksuelle minoriteter. Det igjen viser forestillingen av konsekvensene det vil få når kjønnsideologi blir en normalisert del av storsamfunnets holdninger og verdier. Heteronormativitet blir dysset ned og fortiet, mens den skeive minoriteten blir den nye normalen. En slik virkelighetsforståelse forsterkes av virkelighetsgjøringen av ideologidiskursen.

I både frontstage og backstage blir ideologibegrepet brukt hyppig. I materialet jeg har undersøkt er det ikke en tydelig forklaring på hva begrepene skeiv ideologi og radikal kjønnsideologi betyr. Isteden blir begrepene brukt sammen med skremmende ord og forestillinger foreldre og besteforeldre vil frykte. Dataene og analysen viser at ideologirepresentasjonen i den religiøse diskursen er kompleks. På en måte betegner ideologibegrepet skeive som en større gruppe mennesker som har et mål om å påvirke og skade barn gjennom innføring av usannheter om kjønn. Dette gjøres gjennom undervisning av skeiv teori i skolen. En særlig farlig del av ideologien omhandler trans-tematikk. I den religiøse diskursen males et bilde av at skeive er en

del av en større plan med mål om å forvirre barn og få dem til å skifte kjønn. Utredningen av et tredje kjønn i norsk lov blir brukt som eksempel på hvor stor makt skeive har fått. Denne tanken er ikke bare representert backstage, men er også gjeldene frontstage. Representasjonen ideologi blir uansett ikke definert, verken frontstage eller backstage, men er virkelighetsdannende fordi deltakerne i diskursen gjentar begrepet og på den måten gjør det meningsbærende.

De religiøse aspektene fremstår mer skjult frontstage, der deltakerne forsøker å appellere til foreldre uavhengig av livssynstilhørighet. Diskursen frontstage fremstår tidvis mer livssynsnøytral og det anvendes diskursive virkemidler som vitenskap (biologi), fritak og ideologi. Gjennom disse virkemidler fremstilles skolens kjønnsforståelse som farlig og virkelighetsfjern. Det er ikke bare skolen som innfører et forvrengt syn av kjønn, men foreningen FRI og lignende ideelle organisasjoner. På den ene siden indoktrinerer skolen, i samarbeid med FRI, barna i kjønnsideologi. På den andre siden er FRI og Rosa kompetanse som den store fienden – antagonisten. Uansett blir FRI stemplet som en farlig, liten organisasjon som innfører kjønnsideologi i skolen. Ideologi blir satt i en kontekst der det er en kamp om demokratiske verdier og den sekulære liberale fløyen forsøker å lure befolkningen inn i et farlig samfunn uten verdier. Det fundamentalistiske uttrykket blir synlig gjennom ideologibegrepet og redningen blir fritak. Det er holdepunkter for å kalle dette for bibelfundamentalisme. For religiøse foreldre blir et sentralt poeng her at ideologi og vitenskap står mot hverandre.

I spissen av denne fløyen står FN og FRI som pådrivere. Det kan virke som en av de større forskjellene mellom frontstage og backstage er at diskursen backstage maler et klarere bilde av FRI (og i forlengelse FN) som antagonisten, fienden som må motkjempes. Likevel ser vi at antagonisme forekommer både frontstage og backstage. Det dannes også et bilde av at FRI ønsker å fjerne foreldrestemmen slik at kjønnsideologiene får full kontroll over barna. For å innføre grenseløshet angriper slike organisasjoner barna og ønsker å fjerne den fornuftige kristne familienormen. Eksempelet som blir trukket frem for å vise hvor mørk og farlig ideologien til FRI er hentydes det til at organisasjonen ønsker å fremme pedofili. Ideologidiskursen skaper en virkelighet bunnet i antagonistforestillingen der FRI vil senke den seksuelle lavalder til 10 år og referer til foreningens hjemmeside. Informasjonen har ikke rot i virkeligheten, FRI er ikke forkjempere for nedsatt seksuell lavalder eller pedofili, men podkastverten velger å bekrefte og støtte utsagnet slik at bildet av ideologien og de skeive forsterkes. Slike utsagn er med på å styrke antagonismen og tanken om at FRI er en fiende med

skjulte hensikter. Foucaults (2020, s. 8) diskursteori viser til hvordan talemåter og språk ikke gjenspeiler virkeligheten, men at den er en diskursiv konstruksjon og vil påvirke om noe er sant eller falskt. Det språklige virkemidlet kan påvirke og virkeliggjøre koblingen mellom skeive og pedofili. De representasjonene som fremkommer, handler også om synet på kjønn og kjønnsroller.

Kjønnsroller og vitenskap

For den religiøse diskursen står verdien av heteronormativ familienorm sterkt. Dette vises gjennom viktigheten av tydelige kjønnsroller – maskulinitet og feminitet. I diskursen backstage er det en representasjon av hva det maskuline er, og hva det skal gjøre. Maskulinitet, i motsetning til feminitet, er en sterk mann som tør å si ifra, som står opp mot statsmaktene og si sannheten. Dette samsvarer med tokjønnsmodellen, tanken om at kjønnene er to ulike arter med forskjellige arbeidsoppgaver og mål. Denne fortolkningen av vitenskap kommer mer frem backstage, sammenlignet med frontstage.

Skolens syn på kjønn baserer seg på en vitenskap der kjønn er mer enn bare biologi – barn og unge er mer enn bare gutt og jente, feminin og maskulin. Det inngår i en tradisjon som tar utgangspunkt i likestilling og at det biologiske kjønn ikke skal være bærende for hva kjønnene kan og ikke kan. Dette motstrider den bibelfundamentalistiske tankegangen der biologien er førende, essensiell og hellig.

Vitenskapsdiskursen er fremtredende gjennom diskursanalysen. I den religiøse diskursen er vitenskap og biologi et sentralt argument, og blir beskrevet som noe fundamentalt for barn å ha kjennskap til. En kristenvitenskapelig kjønnsforståelse vil være en blanding av patriarkalsk biologisme fra antikken og moderne kjønnsroller. En sunn, sterk mann og en passiv, usynlig kvinne. Diskursanalysen viser hvordan representasjonen vitenskap og deretter biologi gjentas hyppig, og er et av hovedargumentene mot undervisning av kjønn, nemlig at kjønnsidentitet og kjønns mangfold er uvitenskapelig. Ved å ta i bruk biologi og vitenskap som diskursive virkemidler for å fremme sin posisjon dannes det et bilde av alle som er imot eller tenker noe annet er dumme og virkelighetsfjerne. Den religiøse posisjonen nevner naturvitenskap og biologi som det mest fundamentale et barn kan ha kjennskap til og at det er denne vitenskapen skolen bør ha i fokus. Likevel vil ren naturvitenskap skape enkelte utfordringer for individer i samfunnet, og kan i verstefall svekke verdier som likestilling og likeverd.

På den ene siden argumenteres det imot undervisning om kjønn fordi kjønnsstatistikk forvirrer og at voksnes problemstillinger presses på barn. På den andre siden ser vi at det er et ønske om vitenskapelig og biologisk undervisning med vektlegging på barnas selvutvikling og identitet. Dette viser bibelfundamentalistisk vitenskapsforståelse der bibelfundamentalistene ønsker undervisning om kjønn, men med et religiøst fokus.

Den diskursive analysen viser hvordan religiøse foreldre oppfordres til å aktivt organisere seg og diskutere utfordringene med undervisning av kjønn. Den religiøse diskursen konstruerer en harmoni mellom religion og vitenskapen når de drøfter undervisning om kjønn i skolen. De skaper en virkelighet der religion og vitenskap sammen går imot uvitenskapelig sekularisme. Den uvitenskapelig sekularisme er en ondsinnet og farlig ideologi, som religion og vitenskap må beskytte sårbare barn mot.

Deltagerne som har denne posisjonen snakker primært til foresatte og besteforeldre, og målet er å gi dem kunnskap om hvordan den norske skole indoktrinerer, forvirrer og skader barna gjennom undervisningen av kjønnsmangfold. Ved å informere denne gruppen kan de sammen stå opp mot ideologiske krefter.

Den religiøse- og den liberale diskursen ønsker det samme, nemlig å ivareta og forbedre barns helse og identitet. På grunn av forskjellige språklige formuleringer og uenigheter er ikke dette noe som forener, men differensierer. Neumann (2021, s. 59) skriver at et av målene med en diskursiv analyse er å studere hva som forener eller deler debatten. Kompleksiteten av kjønnsdiskursen i skolen fører til at de språklige virkemidlene og verdensforståelsen skaper splittelse. Religiøse foreldre sier de er for vitenskap og sunn fornuft, men ønsker ikke en vitenskapelig samtale om kjønn – med begrunnelse at den kan defineres som ideologi og noe skadelig. Skolen ønsker å basere seg på vitenskap, men de religiøse avfeier skolens synspunkt. For den religiøse diskursen er det et argument at begreper som mangfold og inkludering er virkemidler den liberale sekulære anvender for å appellere til majoritetsbefolkningen.

Ved å ha et samfunn der biologi er det viktigste og det mest fundamentale vil det ligne mer på *biologisme* og tokjønnsmodellen. Biologisme betyr at mennesker og samfunnet bør bli forstått ut fra en biologisk synsvinkel (Det Norske Akademis Ordbok, u.å.). Det som menes med dette er at samfunnets strukturer må ta utgangspunkt i og bygges på biologiske forskjeller og likheter. Biologien blir indikatoren på hvordan samfunnet bør eller må være bygd opp. En slik tankegang

er relativt lik tokjønnsmodellen, der kjønn er gjennomsyrende og essensielt. Dette igjen samsvarer med bibelfundamentalisme. Det er klart at menneskets anatomi er vesentlig å ha kjennskap til for å forstå menneske. Skolesystemet viser likevel til en bredere kjønnsforståelse. Læreplanverket viser til de fire inndelingene: biologisk, psykologisk, sosialt og juridisk kjønn. Dette gir en indikator på kompleksiteten ved et menneske og inkluderer flere vitenskaper for å beskrive et individ. Det er et sentralt poeng for skolen å vise til mangfoldet som eksisterer i et samfunn, eller et klasserom.

Jeg har altså konkludert analysen med begrepet bibelfundamentalisme, forstått som bokstavtro lesning av bibelen. I neste delkapittel utdypes jeg begrepet.

Bibelfundamentalisme

Kristendom, i likhet med andre religioner, har tradisjonelt spilt en sentral rolle for samfunnets utvikling og normer. Med inngangen til det moderne løstrev samfunnet seg fra deler av det religiøse og kirkens kontroll. Samfunnet og individer var ikke lenger avhengig av kirkens kontroll og dogmer, men var i større grad opptatt av enkeltmenneskes mulighetsrom for selvutvikling. Alt fra politikk, vitenskap og økonomi handlet alene med egen logikk, fjernet fra religiøse tradisjoner og normer. Denne prosessen kalles for *differensiering* (Brekke, 2012, s. 18). Det handler altså om hvordan samfunnet fjerner seg fra kirkens kontroll og autoritet. Religionen hadde ikke lenger kontroll over politikk, vitenskap, jus eller familielivet (Brekke, 2012, s. 19).

Selv om samfunnet har løstrevet seg fra kirken og det religiøse, eksisterer det bevegelser som mener at differensieringen har hatt en negativ effekt. Det som menes med at differensieringen er at samfunnets instanser, institusjoner og familier blir fraskilt uten ordentlig orden og regler. Grupper som mener at det moderne har en dårlig effekt kalles for fundamentalister. Torkel Brekke definerer fundamentalisme på følgende måte:

Fundamentalisme er religiøse gruppers aktive motstand mot den forvitring av religiøs autoritet i både private og offentlige liv som har funnet sted fra omkring 1850 som følge av nasjonalstatens sekulariserende effekter på samfunn over hele verden (Brekke, 2012, s. 7).

Religion har ikke lenger en absolutt autoritet, derfor må samfunnsproblematikk løses på andre måter, uten religiøse tradisjoner. Et eksempel på dette er barneoppdragelse. Religion spiller

ikke lenger en rolle i barns utvikling og ferdighetsdannelse. Oppdragelsen til barnet blir opp til hver familie. Kirkens og religions rolle handler fremdeles om å frelse og be, men ikke på samme nivå som tidligere. Det blir opp til hvert individ å bestemme om det er en instans de selv ønsker å invitere inn i livet. Torkel Brekke (2012, s. 19) hevder at oppløsningen av religionens autoritet anser fundamentalister som et problem, og mener at samfunnsutviklingen har ødelagt grunnleggende sunne verdier. Splittelsen mellom stat og kirke har ført til et samfunn uten felles normer, rammer og verdier.

For kristne fundamentalister kan for eksempel samfunnets endrende holdninger og tanker om kjønn være utfordrende. Den diskursive analysen av backstage viser hvordan deltakerne ønsker seg tilbake til en tid der religion stod ansvarlig for verdiene, vitenskapen og normene. De beskriver et samfunn uten grenser og rammer, uten felles leveregler. Hvert individ kan nå bestemme hvem de vil være, hvilke normer som skal følges og ha selvbestemmelse over egen kropp.

Med dette som utgangspunkt er det mulig å kategorisere denne religiøse posisjonen for bibelfundamentalister – der ønske er å finne tilbake til de gode, trygge og stabile verdiene fra kristendommen. Bibelen skal være rettledende, i motsetning til mennesker eller stat. Ideen er at idealene til de sekulære og liberale har gått for langt. Staten forsøker å fjerne forelderleddet, slik at det går en direkte kobling mellom stat og barn.

Som nevnt tidligere har samfunnet basert seg lenge på tokjønnsmodellen. Denne kjønnsmodellen har teoretikere og individer begynt å stille spørsmålsteget ved. Det er mulig at når samfunnet begynner utfordre noe som oppleves som grunnleggende og nært at noen religiøse grupper har behov for å vise motstand.

Den liberale diskursen kan spores tilbake til ettkjønnsmodellen, i den forstand at kjønn ikke lenger basere seg på to totalt ulike enheter, men at menneske er av samme art. Biologisme og determinert forståelse av kjønn blir ikke lenger den fremtredende vitenskapen. Kjønn inngår i mer enn bare hva som definerer en kvinne og en mann, mangfoldet av identiteter og fremtidsønsker skal vektlegges. Denne måten å forstå mennesket på, er krevende for kristne fundamentalister å si seg enig i. De nye ideene om kjønn stammer ikke fra religiøse tradisjoner eller teologi, men fra et menneskerettslig og liberalt syn på individet. Holdningsendringene om

kjønn i samfunnet kan mulig gå under en mer nominalistisk, post-strukturell tradisjon ettersom det handler om verdier som likestilling, likeverd og mangfold.

Ettersom samfunnsendringen tar utgangspunkt i en mer nominalistisk forståelse handler det nå om hvert *individ*s nytte; hva må til for at individene skal ha det bra, leve godt både for seg selv og samfunnet. Den liberale diskursen er opptatt av å fremme verdier som mangfold, likestilling, likeverd, for å vise til viktigheten av samhold, god selvutvikling og identitetsutfoldelse. Ettersom samfunnet består av et mangfold er det vesentlig at skolesystemet baserer seg på slike verdier, slik at det er mulig for alle verdisystemer og holdninger kan leve sammen. Det viser at behovet for å ta hensyn til mangfoldet er større, og det er nettopp dette skolen må ta hensyn til.

Lukket ytringsrom

Flere av sitatene jeg har vist, viser hvordan deltakerne i diskursen er skeptiske til staten og ønsker å stå opp mot dens verdigrunnlag. En sak denne gruppen er opptatt av er hvilke verdier skolen skal videreformidle til elevene. For aktørene er ønsket og målet at samfunnet skal ha klare og tydelige universelle verdier bunnet i kristendom. Denne tankegangen kategoriseres som bibelfundamentalistisk tro.

Etter analysen av skolens kjønnsdiskurs kan det virke som debatten frontstage til tider fungerer som en stråmann. Dette vises i analysen av backstage, der samtalen går vekk fra skoletematikk til samfunnets frafall fra grunnverdier og holdninger. De etterspør felles grunnverdier og rammer, og hevder dette vil være sunt for både barn og voksne. Kjønnsdiskursen blir på den måten bare et eksempel på hvor brutalt samfunnet kommer til å bli, og det henvises til forfallet de liberale sekulære ønsker å innføre.

Meningsmønstrene forandres mellom backstage og frontstage. I frontstage fremmes verdier og holdninger som ikke er like tydelig bunnet i kristen tro med unntak av enkelte forfattere. Organisasjonen Foreldre bruker virkemidler som fritak og foreldres frihet ovenfor egne barn frontstage, samt referer til seg selv som religiøst nøytrale. Dette er noe foreldre uavhengig av livssyn kan stå bak. Likevel kommer det frem at organisasjonen har dyp religiøs forankring. Et eksempel på denne endringen er Truls Olufsen-Mehus som sier i podkasten at han har sluttet å argumentere «sekulært». Olufsen-Mehus er klar over at han ikke bruker religiøse virkemidler i møte med majoriteten, for å appellere til flere. Utsagnet viser også hvordan diskursen kanskje har vært lukket for religiøse, og at det er derfor gruppen må tilpasse språket til den offentlig

sfære. På denne måten har den religiøse diskursen fått innpass i den liberale, noe som kan påvirke forståelsen av kjønn i skolen på en måte som får forsterkende diskriminerende effekt på diskursen generelt, og de skeive minoritetene spesielt.

For å vise til aktørers deltakelse og engasjement skiller Mouffe (2015, s. 15) mellom det politiske og politikk. Den religiøse diskursen inngår i det politiske. Utfordringen med den religiøse diskursen er at den til tider er mer skjult for offentligheten. Neumann (2021, s. 57-58) skriver om hvem som får tildelt stemme og hvem blir holdt utenfor. Olufsen-Mehus sier at media aktivt forsøker å tie hans tanker og meninger. Her viser Olufsen-Mehus hvordan religiøse ikke får tildelt en stemme og at representasjonen må komme frem på andre måter. Dette fører til at religiøse må fremme sine verdier på private podkaster, skrive leserinnlegg i den kristne avisen Dagen og lage egne informasjonsvideoer som publiserer på Facebook. Deltakere med kristen bibelfundamentalistisk holdning må derfor ta en stemme i diskursen og tilpasse seg majoriteten. Dette gjøres ved å skrive for eksempel at organisasjonen Foreldre er politisk og religionsnøytral. Slik får de tilhengere og følgere som ikke nødvendigvis har samme verdisystem som organisasjonens ledere. Derfor anvender de kjente, skremmende representasjoner og meningsmønstre for å nå ut til storsamfunnet og den politiske sfæren.

Avsluttende betraktninger

Med disse betraktningene i mente har jeg vist hvor viktig det er å avdekke anti-liberale diskurser for at de ikke skal få stort gjennomslag. Det norske samfunnet bygger på at hvert individ skal ha rett til å velge sitt eget liv, og samfunnet har et ansvar for å ivareta og beskytte minoriteter. Den bibelfundamentalistiske tankegangen bidrar til å opprettholde diskriminering av seksuelle minoriteter, noe som svekker grunnleggende demokratiske- og verdier og menneskerettigheter. Selv om fundamentalistene ikke er mange har de klart å danne språklige virkemidler som oppmuntrer til diskriminering av seksuelle minoriteter. Som studier viser har skeive dårligere levekår og levestandard enn majoritetsbefolkningen. Bibelfundamentalister rammer enkeltindivider og har potensielt stor påvirkningskraft. Blant annet er det mulig å finne deler av de språklige virkemidlene fra bibelfundamentalistenes argumentasjon i majoritetsdiskursen. Det igjen viser hvor viktig det er at det undervises om kjønn i skolen og at den liberale diskursen er førende.

Analysen viser at underskriftkampanjer og videoer med søkelys på kjønnsideologi og vitenskapelig undervisning får stor oppmerksomhet. En konsekvens av dette er at politiske parti vil inkludere dette i sitt partiprogram. Dette kan føre til at den religiøse diskursen går fra det politiske til politikk. KrF-leder Olaug Bollestad kom med følgende uttalelse mot slutten av april 2024: «Jeg har møtt flere foreldre som er bekymret for at skole og helsepersonell gjør unger usikker på eget kjønn». Bollestad presiserer med å si: «Kan ikke unger få være unger, uten å ta voksendebatten inn i barnehagen» (Hoel, 2024a). Fienden som trekkes fram er Fri og Rosa kompetanse. «Interesseorganisasjoner som Rosa kompetanse kan ikke få fritt leide inn til lærere og barnehagelærere med sine meninger» sier hun i intervjuet. Fritt leide er en krigsmetafor. Om Bollestad og hennes rådgivere er bevisst på ordvalget er uklart, men hentydningen til strid er uheldig særlig med tanke på at KrF presser frem stortingsrunde med mål om å fjerne Rosa kompetanse og FRI fra norsk skole. Her kan det se ut til at KrF forsøker å ta rollen som det partiet som våger å stå opp i kampen for kristne verdier.

Til avisen Vårt Land sier Bollestad at KrF skal sanke stemmer fra «Unge næringslivsorienterte personer som mener verdier må skapes og synes det må være fullt lovlig å mene at det bare finnes to kjønn» (Hoel, 2024b). At unge menn med interesse for næringsliv må få lov til å mene at det bare finnes to kjønn minner om argumentasjonen fra podkastene Olufsen-Mehus er gjest i. Her er det hvite, kristne med penger som i følge podkasten er den marginaliserte gruppen. En gruppe som ikke lenger har lov til å uttale seg.

Kampen mot seksuelle minoriteter er blitt gjort til en større sak og omhandler derfor ikke bare undervisning om kjønn i norske skoler. Argumentene bunner i at de mest sårbare i samfunnet blir truet, nemlig barna. Slik blir kjønnsideologi og ideen om uvitenskapelig undervisning sann. Talemåten danner den diskursive konstruksjonen av virkeligheten der seksuelle minoriteter er antagonist. Denne svartmalingen av seksuelle minoriteter kan påføre skade på en allerede utsatt gruppe.

Jeg har i analysen undersøkt tre diskurser i debatten om undervisning av temaet kjønn i skolen: ideologi, vitenskap og fritak. Disse er fremtredende i det jeg har kalt den religiøse diskursen og har tilknytning til det jeg kaller bibelfundamentalisme. Kjønnsdiskursen i skolen gjenspeiler en politisk akse, mellom det liberale og et mer høyrepolitisk ståsted. Vi ser også at

bibelfundamentalisme ikke bare et norsk fenomen. Tendensen er fremtredende i andre demokratiske samfunn, som blant annet USA.

I starten av dette prosjektet ønsket jeg å undersøke hvordan temaet kjønn i skolen ble diskutert og hvilke tiltak ulike posisjoner og grupper ville innføre i skolen. Den liberale diskursen bestod av ulike stemmer og deltakere som hadde et felles mål: fremme demokratiske verdier og menneskerettigheter. For meg var det overraskende å oppdage den religiøse diskursen og dens virkelighetsoppfatning av kjønnsdiskursen i skolen. Det var også uventet å se hvor stort omfanget av diskursen var. Avgrensning ble en utfordring, fordi er så mange temaer som kunne vært undersøkt. Diskursen har påvirkningskraft på majoriteten, selv om den foregår delvis skjult for storsamfunnet. Min oppgave er et lite bidrag til å forstå et større fenomen. Dette viser at den religiøse diskursen og bibelfundamentalisme i Norge må forskers videre på.

Litteraturliste

- Amato, V. (2016). The Intersex Movement of the 1990s: Speaking Out Against Medical and Narrative Violence. I *Intersex Narratives* (s. 55–102). Transcript Verlag. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv1xxrsz.6>
- Anker, T. (2020). *Analyse i praksis: En håndbok for masterstudenter*. Cappelen Damm.
- Bech, H. & Heinskou, M. B. (2016). Kultur og seksualisering. I B. Schiermer (Red.), *Kulturteori og kultursociologi* (s. 439–467). Hans Reitzels Forlag.
- Beckheim, H. (2024, 22. februar). *Helén Rosvold Andersen & Malene Foss: Kampen mot radikal kjønnsideologi på skolen. Ep. 47* [Video]. Henrik Beckheim. <https://www.youtube.com/watch?v=FStKNkLUDIc>
- Bjørge, E. (2009). Michel Foucaults bidrag til forståelsen av «makt». *Jussens Venner*, 44(5), 302–314. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3126-2009-05-03>
- Blackwood, E. (1984). Sexuality and Gender in Certain Native American Tribes: The Case of Cross-Gender Females. *Signs*, 10(1), 27–42.
- Bratberg, U. (2022, 5. mars). Klasseroms-krigene. *Vårt Land*. Atekst Retriever.
- Brekke, T. (2012). *Hva er fundamentalisme* (2. utg., Bd. 20). Universitetsforl.
- Brønnøysundregistrene. (u.å.). *Nøkkelopplysninger fra Enhetsregisteret*. Brønnøysundregistrene. <https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=932358131>
- Buer, L. (2023, 26. juni). - Hjernene kan bli avhengig av porno. *Psykisk Helse*. Atekst Retriever.
- Bufdir. (u.å.-a). *Variasjon i kroppslig kjønnsutvikling*. Bufdir. Hentet 29. november 2023 fra <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/LHBT/interkjonn>
- Bufdir. (2023). *Utredning om en tredje juridisk kjønnskategori. Svar på oppdrag 3 i tillegg 2 til tildelingsbrevet 2022*. Bufdir. https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/bufdir/utredning_om_en_tredje_juridisk_kjonnskategori_svar_pa_oppdrag_3_i_tillegg_2_til_tildelingsbrevet_2022_med_vedlegg.pdf
- Bufdir. (u.å.b). *Lhbt+-ordlista*. Bufdir. <https://www.bufdir.no/likestilling/lhbtq-ordlista/>
- Butler, J. (1999). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (First issued in hardback). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Butler, J. (2011). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of* (Routledge).
- Butler, J. (2020). *Kjønn, performativitet og sårbarhet* (L. Holm-Hansen, Overs.). Cappelen Damm.

- Bygstad, J., Hove, O. S., Morland, E., Holth, E. A. & Mentzoni, T. (2020, 20. oktober). Kirkens grunn og menneskelivets grunnvoll. *Dagen*. Atekst Retriever.
- Bøe, M. H. & Kalvig, A. (2020). *Mennesker, meninger, makter: En introduksjon til religionsvitenskap*. Cappelen Damm akademisk.
- Carpenter, M. (2016). The human rights of intersex people: Addressing harmful practices and rhetoric of change. *Reproductive Health Matters*, 24(47), 74–84.
- Dalsbø, A. K. & Lofnes, S. (2023, 23. oktober). Samtale med Helén Rosvold Andersen fra foreldre.net || Foreldre må stå sammen! (59). I *Kulturkrigen*. <https://www.jesusfellesskapet.no/kulturkrigen>
- Det Norske Akademis Ordbok. (u.å.). *Biologisme*. NAOB. Hentet 28. november 2023 fra <https://naob.no/ordbok/biologisme>
- Dragland, K. (2021, 10. august). Velbegrunnet pride-skepsis? *Harstad Tidende*. Atekst Retriever.
- Dragland, K. (2022, 11. oktober). FNs Barnekonvensjon. *Harstad Tidende*. Atekst Retriever.
- Eide, E. B. & Holmås, H. (2013). *Norsk innsats for menneskerettigheter, seksuell orientering og kjønnsidentitet: Veiledning for Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene*. Utenriksdepartementet. https://www.regjeringen.no/contentassets/b7384abb48db487885e216bf53d30a3c/lhbt_veileder.pdf
- Eriksen, A., Ødegaard, C. & Fagertun, A. (2007). Introduksjon. Om kjønn og antropologi. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 18(2), 75–89. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2898-2007-02-01>
- Fairclough, N. (2010). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Fauske, F. (2024, 12. mars). #0003 «Radikal kjønnsideologi» Podcast med Truls O. Mehus [Video]. Norgesdemokratene ungdom. <https://www.youtube.com/watch?v=USHqEmsNtdk&t=1165s>
- Foreldre.net. (2024, 4. mars). *Foreldre.net* [Facebook-side]. Facebook. <https://www.facebook.com/profile.php?id=61550519851089>
- Foreldrenettverket. (u.å.). *Foreldrenettverket.no: Hvem, hva, hvorfor?* Foreldrenettverket. Hentet 14. mars 2024 fra <https://www.foreldrenettverket.no/post/foreldrenettverket-no-hvem-hva-hvorfor>
- Foucault, M. (1999). *Overvåkning og straff: Det moderne fengsels historie* (3. utg.). Gyldendal.

- Foucault, M. (2002). *The Archaeology of Knowledge*. Routledge.
- Foucault, M. (2006). *Tingenes orden: En arkeologisk undersøkelse av vitenskapene om mennesket*. Spartacus.
- Foucault, M. (2020). *Seksualitetens historie: 1: Viljen til viten* (Bd. 1). Pax.
- FRI Oslo og Viken. (2021, 16. april). *Hva er intersex?* Skeiv kunnskap. <https://skeivkunnskap.no/læringsressurser/kjonnportalen/3-intersex/3-1-intersex/>
- Frøvik, J. K., Torstensen, R. L. & Goldschmidt-Gjerløw, B. (2022, 18. mars). PORNOGRAFI OG KRITISK TENKNING. *Bedre Skole*. Atekst Retriever.
- Gleiss, M. S. & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter: Å utvikle ny kunnskap i forskning og praksis*. Cappelen Damm akademisk.
- Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig: En studie i hverdagslivets dramatikk* (K. Risvik & K. Risvik, Overs.; Ny utg.). Pax.
- Goldschmidt-Gjerløw, B. & Røthing, Å. (2022). Når kjønn og seksualitet utfordres i undervisning. I K. G. Eriksen, B. Goldschmidt-Gjerløw & M. K. Jore (Red.), *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen* (s. 169–185). Universitetsforlaget.
- Greenberg, Y. K. (2018). *The Body in Religion: Cross-Cultural Perspectives*. Bloomsbury Academic.
- Hartvigsen, M. (2022, 13. mars). Svak seksualundervisning i skolen skaper tabuer og usikre ungdommer. *Aftenposten*. Atekst Retriever.
- Hellesund, T. (2021). Vanliggjøringens potensial: Homofili og andre «fundamentale forskjeller». I M. von der Lippe (Red.), *Fordommer i skolen* (s. 341–368). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215037417-2021-15>
- Helsenorge. (2017, 29. mars). *Uavklart kjønn ved fødsel*. Helsenorge. <https://www.helsenorge.no/sykdom/hormoner/uavklart-kjonn-ved-fodsels/>
- Helsenorge. (2023, 28. april). *Endring av juridisk kjønn*. Helsenorge. <https://www.helsenorge.no/rettigheter/endring-av-juridisk-kjonn/>
- Hoel, P. A. (2024a, 27. april). KrF presser frem stortingsrunde om Rosa kompetanse. *Vårt Land*.
- Hoel, P. A. (2024b, 26. april). Avslører ny slagplan. *Vårt Land*.
- Hushovd, E. S. (2021, 29. juni). Takk for omtalen. *Jarlsberg*. Atekst Retriever.
- Iversen, J. (2023, 1. juni). *Hvor viktig er de skeives kamp mot diskriminering for at verden skal oppnå FNs bærekraftsmål innen 2030?* FN-sambandet. <https://fn.no/nyheter/fn-og->

skeives-rettigheter

- Jesusfellesskapet. (u.å.). *Jesusfellesskapet*. Jesusfellesskapet. Hentet 20. mars 2024 fra <https://www.jesusfellesskapet.no>
- Jesuskids. (u.å.). Om oss. *Disippelgjøring av verdens barn*. Hentet 8. april 2024 fra <https://www.jesuskids.no/about/>
- Johansen, M. (2023, 17. mars). Seksualundervisning på skolen. *Rana Blad*. Atekst Retriever.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del?kode=saf01-04&lang=nno>
- Kvalbein, J. (2023, 30. oktober). Når politikere fremmer kjønnsforvirring. *Dagen*. Atekst Retriever.
- Laqueur, T. (1990). *Making sex: Body and gender from the Greeks to Freud*. Harvard University Press.
- Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). *Forbud mot å diskriminere* (LOV-2021-06-11-77). Kultur- og likestillingsdepartementet. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Lomsdalen, C. (2021a). Fritak og religiøse spenninger i skolen. *Prismet (Oslo)*, 72(2), 153–170. <https://doi.org/10.5617/pri.8884>
- Lomsdalen, C. (2021b). Motstridende rettigheter i klasserommet og fordommer med enkeltgrupper. I M. von der Lippe (Red.), *Fordommer i skolen: Gruppekonstruksjoner, utenforskap og inkludering* (s. 276–294). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215037417-2021>
- Lorentzen, J. (2006a). Biologi. I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning: En grunnbok* (s. 23–31). Universitetsforlaget.
- Lorentzen, J. (2006b). Etnografiske fortellinger om kjønn. I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnforskning: En grunnbok* (s. 32–39). Universitetsforlaget.
- Lorentzen, J. & Mühleisen, W. (Red.). (2006). *Kjønnforskning: En grunnbok*. Universitetsforlaget.
- Lunde, D. S. (2023, 17. juni). Derfor vil ikke Susanne at datteren (9) skal lære om Pride. *Dagen*. Atekst Retriever.
- Luther, M. (1983). *Verker i utvalg: B. 6: Bd. B. 6*. Gyldendal.
- Mead, M. (1935). *Sex and Temperament: In Three Primitive Societies*. William Morrow and

- Company.
- Moe, H. & Mouffe, C. (2006). Lidenskap som politikkenes drivkraft. *Norsk medietidsskrift*, 13(2).
- Moi, T. (1998). *Hva er en kvinne?: Kjønn og kropp i feministisk teori*. Gyldendal.
- MorFarBarn. (u.å.). *Om oss*. MorFarBarn.no. Hentet 24. april 2024 fra <https://morfarbarn.no/omoss>
- Mouffe, C. (2015). *Om det politiske* (L. Holm-Hansen, Overs.; Bd. 67). Cappelen Damm akademisk.
- Neumann, I. B. (2021). *Innføring i diskursanalyse: Mening, materialitet, makt* (2. utgave.). Fagbokforlaget.
- Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag. (2023, 21. juni). *Om Laget*. Laget. <https://nkss.no/om-laget/>
- OHCHR. (u.å.). *Intersex people: OHCHR and the human rights of LGBTI people*. OHCHR. Hentet 28. november 2023 fra <https://www.ohchr.org/en/sexual-orientation-and-gender-identity/intersex-people>
- Olufsen-Mehus, T. (u.å.). *Skeiv Teori i skolebøkene*. Skeiv teori. Hentet 20. mars 2024 fra <https://skeivteori.no/>
- Olufsen-Mehus, T. (2021, 27. juni). Pride kritiserer samfunnet, men ingen får kritisere Pride? VG. Atekst Retriever.
- Olufsen-Mehus, T. & Kvilesjø, S. O. (2024, 21. mars). *Eksklusivt intervju: Truls Olufsen-Mehus går ut av Kristelig Folkeparti* [Video]. Verdinytt. <https://www.youtube.com/watch?v=0GBYGssxjS8>
- Opplæringslova. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa* (LOV-1998-07-17-61). Kunnskapsdepartementet. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Reite, K. (2021a, 15. mars). Holdt barna hjemme etter lære om det tredje kjønn. *Fædrelandsvennen*. Atekst Retriever.
- Reite, K. (2021b, 7. april). Får heftig kritikk—Og støtte for å si ifra. *Fædrelandsvennen*. Atekst Retriever.
- Reite, K. (2023, 22. juni). Reagerer på undervisning om kjønn—Ber om at barna får fritak. *Fædrelandsvennen*. Atekst Retriever.
- Retriever. (u.å.). *Retriever Mediarkivet Atekst*. Hentet 15. februar 2024 fra

- <https://www.retrievergroup.com/no/product-mediearkivet-atekst>
- Røsland, G. V. (2023, 8. september). Seksualitetsundervisning er et tverrfaglig ansvar. *Utdanning*. Atekst Retriever.
- Røthing, Å. (2004). Kjønn og seksualitet i grunnskolenes læreplaner. Historisk tilbakeblikk og aktuelle utfordringer. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 88(5), 356–368. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2004-05-03>
- Røthing, Å. (2009). *Seksualitet i skolen: Perspektiver på undervisning*. Cappelen Damm.
- Røthing, Å. (2021). Perspektiver på kjønn i skolen. I L. Wittek & J. Heldal (Red.), *Pedagogikk: En grunnbok* (2. utgave., s. 299–312). Cappelen Damm akademisk.
- Røthing, Å. & Bjørnstad, E. (2015). Kompetanse for mangfold. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 99(3–4), 163–167. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2015-03-04-01>
- Selbekk, V. (2024, 20. mars). Truls Olufsen-Mehus har blitt systematisk fortiet, fryst ut og dårlig behandlet. *Dagen*. Atekst Retriever.
- Sex og samfunn. (u.å.). *Andre tilbud*. Sex og samfunn. Hentet 20. mars 2024 fra <https://sexogsamfunn.no/klinikk-og-tilbud/seksualitetsundervisning/andre-tilbud/>
- Skaro, I. G. (2023, 9. desember). Kroppsendrende behandling og usannheter om kjønn. *Ringerikes Blad*. Atekst Retriever.
- Sky, J. (2007). *Kjønn og religion*. Pax.
- Sletner, O. J. (2022, 23. juni). Det er gode grunner til å si NEI til Pride. *Rakkestad Avis*. Atekst Retriever.
- Stenbakk, D. (2022, 5. september). Mener seksualundervisninga er for dårlig. *Fædrelandsvennen*. Atekst Retriever.
- Stokke, M., Lundhaug, K., Hammeren, G., Solberg, A. & Steinland, V. (2018). *Skeives levekår i Agder. En kvantitativ og kvalitativ kartlegging* (10/2018; Levekårsundersøkelse blant LHBT-befolkningen i Agder, s. 222). https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2018/09/201810_Skeives_levok%C3%A5r_i_Agder-1.pdf
- Strand, M. E. (2023, 21. august). Nettverk mot kjønnsundervisning. *Fædrelandsvennen*. Atekst Retriever.
- Storsæter, E. (2020, 3. februar). Intervju av ungdommens bystyre i Arendal. *Agderposten*. Atekst Retriever.
- Støle-Nilsen, M. (2022). *Helhetlig seksualitetsundervisning i skolen: En innføring for lærerstudenter* (1. utgave.). Universitetsforlaget.

- Svare, H. (1997). *I Sokrates' fotspor: Filosofi- og vitenskapshistorie*. Pax forlag A/S.
- Svendsen, S. H. B. (2022). Hva vil foreldrene si? Kjærlighetens pedagogikk som alternativ til bekymring i undervisning om kjønns- og seksualitetsmangfold. I K. G. Eriksen, B. Goldschmidt-Gjerløw & M. K. Jore (Red.), *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen* (s. 189–203). Universitetsforlaget.
- Sykepleien. (2023, 15. februar). Vil ha mer snakk om grenser. *Sykepleien*. Atekst Retriever.
- Truls Olufsen-Mehus. (2024, 4. mars). *Truls Olufsen-Mehus—Verdipolitiker* [Facebook-side]. Facebook. <https://www.facebook.com/Trul5>
- Utdanningsdirektoratet. (u.å.). *Læreplanverket*. Hentet 11. oktober 2023 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>
- Utdanningsdirektoratet. (2022, 7. september). *Støtte til undervisning om kjønn og seksualitet*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stotte/Stotte-til-undervisning-om-kjonn-og-seksualitet/kjonn-og-seksuell-orientering/>
- Varteig, J. H. (2020, 29. mai). Hvordan møte skeiv kjønnsteori? *Dagen*. Atekst Retriever.
- Wade, M. T. & Lid, Ø. (2022, 17. desember). Foreldreaksjon overleverte 15.000 underskrifter mot kjønnsforvirring i skolen. *Dagen*. Atekst Retriever.
- Aadland, I. (2023). Casting Biblical narratives: Gendered power hierarchies and cultural imagination in scandinavian children's bibles. *Studia theologica*, 77(1), 40–61. <https://doi.org/10.1080/0039338X.2022.2075461>
- Aashamar, P. N. (2021). Demokratilæring i praksis—Dialogbasert undervisning i samfunnsfagene. I L. Granlund, E. Ryen & S. F. Erdal (Red.), *Samfunnsfagdidaktikk* (s. 92–112). Universitetsforlaget.

Kapittel 7. Appendix

Litteratur review

Etter gjentatte søkeprosesser og varierende treff satt jeg igjen med 117 artikler, fra tidsrommet 01.01.20 til 31.12.23. Av de 117 artiklene var det ikke alle artiklene som var relevante for oppgaven, fordi forfatterne ikke diskuterte spørsmålet om kjønn i skolen. Noen av artiklene inneholdt søkeordene, men var satt i en annen kontekst. Et eksempel er Une Bratberg (2022) sin artikkel som omhandler USAs skolepolitikk og sensur av bøker.

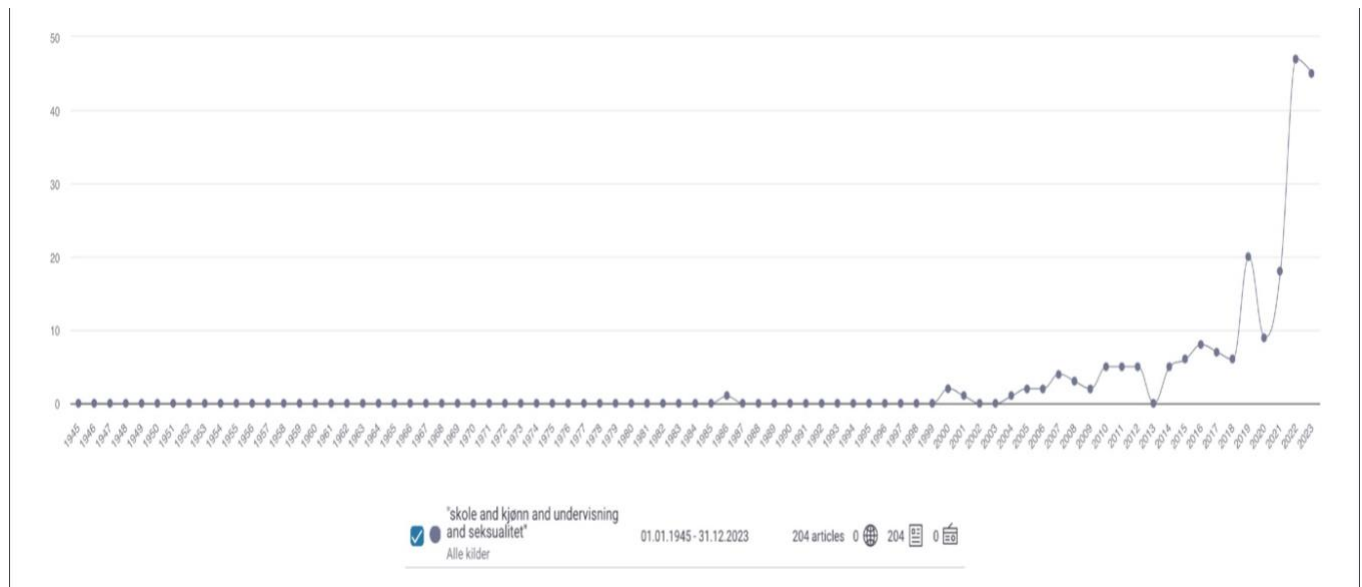
Tabellen startet med tittelen på artikkelen, for å så vise forfatter og hvilken avis saken ble publisert i. Videre viste tabellen dato for publikasjon. Kolonnen ved siden av beskriver formen til artikkelen. Form kunne enten være intervju eller innlegg. De to siste kolonnene inneholdt relevans og funn. Relevans bestod av direkte sitat hvor begrepene kjønn/kjønnsroller/trans var inkludert. Funn hadde korte oppsummeringer av artikkel, med fokus på hva forfatteren fant.

Tittel	Forfatter og avis	År	Form	Relevans – utdrag fra artikkel med kjønn* og lærer/elev	Funn
Ungdommens bystyre i Arendal mener de har fått dårlig undervisning i seksualitet og psykisk helse.	Eline Storsæter <i>Agderposten</i>	03.02.20	Intervju av ungdommens bystyre i Arendal.	«Uke 6 skal holde foredrag, presentere undervisningsmaterieell for lærere, og diskutere temaer knyttet til seksualitet, kjønn og helse.»	Diskuterer kjønn indirekte. Fokuserer på mangfoldig undervisning Fant at lærere og elever trenger mer kunnskap. Fant at ungdom ønsker undervisning som gjenspeiler et samfunnets mangfold.
Svak seksualundervisning i skolen skaper tabuer og usikre ungdommer	Maria Hartvigsen <i>Aftenposten</i>	13.03.22	Leserinlegg av elev.	«Jeg neker å tro at vi ikke er kommet lenger med kunnskapen og åpenheten rundt seksualitet, kropp og kjønn.»	Fant at elever trenger et kunnskapsløft om porno. Mente at det må være mer åpenhet om pornos påvirkning. Skolen skal danne elever og forberede dem på mangfold i samfunnet.

PORNOGRAFI OG KRITISK TENKNING	Jeanette Kalmar Frøvik (stipendiat ved VID), Ragnhild Lindahl Torstensen (dagligleder for Lightup Norge) og Beate Goldschmidt- Gjerløw (pedagog ved UiA) <i>Bedre Skole</i>	18.03.22	Innlegg av didaktiker, stipendiat og leder for ungdoms- organisasjon.	«Selv om pornografi i seg selv ikke er eksplisitt nevnt i kompetansemålene, berører det sentrale områder i skolens læreplaner: sosialisering, kjønnsroller, kritisk tenkning, menneskerettigheter, menneskeverd og menneskehandel.» «Mange voksne er også selv konsumenter av pornografisk innhold som formidler både vold og negative stereotypier om kjønn, likestilling og maktforhold.»	Fant at skolene måtte snakke porno, gjennom de tverrfaglige emnene. Fant at skolens plikt er blant annet å fremme demokratisk verdier: respekt, likestilling, rettferdighet, menneskerettigheter og likeverd. Mener det er en utfordrende tematikk for lærere, men viktig tema for elevenes danning.
Mener seksualundervisninga er for dårlig	Damares Stenbakk <i>Fædrelandsvennen</i>	05.09.22	Intervju av rådgiver ved UiA.	«Den nylanserte boka skal ta for seg kjønn og seksualitet, men også grensesetting, overgrep og unges møte med pornografi der de lærer om sex i ung alder.»	Mener at lærere trenger et «kunnskapsløfte». Diskurs likestilling, mangfold og inkludering.
VIL HA MER SNAKK OM GRENSER	Uten forfatter <i>Sykepleien</i>	15.02.23	Intervju av elever.	«Men det er vanskelig for begge kjønn. Guttene opplever også et sexpress.»	Fant at elevene mangler kunnskap. De etterspurte bedre undervisning.
Seksualundervisning på skolen	Maiken Johansen <i>Rana Blad</i>	17.03.23	Intervju av elever, lærer og helsesykepleiere.	(Lærer snakker om elevene) «(...)De er flinkere enn oss til å tenke at det ikke er nødvendigvis en gutt og ei jente som skal være kjæreste. De er mer tolerante til trans- personer, er mye mer åpne og aksepterer tidlig at vi er forskjellige. De kan også flere begreper om sex enn det vi gjorde som unge.»	Fant at elevene ønsket trygge kanaler for å snakke om mer intime spørsmål. Fant at lærer ønsket å samarbeide med andre instanser.
– Alt vi gjør er helt innenfor læreplanen	Sondre Bjørdal <i>Vårt Land</i>	21.06.23	Intervju av rektor.	«Det handler om likeverd, mangfold, respekt og å	Fant at skoler som er en del av Regnbuefyrtårn ønsker å fremme

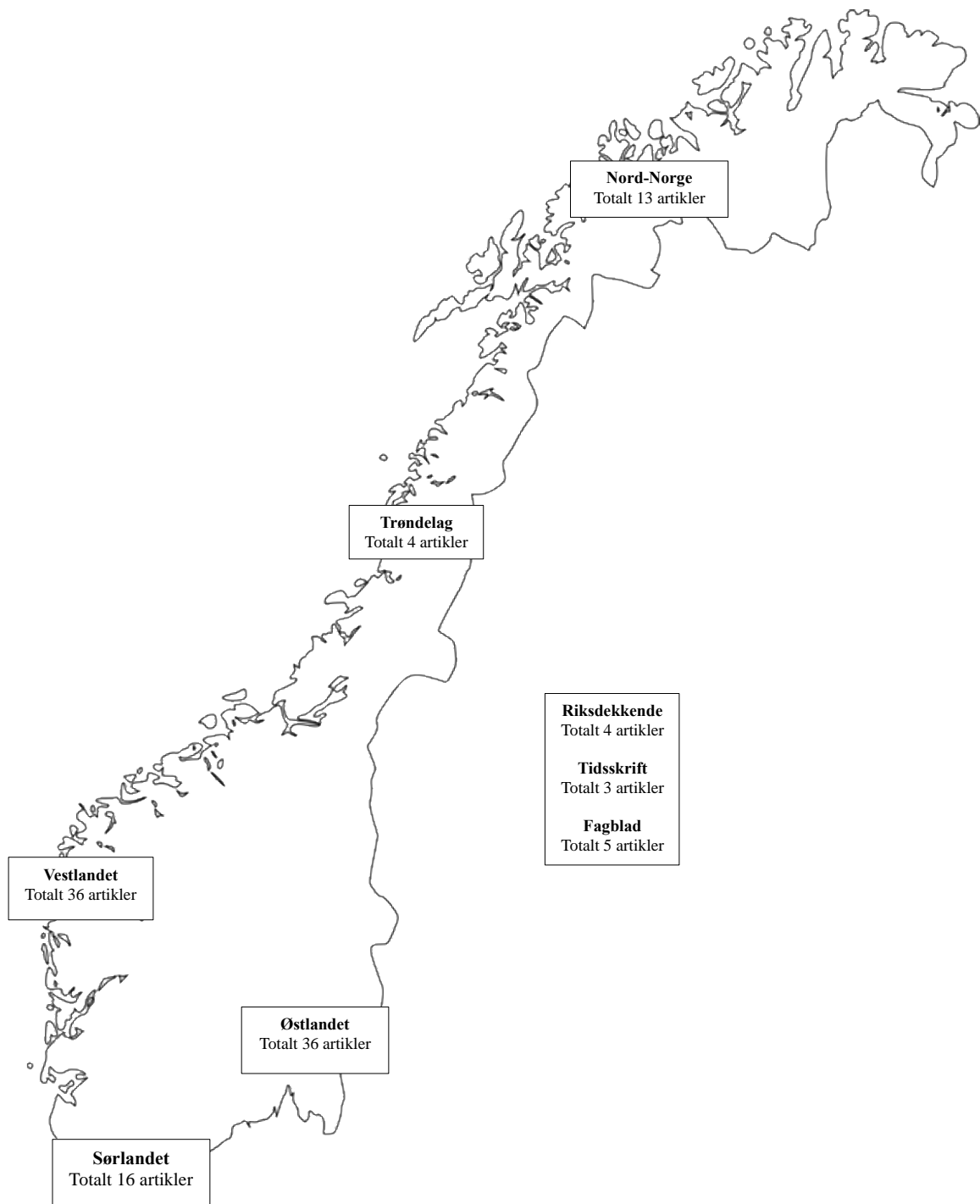
				<p>motarbeide diskriminering.»</p> <p>«Det finnes forskjellige læreplanmål om identitet, kjønn, seksualitet og familie, og de målene knytter vi oss opp til.»</p>	<p>mangfold og fellesskapsverdier.</p>
<p>- Hjernen kan bli avhengig av porno</p>	<p>Liz Buer</p> <p><i>Psykisk Helse</i></p>	<p>26.06.23</p>	<p>Intervju av elever.</p>	<p>«Pornobruk påvirker hvordan vi forstår likestilling og kjønnsroller i samfunnet»</p> <p>«Seksualundervisning må handle mer om sex, nærhet, kjønn, trans, forståelse av grenser, samtykke og homofil sex.»</p>	<p>Fant at porno har en negativ effekt på likestilling og mangfold.</p> <p>Fant at elevene ønsket mer kunnskap.</p>
<p>Seksualitetsundervisning er et tverrfaglig ansvar</p>	<p>Gro Vatne Røsland</p> <p><i>Utdanning</i></p>	<p>08.09.23</p>	<p>Innlegg av førsteamanuensis ved Høgskulen på Vestlandet</p>	<p>«Hva kan være forskjell på biologisk kjønn og ektefølt kjønn?»</p>	<p>Viste til at det var mange spørsmål lærere og elever kunne finne utfordrende.</p> <p>Fant at seksualundervisningen i norske skoler ikke var god nok.</p> <p>Fant at økt kunnskap økte toleranse og forståelse for andre mennesker.</p>

Graf over antall publiserte artikler

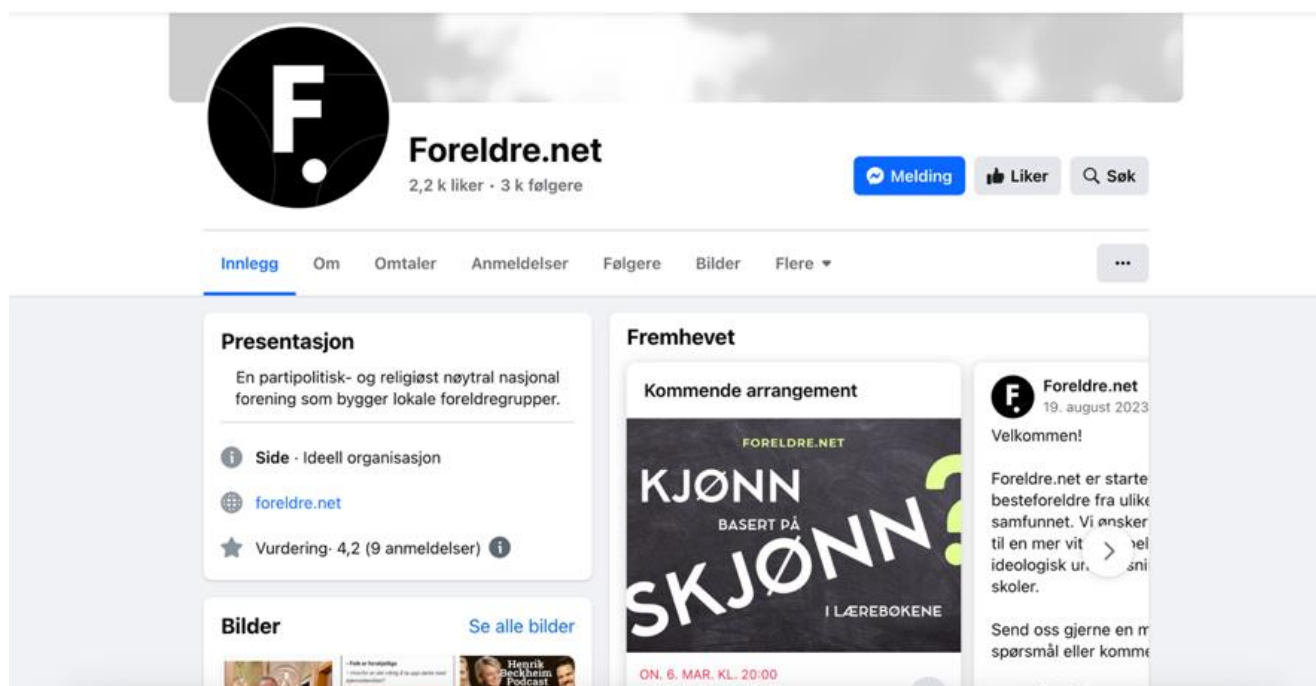
Figur 1 Grafen viser antall publiserte artikler om temaet kjønn, seksualitet, skole og undervisning.

Kart over landsdeler og antall publikasjoner

Figur 2 Oversikt over landsdeler. Antall publikasjoner om temaet kjønn i skolen, 2020-2023.

Skjerm bilde av Foreldre.net

Bilde 1 Skjerm bilde tatt 04.03.24, kl. 10:04.